ทางเอก

ภาค ๓

—บทที่ ๒๑—

เราจะมาเรียนรู้ "ฌาน" ทั้งหลายกัน ให้เข้าใจถ่องแท้เบ็นบั้นสุดท้าย ณ บัดต่อไปนี้

ก่อนอื่นเรามาเข้าใจสภาพ "ฌาน" กัน เสียให้เบ็น "สัมมาทิฏฐิ" ให้ได้ ไม่ให้เบี้ยว ๆ เพี้ยน ๆ เหลื่อม ๆ ข่อน ๆ ข้อน ๆ เอียง ๆ เบี่ยง ๆ จากเบ้าหมายอยู่ จนต้องตู่ท้วงกันว่า เบ็น "มิจฉาทิฏฐิ" ไม่จบ

2

โดยจะพยายามชี้เน้นให้ชัดเจน แยกแยะให้เห็น **ความหลงเลอะ** ที่นักปฏิบัติแต่ละกลุ่ม (บางคน, บางกลุ่ม นั้น ยังไม่ได้ " ปฏิบัติ " กันด้วยซ้ำ อย่าว่าไปถึงขั้นได้ "ฌาน" จริงแล้ว มีในตนแล้วเลย เพียงอ่าน เพียงฟัง เพียงเรียน ๆ มาเท่านั้น ก็อวด ก็แสดง " ฌาน "กับเขาแล้ว) แต่ละลัทธิ แต่ละความเห็น ต่างก็ไปยึดกันต่างแง่ต่างมุม ซึ่งบางแง่ ก็ยังมีส่วนดีอยู่บ้าง บางแง่บางแบบนั้น ไม่มีส่วนดีอะไรเลย หรือ บางแง่บางแบบนั้น นอกจากจะไม่มีส่วนดีแล้ว ยังเป็น " ฌาน " เหลวไหล ก่อให้เกิดกิเลส สั่งสมกองกิเลส ลวงตนลวงผู้อื่น ทำให้เสื่อมต่ำทำลายทั้งตนและผู้อื่น ไปตลอดจนหนักที่สุด คือ มันถึง **ทำลายพระพุทธศาสนา**เลยทีเดียว *(เป็นถึงดั่งนี้จริงๆ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงปรับอาบัติร้ายแรง แก่ผู้อวด " ฌาน " ที่ไม่ได้ ไม่เป็นจริง หรือ ไม่มีในตน)* ซึ่งมีผู้อวดผู้แสดงอยู่ดาษดื่น อันยังคงเป็นเรื่อง ทำให้พระพุทธศาสนา เสื่อมทำลายอยู่จริง ก็เป็นบาปเป็นนรกอเวจีของ " ผู้อวด " ที่เป็นผลพาให้ทำลายพระศาสนาจริงนั้น ๆ หากใครไม่รู้สึกตัว หยุดเสีย–เลิกเสีย มันก็ยังจะสั่งสมเพิ่มบาป เติมนรกนั้นๆต่อไปให้แก่ตน อยู่นั่นเอง

ดังนั้น จึงขอเตือน ผู้ที่อวดอ้าง " ฌาน " แสดง " ฌาน " อธิบายยืนยัน " ฌาน " ราวกับตนได้ ตนเป็น ตนมี จงสังวรระวังให้มาก ๆ เถิด ถ้าขืนอวดอ้างไม่เป็นจริง ไม่มีในตน หรือ ขืนแสดง ขืนยืนยัน แต่*ไม่เป็นจริง ไม่มีในตน* ละก็อ... ผู้นั้นก็ถึงซึ่ง " ปาราชิก " กันทีเดียวนะ ! เพราะ " ฌาน " นั้น เป็น **อุตตริมนุสส-ธรรม** อย่างหนึ่ง จริง ๆ ด้วย หากผู้ใด อวด หรือ แสดง โดย **ไม่เป็นจริง ไม่มีในตน** แล้วไซร้ ย่อม**ต้องอาบัติถึงขั้น " ปาราชิก "** จริง ๆ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา แต่เมื่อครั้งยังไม่ตรัสรู้อรหันตสัมมาสัมโพธิญาณนั้น ก็ได้เคยเที่ยวเรียนรู้ " ฌาน " ในแง่ต่าง ๆ แบบต่าง ๆ อันเป็น " ฌานฤๅษี " เป็น " ฌานของดาบส " ซึ่งมีเงื่อนแง่แผกเพี้ยนกันไปอยู่ และที่สุดแม้ได้ไปเรียนกับ อา-ฬารดาบสและอุทกดาบส เป็นต้น **" ฌานของดาบส " เขาก็มีเงื่อนแง่ มีความหมายไปตามเชิงตามความเข้าใจของเขา อันล้วนแต่พระสัมมา-สัมพุทธเจ้ายังไม่ทรงเห็นว่า เป็น " สัมมาทิฏฐิ " ได้เลย** " ฌาน " ต่าง ๆ นั้น เขามีแบบ มีอย่างกันมาก่อนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะอุบัติมากมายหลากหลายอย่างนัก ซึ่งแม้เดี๋ยวนี้ ก็ยังมี และทุกวันนี้ ก็ยังมีชาวพุทธไปหลงเรียน " ฌาน " ต่างๆนั้น

กันอยู่มากมายดาษดื่น แล้วก็เอามาแก้ มาแย้งให้ "ฌาน" ของพุทธเพี้ยน เปลี่ยนแปลกไป ไม่ถูกตรง (*"ฌาน" เป็นองค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้ที่บรรลุธรรมโลกุตตรผลของพุทธแท้ทุกคน จะต้องมี "ฌาน"* เป็นสามัญผล *คือ* เป็นเรื่องธรรมดาๆ ไม่พิเศษอะไร *ตามพระพุทธพจน์ใน "สามัญผลสูตร" ก็ทรงยืนยันไว้แท้ๆ เช่นนั้น และผู้บรรลุโลกุตตรผลบางคน จะได้ "ฌานฤาษี" แถม ก็เป็นได้ มีได้ นั่นเป็นวิสามัญผล คือ* เป็นเรื่องพิเศษของบางท่านบางคนเฉพาะราย ไม่ใช่เป็นเรื่องสามัญปกติ *จงทำความเข้าใจใน "สามัญ" กับ "วิสามัญ" ให้ดีๆ)*

ผู้ใดมีความเห็น–ความเข้าใจ (ทิฏฐิ) ตรงตามฤาษีใด เป็นแง่เงื่อนตามคาบสเดียรถีย์ใด ก็ย่อมเป็น "ทิฏฐิ" ตามฤาษีนั้นๆ ตามคาบสนั้นๆ จึงย่อมจะมี "ผล" ได้ อยู่ในแบบ ในแง่ตามฤาษี ตามดาบสนั้นๆ อยู่นั่นเอง

ถ้าเข้าใจ "ฌาน" ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง (*สัญญา*) **ไม่ถูกตรง ไม่เข้าใจตรงเป๊ะๆ ! คือ ยังเพี้ยนอยู่เท่าใดๆ ก็เรียกว่า ยังเป็นส่วนแห่ง "มิจฉาทิฏฐิ" อยู่เท่าที่เพี้ยน นั้นๆ**

เช่น..... ผู้ที่ไปหลงเข้าใจอยู่เพียงว่า

"ฌาน" คือ สิ่งที่เกิดได้ เป็นได้แต่เฉพาะในตอน "นั่งหลับตา" เท่านั้น

นี่ก็คือ "มิจฉาทิฏฐิ" ประตูใหญ่ ประตูหนึ่ง ที่มีกันมากที่สุด ไม่ใช่มีการเข้าใจอย่างนี้เฉพาะแต่ในเมืองไทยเท่านั้น มันทั่วไปทั้งโลกกันเลยทีเดียว โดยเฉพาะในอินเดียเองนั้นยิ่งหลงสำคัญกว่าใครๆ เพราะเป็นต้นกำเนิดแห่ง "ฌาน-ฤาษี" แหล่งใหญ่ที่สุดในโลก

แท้จริงแล้ว **ในกรณี "นั่งหลับตา"** นั้น เป็นเพียงกรรมวิธี "บทแห่งการกระทำ" อย่างหนึ่ง ที่จะให้เป็นไปเพื่อเรียนรู้ กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน หรือ เลิก–ละ เผาทำลาย กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน ให้ได้ วิธีหนึ่งเท่านั้น ในอีกตั้งหลายๆ กรรมวิธี

และแม้จะไม่ต้องปฏิบัติอย่าง "นั่งหลับตา" เลย ก็จะบรรลุธรรม เป็นพระอริยะ เป็นถึงพระอรหันต์ได้ ดังที่มีในประวัติของพุทธศาสนา ในพระสูตรต่าง ๆ ทั้งหลายมากมาย "หลับตา" บรรลุเสียอีก ยังไม่เคยเห็นมีสักสูตรที่บ่งบอกกันอย่างระบุแจ้ง ๆ (แต่ถ้าจะมี ผู้บรรลุในตอน "หลับตา" ก็ย่อมได้แน่แท้ ไม่ใช่เรื่องแปลก หรือ ผิดอะไร) ที่เห็นมียืนยันนั้น กลับมีแต่ "**จักขุมา ปรินิพพุโพติ**" ว่า อย่างนี้เสียอีก คือ หมายความว่า "**บรรลุอย่างลืมตาชัด ๆ**" กันด้วยซ้ำ (*เช่น ในพระสูตร ทีฆ. มหา. ข้อ 110 เป็นต้น)*

เพราะระบบวิธีปฏิบัติ "**นั่งหลับตา**" นั้น ไม่ใช่กรรมวิธีปฏิบัติธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรอก ! ซึ่งไม่ปรากฏมีคำสอนในที่ไหนเลย หรือ ไม่เคยเห็นสัก "คำหนึ่ง" เลย ว่า พระพุทธองค์ทรงเคยสอนใคร โดยระบุบอกชัด ๆ ให้ "หลับตา" หรือ "นั่งหลับตา" เป็นกรรมวิธี นอกจากมีแต่อาจารย์ ฎีกาจารย์รุ่นหลังเท่านั้นแหละ นำมายืนยันเอาเอง นำมาเน้นกันเอง สอนกรรมวิธี "นั่งหลับตา" กันเป็นคุ้งเป็นแควไปเอง จึงจะหลงว่า การปฏิบัติธรรมของพุทธ ถือเอาแต่ "นั่งหลับตา" วิธีเดียว อย่างอื่นไม่ใช่นั้น เป็น "มิจฉาทิฏฐิ" แท้ ๆ

แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า พุทธศาสนานั้น "หลับตา" ปฏิบัติธรรมไม่ได้ หรือ "นั่งหลับตา" กันเป็นผิดเป็นบาปไปเสียทีเดียวดอกนะ ! *การหลับตา ก็จะมีอยู่ มีเอง เป็นไปตามสัดส่วนจริงเองอยู่ดีแหละ*

การ "นั่งหลับตา" ให้เป็น **วิปัสสนา** ด้วย และ **ได้มรรค** **ได้ผล** ด้วยนั้น ไม่ใช่ชั้นต้น ชั้นต้น และไม่ใช่ของง่าย ๆ เลย ที่พระโยคาวจรจะ**ทำถูก**จนเป็น "สัมมาทิฏฐิ" **ทำถึง** หรือจน **ทำได้** เป็นมรรค เป็นผลโลกุตตระแท้ เพราะมันเป็นการเอาของยาก ด้วยวิธีที่ยาก จึงเป็นเรื่องที่ได้อย่างเชื่องช้า เพราะมันเป็นการคว้าเอาแก่นละเอียดจากแผ่นภูมิที่พ้าม หรือเป็นการโถมแรงงมเอาเนื้อหาอันละเอียดเบาบางบนพื้นภูมิที่ว่างจากเนื้อ ๆ ตัว ๆ แท้ ในโลกที่กว้างเวิ้งว้างเหลือเกินอีกด้วย

5

ผู้ที่รู้ถึงขั้น “จิตเป็นจิต” แม่นถึงขั้นกระจ่างชัด “เวทนาในเวทนา” หรือ จับติดรู้ระดับชั้นเชิงแห่ง“อารมณ์ในอารมณ์” ของสภาวะธรรมแต่ละรูป แต่ละนาม จริง เป็นสัมมาทิฏฐิแล้ว จะ “นั่งหลับตา” เรียน จะหยั่งจิตในจิตรู้ โดยไม่ต้องอาศัย ตา–หู–จมูก–ลิ้น–กาย ก็ย่อมจะมีผลแท้จริงได้

ส่วนผู้ที่ยังไม่มีความรู้เป็น“สัมมาทิฏฐิ”จริงนั้น ไป“นั่งหลับตา”เรียน ไปหยั่งจิตในจิตหมายจะรู้ นั้น ก็จะเจอ“วิมานลวง” หรือ“เหวดูด” ในห้วงหาวอันแสนกว้างเวิ้งว้างของจิตได้ง่ายที่สุด เพราะมันมี “วิมานลวง” หรือ “เหวดูด” มากมายเหลือเกินจริงๆ จึงมีผู้ตก “เหวดูด” และ จม “วิมานลวง” อยู่นานนับกัปป์กัลป์ มามากกว่ามาก เหลือประมาณจริงๆ ในแดนดงแห่งผู้แสวงหา **ผู้เรียนมาอย่างเป็นสัมมาทิฏฐิตรงแน่ หรือ ผู้ขึ้นพ้นหล่ม “เหวดูด” หลุดรอด“วิมานลวง”นั้นๆ มาได้แม่นแท้เท่านั้น จะเห็นแจ้ง ซาบซึ้งชัด ในความจริง จริงๆ นี้**

โดยเฉพาะ ตัว“ฌาน”นั้น แม้จะได้ในขณะ“นั่งหลับตา” แต่ถ้าลืมตาออกมา เป็นคนมีความเป็นอยู่ปกติ “ฌาน”นั้น กลับไม่คงอยู่ หรือ สภาพ “ฌาน”นั้น กลับไม่เป็น ไม่มี ไม่ได้ อย่างนี้สิ กลับไม่ใช่“ฌาน”ที่แท้ หรือ“ฌาน”ที่แม่นหมายของศาสนาพุทธด้วยซ้ำ อันกลับกันกับ “ฌานของฤาษี–ฌานของเดียรถีย์” อยู่ทีเดียว **เพราะของฤาษี–เดียรถีย์นั้น เขาจะต้องเป็น“ฌาน” หรือนับว่า มี“ฌาน”กันแต่เฉพาะในตอน“หลับตา” ปิดทวาร ๕ อยู่เท่านั้น** *จึงเป็น“ฌาน”ที่ต่างกับ“ฌาน” ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหมาย* เพราะ “ฌาน”ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ สภาพที่สงัดจากกาม สงัดจากอกุศล บรรลุปฐมฌาน ก็ดี บรรลุทุติยฌาน ก็ดี บรรลุตติยฌาน ก็ดี บรรลุจตุตถฌาน ก็ดี นั้น พระองค์ทรงยืนยันว่า เป็น “ทิฏฐธัมมสุข-วิหาร” คือ **เป็นสภาพปกติปัจจุบันที่เมื่อใดๆ ก็เป็น “สุข” อยู่ ไม่ใช่ไปทำเอาเป็นครั้งเป็นคราว** (อันหมายเอา “สุขแต่วิเวก” หรือ “สุขที่ไม่ต้องสมอารมณ์หมาย”ด้วย ซึ่งมิใช่“สุขัลลิกะ”เด็ดขาด) ผู้รู้โปรดตรวจสอบท่านดู จะเห็นจะพบในพระสูตรต่างๆ มีคำตรัสยืนยันมากมาย เช่น ใน“สัลเลขสูตร” มัชฌิม. มูล. เป็นต้น

ยิ่งถ้ากรรมวิธี "นั่งหลับตา" ใด มีแนวโน้มเอียงออกนอกเป้าหมายแห่งการเข้าไป "รู้" *(ชาน)* เข้าไปเห็น*(ปัสสติ)*ในทุจริต อกุศลทั้งหลาย อันคือ กามฉันทะ*(หรือโลภะ)* พยาบาท*(หรือโทสะ)* และความเบียดเบียน ที่เกิดอยู่มีอยู่ภายในจิตตน ตั้งแต่หยาบจนถึงขั้นเบียดเบียนอย่างสุขุมละเอียดที่แสนรู้ยากสุด *(หรือโมหะ)* ก็ยิ่งนับได้ว่า เป็น "มิจฉาทิฏฐิ" หรือ เป็น "ทางผิด" *(มิจฉามรรค)*ของผู้ปฏิบัติ ของผู้ชื่อว่า นักบวชชาวพุทธ **ที่ยังไม่เป็นพระอรหันต์**ทุกคนอย่างแน่ๆ (ผู้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านจะทำอย่างใดอีก อันเป็น "กรรมเกินกิจ" ของพระเสขะนั้น ก็เป็นเรื่องของท่าน ท่านย่อมทำได้ เพราะท่านเป็นพระอเสขะแล้ว)

เช่น.......

นั่งหลับตาทำ "สมาธิ" เข้า*(ตามอุบายของแต่ละคน แต่ละครู, อาจารย์)* แล้วก็ "เพ่งจิต" หรือ "ใช้จิตที่แสนเก่งของตน" *(ใช้ "สมถจิต" นั้นๆ ทำงาน)* ให้ไปทำในเรื่องที่นอกเป้า แทนที่จะให้มันเข้าใจ กามวิตก–พยาบาทวิตก–วิหิงสาวิตก *(จิตที่ยังมีความเบียดเบียน)* แล้วก็*เผา–ทำลาย*กามที่ยังมีในจิต ความโกรธทั้งใหญ่น้อยที่ยังมีในจิต และความเบียดเบียนทั้งใหญ่น้อยนั้น ๆ ของตนที่ยังมีในจิตให้สูญสิ้น

โดยการทำจิตให้มีอำนาจอยู่เหนือ วิตก ๓ นั้น ไม่ให้จิตลำเอียงเพราะ วิตก ๓ นั้น ให้จิตเป็นกลางปราศจาก นิวรณ์ ๕ ให้ได้ ให้มันดับสนิทจากการมี กามวิตก –พยาบาทวิตก–วิหิงสาวิตก ในชั่วขณะนั้นได้ยิ่งดี ซึ่งเป็นการทำ "สมถะ" แท้ๆ หรือ เป็น "มโนมยิทธิ" ขั้นต้น ขั้นต้น นี้ อย่างหนึ่ง

หรือ ทำยิ่งกว่านั้นคือ ให้จิตทบทวนเรื่องเก่าๆ สร้างปัญญาให้เข้าใจใน กาย –เวทนา–จิต–ธรรมต่าง ๆ ที่ได้พบได้ผ่านมาจริง เห็นจริงรู้ ยิ่งในจิตที่ลดละจางคลาย และหรือไม่มีกิเลสจริงนั้นๆ เพิ่มยิ่ง ๆ ขึ้น อันเป็นการทำ "ญาณทัสสนะ" แท้ๆ และเป็นการทำ "วิมุติ" ที่จริง ๆ นี้ อีกอย่างหนึ่ง

แต่หาได้ทำดังกล่าวมาทั้ง ๒ วิธี นั้น ไม่

กลับใช้มันให้ทำงาน ดูเลขหวยเสียบ้าง ให้มันไปหาของหายบ้าง ให้มันไปเที่ยว "เมืองนรก–เมืองสวรรค์" อันเป็นอัตภาพต่าง ๆ บ้าง ให้มันไปค้นหาวิญญาณเจ้า วิญญาณคนตาย วิญญาณผี วิญญาณยักษ์–มารอะไรต่าง ๆ บ้าง ให้มันได้เที่ยวออกไปรู้ใจรู้ความนึกความคิดของคนอื่นเขาเสียบ้าง จนถึงขั้นไปค้นหา คบหา

7

วิญญาณฤาษี วิญญาณเทพ วิญญาณพรหม เล่นลิเกละครต่างๆกันไป

และเลยเถิดไปอีก ก็ถึงขนาดคบหาวิญญาณพระอริยโสดาบัน–วิญญาณพระสกิทาคามี–วิญญาณพระอนาคามี–วิญญาณพระโพธิสัตว์*(อันไม่ใช่ "วิญญาณ" เลยโดยแท้จริง เพราะที่เขาพบนั้น มันคือ* **'รูปธรรม'** *คือ* **'รูปจิต' ของตน** *ต่างหาก คือ* **มโนมยอัตตา** *ส่วน* **'นามธรรม'** *หรือ* **ความรู้สึกของตน** *ที่ไปหลงโลภะ หลงโทสะเอากับ "รูปจิต" ต่างๆนั้นสิ* **กลับไม่เรียน ไม่รู้ ไม่หัดระงับ** *เสียนี่ เอาแต่หลง "รูป" (ที่ในจิต) ยินดีใน "รูป" หลงติด "รูป" จริงจังอยู่กับรูป เที่ยงแท้อยู่กับ "รูปจิต" เหล่านั้น เห็นจิต เป็น "สรีระ" เป็น "อัตตา" เห็น "อัตตภาวะ" เป็น "นิจจะ" ไปหมด)*

เลอะหนักข้อที่สุด ก็คบหากับวิญญาณพระอรหันต์ หรือ รูปพระอรหันต์*(ในขณะที่นั่งหลับตาอยู่นั้น และเขาเรียกขณะนั้นของเขาว่า* **"ฌาน"***)* คบหากับวิญญาณพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ รูปพระพุทธเจ้า*(ในขณะที่นั่งหลับตาอยู่นั้น และเขาเรียกขณะนั้นของเขาว่า* **"ฌาน"***)* ไปโน่นเลย ถึงขนาดบางคน หลงเลอะเทอะไปว่า *พระพุทธเจ้าเดี๋ยวนี้ก็ยังอยู่ ! วิญญาณท่านยังไม่ไปไหน* **เพราะนั่งหลับตาเข้าฌาน** *ไปดูที่ใด มันเห็นได้ทั้งนั้นนี่ !* และแล้วก็เลยเถิดไปจนถึงขั้นก่อเกิดมี "พุทธเกษตร" อันเป็นแดนอยู่ของพระพุทธเจ้าเยอะแยะ พระโพธิสัตว์ – มหาโพธิสัตว์ มากมายนับไม่ถ้วนแออัดกันอยู่เป็นนิกาย "สัสสตทิฏฐิ" ที่พากันหลง**มโนมยอัตตา** เป็นความ**เลยเถิด**ของพวก**อัตตกิลมถานุโยค** *(คือ พวกสุดโต่งไปทาง "ภวตัณหา" หรือหลง "อัตตา")* ซึ่งทาง "มหายาน" เขาได้มีกันมาแล้ว และแม้เดี๋ยวนี้ก็ยังมี "มิจฉาทิฏฐิ" แบบนี้อยู่อีกมากในหมู่ผู้ปฏิบัติสาย "นั่งหลับตา" หลง**มโนมยอัตตา***(คือ จริงจังเที่ยงแท้ยึดมั่นอยู่กับ "อัตตา" ซึ่งเป็น "รูปที่สำเร็จด้วยจิต" และแม้จะไม่นั่งหลับตา ทว่าหากมีอุปาทานจัด ลืมตาโพลงๆนี่แหละ ก็หลงมโนมยอัตตาเหล่านี้กัน ก็มีอยู่มากหลายเช่นเดียวกัน)*

ถ้า "รูปธรรม" ดังกล่าวนี้นั้น มันจะส่งผลให้เกิดการหน่าย–คลาย–กลัวบาป–บำเพ็ญบุญ ละโลภะ ลดโทสะลงได้บ้าง ก็ยังดี ยังนับว่า เป็น "อุปการะ" คือ ยังเป็นประโยชน์บ้าง *แต่มันก็เพิ่ม "โมหะ" นั้นๆ* อยู่นั่นเอง เพราะจิตจะไปหลงติด หลงยึดเอาอะไรเข้าไปอีกหลายๆอย่าง หลายๆเรื่อง เช่น ยึด "รูป" ว่าเป็นของจริง

ยึด "จิต" ว่า เป็นรูปโฉม รูปตัว รูปตน (*เป็น "อัตตกิลมถานุโยค" เป็น "รูปานัง อภินิชฌายิตัตตะ" เชิงหนึ่ง*) หลงกรรมวิธี "นั่งหลับตา" ว่า ดี ว่า เยี่ยมยิ่งขึ้น (*เป็น "ภวราคะ"*) ฯลฯ เป็นต้น

หรือไม่ก็ "ใช้จิตที่แสนเก่งของตน" (*เพ่งจิต*) ให้นอกเบ้าออกไป เล่นฤทธิ์เล่นเดชอะไรต่าง ๆ นานาสารพัด เหาะเหินเดินอากาศ เสกนั่น บั่นนี่ ทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ อันเป็นเรื่องเหมือน ๆ เล่นกล *หรือแม้จะไม่ใช่เล่นกล ต่อให้เป็นความจริงเอาด้วย* ก็ยังไม่ใช่ "ฌานสัมมาทิฏฐิ" อยู่นั่นเอง มันก็เป็นเดรัจฉานวิชชา เหมือนเขาเล่นกล (*จริง ๆ*) เหมือนเขาสร้างเครื่องบิน (*จริง ๆ*) สร้างจรวด (*อันเป็น "จรวด" จริง ๆ ซึ่งเขาก็เก่งแสนเก่ง*) นั่นแหละ **เพราะมันไม่ใช่ "เป้าหมาย" ของพุทธวิชชา**

ดังนั้น แม้จะเป็นจริงออกป่านใดก็ตาม มันก็ยังผิดทาง ผิดแนวแห่งพุทธ ไม่ใช่ "มรรคอริยสัจ" ไม่ใช่ "ฌานสัมมาทิฏฐิ" เลยจริง ๆ

ใน "สุสิมสูตร" สุตตัน. สังยุต. นิทานวรรค ยืนยันไว้ชัดเจนที่สุดว่า การหลุดพ้น หรือ การบรรลุนั้น มิใช่การไปได้ "เดรัจฉานวิชชา" ไปได้ อภิญญา ๖ วิชชา ๘ แบบผิด ๆ เพี้ยน ๆ ตามที่หลงเข้าใจกันอยู่มากหลาย ดังนี้ ๆ ไม่ **"ท่านบรรลุหลุดพ้นโดยปัญญาอันรู้แจ้งทะลุชัดในจิต ที่เป็นวิมุติของตน" หรือ "หลุดพ้นได้ด้วยปัญญาอันยิ่ง" ต่างหาก**

จนแม้กระทั่งจะใช้ "จิตที่แสนเก่งของตน" นั้น ให้ไปดลบันดาล อิฐ หิน ดิน ปูน โลหะ ฯลฯ อะไรต่างๆ(อันเป็น "ธาตุดิน") ที่ปั้นรูปขึ้นมาเรียกกันว่า "พระ" เป็นเครื่องรางของขลังบ้าง เป็นพระพุทธรูปบ้าง แล้วก็พยายาม "ยกให้สูงขึ้น" ด้วยภาษาโดยคำกล่าวขานการกระทำนั้นว่า **พุทธาภิเษก** (*อันหมายความว่า "ทำให้เกิดเป็นพุทธ" หรือ "การบรรลุถึงความเป็นพุทธ"*) ซึ่งถ้าใคร**ทำได้**ก็ต้อง "เก่ง" กว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่ๆ เพราะพระพุทธองค์แท้ๆ ยังสามารถ**ทำได้**เฉพาะกับ "คน" เท่านั้น ที่จะทำให้เกิดเป็น "พุทธ" ได้ หรือทำให้บรรลุถึงความเป็นพุทธได้

หรือเรียกว่า "ประจุสำเร็จ" มี"พุทธคุณ" โดยมี**คุณลักษณะเป็น"พุทธ"แท้ ๆ จริง ๆ** คือ **มีปัญญาธิคุณ มีกรุณาธิคุณ มีบริสุทธิคุณ** พระองค์ ไม่สามารถทำให้ อิฐ – หิน – ดิน – ปูน – โลหะ ฯลฯ ต่าง ๆ เป็นพุทธ หรือ มี " พุทธคุณ " ดังกล่าวนั้นได้ *แต่ถ้า "คุณวิเศษ" นั้น เป็นแบบกันบืน กันเหนียว อันจะช่วยให้ประมาทยิ่งขึ้น เป็นมหานิยม ที่จะช่วยให้คนขี้โลภยิ่งขึ้น ให้ขี้เบียดเบียนเอาเปรียบยิ่งขึ้น และเป็นปัจจัยทำให้คนขี้เกียจยิ่งขึ้น ก็ถ้าเป็นเช่นนั้น ก็ไม่ใช่ " พุทธคุณ " เด็ดขาด แต่เป็น " เดรัจฉานคุณ " หรือ " ไสยคุณ " แท้ๆ ซึ่งผู้ยังหลงใน " คุณวิเศษ " เช่นนี้ ยังยึด ยังอาศัย " คุณวิเศษ " อย่างนี้ เป็นความรู้ เป็น " วิชชา " เป็นคุณค่าของตน ก็เท่ากับผู้นี้ มี " คุณธรรม " แค่ " เดรัจฉานคุณ " หรือ " ไสยคุณ " จริง ๆ มิใช่ " พุทธคุณ " เลยสักหน่อย*

จงทำปัญญาให้เข้าใจแท้ ๆ ใน " คุณ " ทั้งหลาย ให้ถูกตรง โดยเฉพาะ " พุทธคุณ " อันแท้จริง และพระพุทธองค์ก็ไม่เคยทรงทำเช่นนั้นเลยด้วย แม้พระมหาสาวก พระอริยะสาวก หรือ สงฆ์สาวก ที่อยู่ใน " ศีล " ธรรมดาใด ๆ ก็ไม่ทำ **เพราะมันผิด " ศีล " อยู่โต้ง ๆ** *(คือ ผิด " มหาศีล " อันภิกษุต้องเวรมณี ในพระไตรปิฎกเรียกโดยสำนวนว่า " เป็นหมอปลุกเสก " ภาษาบาลีก็ว่า " ติรัจฉานวิชชา" ผู้รู้จริง ย่อมจะไม่ยอมส่งเสริมให้ภิกษุละเมิดศีล ผิดศีล หรือ ไม่งามด้วยศีล แน่)* **ผู้ไม่มี " ศีลสิกขา " ไม่มี " ปัญญาสิกขา " เท่านั้น ที่จะยังหลง ยังละเมิดศีลนี้อยู่** *(เพราะไม่ศึกษา " ศีล " จริง ๆ)*

หรือจะใช้ " จิตที่แสนเก่งของตน " *(เพ่งจิต)* ให้นอกเป้าหมายออกไปเป็น **ทำน้ำมนต์** โดยมีอิทธิคุณอยู่ใน " น้ำ " *แม้จะไม่อยู่ในอิฐ–หิน–ปูน ฯลฯ ก็ตาม แต่ยังอยู่ใน " น้ำ " ไปทำกับ " น้ำ " มันก็ไอ้เหมือนกันนั่นเอง กับทำแก่ดิน แก่ปูน แก่หิน–โลหะ ฯลฯ ผู้ที่เข้าใจ " พุทธศาสนา " ดีขึ้นบ้างแล้ว โดยไม่ทำ " พระเครื่อง " โดยไม่เสก ไม่พ่นมนต์ ไม่ร่ายมนต์ทำความขลังลงไปในอิฐ ในหิน ฯลฯ แต่ถ้ายังทำกับ น้ำ ร่ายมนต์ พ่นมนต์*

10

เสก "น้ำมนต์" เป็น "น้ำมนต์ขลัง" หรือ เป็นน้ำพรม น้ำรดที่ยังยึดเป็นเครื่องราง เป็นเครื่องเสี่ยงทาย เป็นสิ่งที่ยังมีฤทธิ์แฝง เป็นสิ่งที่ยังไม่ชัดเจน ยังไม่ใช่ความถ่องแท้ ยังใช้น้ำเป็นของขลัง ทำน้ำมนต์ขลังรดคน พรมสิ่งของอะไรกันอยู่นั้น ก็เช่นเดียวกัน และผู้รดผู้เชื่อๆ ว่ารดใครก็จะเจริญ รดใครก็จะก้าวหน้า รดใครก็จะรุ่งเรือง ใครได้**น้ำมนต์**นั้นก็เป็นศิริ เป็นมงคล เป็นเครื่องบันดาลบันดลได้ มีฤทธิ์ มีเดชได้ มันก็ยัง "มิจฉาทิฏฐิ" อยู่นั่นแหละ เพราะมันก็ "ฤทธิ์" แบบเดียวกันกับเครื่องรางของขลังที่เป็นธาตุดิน ฯลฯ จึงยังติด ยัง "หลง" แบบเดียวกันกับเครื่องรางฯ ที่ทำแก่ธาตุดินทั้งหลาย เพียงแต่ยักย้ายจากอิฐ–หิน–ดิน–ปูน ฯลฯ ไปเป็น "ธาตุน้ำ" เสียเท่านั้น *ยิ่ง "น้ำมนต์" ที่พระไปทำตามบ้าน ตามพิธีสวดมนต์ต่างๆ ที่ทำกันอยู่เป็นประจำง่ายๆ เป็นจารีตประเพณี เป็นพิธีธรรมดาๆนั้น มันก็ยิ่งจะ "ไม่ขลัง" ใหญ่ เนื่องจากพระที่ไปสวดไปทำพิธีนั้น ก็น่าจะไม่เก่งสิ ! เพราะ***ไม่มี* "จิตที่แสนเก่ง"***อย่างเกจิอาจารย์นี่ !* **แต่ก็หลงขลัง หลงติดยึดใน "สิญจนยัญ" (พิธีที่ใช้น้ำเป็นองค์ประกอบเป็นสื่อ) นี่กันอยู่นั่นเอง** *(นี่ก็เป็น "ศีล"* อันภิกษุจะต้อง "เวรมณี คือ ให้งดเว้น" *ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสอนไว้ ภาษาบาลีเรียกว่า "อาจมน,นหาปน" เพราะยังเป็นเดรัจฉานวิชชาอยู่ นั่นแล คือ มันจะชำระกิเลส จะเจริญรุ่งเรือง ฯลฯ ด้วยการชำระด้วยน้ำ(มนต์ขลัง) ล้างด้วยน้ำ อาบกัน ล้างกัน รดกันในแบบไหน พรมกันด้วยน้ำ(มนต์) ในรูปใดๆ มันก็ไม่ชำระกิเลส ไม่ทำให้เจริญรุ่งเรือง ไม่ทำให้ประเสริฐ ไม่ทำให้เฮงให้รวยให้ก้าวหน้าอะไร ฯลฯ ได้จริงหรอก ! พุทธศาสนิกชนที่แท้ จงทำความเข้าใจให้ดีๆ)*

หรือจะใช้ "จิตที่แสนเก่งของตน" ให้นอกเบ้าออกไปเป็น "อิทธิคุณ" อยู่ใน "ลม" *(ตอนนี้ไม่ใช้ "น้ำ" หละ ! ใช้ขลังกันใน "ธาตุลม" กันเลย)* เป่าหู เป่าหัวคน ก็มีผลอย่างนั้นอย่างนี้ เป่าใส่หมากใส่พลู ก็กลายเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป่าใส่วัตถุอะไรก็ศักดิ์สิทธิ์ ขลัง พิลึกพิเลิศไปหมด ก็เถอะ ล้วนแล้วแต่เป็นลัทธินอกพุทธศาสนา เป็นเรื่องพระพุทธเจ้าไม่เคยทำ ไม่เคยสอนไว้เลย ไม่ว่าในชั้นใด ๆ เพราะเรื่อง "ขลัง" หรือ เรื่องแฝง ๆ เรื่องซ่อน ๆ แซก ๆ อยู่ใน ดิน–น้ำ–ไฟ–ลม หรือ แม้ในอากาศ *ที่สำคัญสูงสุด ก็คือ "ความซ่อนๆแฝงๆ" ใน***วิญญาณ**นั้น พระพุทธองค์

11

ทรงสอน**ให้ "รู้แจ้ง"** ความซ่อนแฝง **ให้ได้ทุก ๆ "ธาตุ" ทุก ๆ "ขันธ์" ทั้งในลักษณะที่มันมีเยื่อโยงใยสัม-พันธ์เชื่อมต่อกันอยู่** *(ปฏิจจสมุปบาท หรือ สัมพัธภาพ)* **ทั้งในลักษณะกำหนดชัด ๆ ลงไปเลยว่า สภาพเกาะกุมรวมตัวกันขนาดนี้ เรียกว่า ธาตุนี้ ขันธ์นี้ ขนาดนั้น เรียกว่า ธาตุนั้น ขันธ์นั้น** *(รูป–นาม หรือ มวล–พลังงาน)* **และให้ละเอียดที่สุด ไปจนถึงขั้น "อายตน"** *(ความหลงเห็นว่า เป็นสิ่งที่น่าได้ น่ามี น่าเป็น แม้แต่ยังเหลือเป็นเพียงเศษธุลีในจิต)* **จริง ๆ** ผู้ยังหลงยึด หลงพึ่ง *"ภูต" (เชื้อแห่ง "ความหลง" หรือ เชื้อแห่ง "ความยังไม่รู้ชัดในใจแน่มั่นใจแจ้ง" ของจิต)* พึ่งพลังลึกลับที่ซ่อนๆแฝงๆอยู่ในดิน–น้ำ–ไฟ–ลม ใน "คน" ที่ยังไม่เข้าใจพลังนั้น ๆ เพียงพอ (ที่เรียกว่า "เข้าทรง" ก็ดี เรียกว่า "อิทธิฤทธิ์" ก็ดี เรียกว่า "อำนาจลึกลับ" ก็ตาม เรียกว่า สิ่งที่มีอำนาจสูงสุดที่ ไม่อาจรู้ ไม่อาจเห็นจริงได้ ก็ตาม เป็นต้น และอื่น ๆ อีก) โดยเฉพาะหลงพึ่งพลังงานลึกลับที่ซ่อน ๆ แฝง ๆ อยู่ใน "จิต" ของตนเอง หรือพึ่งความซ่อนแฝงที่ไม่รู้จักแท้จริงว่าคืออะไร ต่าง ๆ อยู่ กล่าวคือ พึ่งความไม่ลงตัว พึ่งความไม่ตัดสิน **พึ่งสิ่งที่ยังไม่ชัดแจ้งแจ่มใจ** จนพ้นวิจิกิจฉา *(ยังมีรูปลักษณะแม้ที่สุดเป็นเนวสัญญานาสัญญา)* คือ **ความไม่มี "บัญญินทรีย์" จนชัดใจเป็นที่สุด อย่างอาจหาญชาญกล้า สามารถพึ่งสมรรถภาพ หรือประสิทธิภาพของตนโดด ๆ** ยังพึ่ง "ธรรม" ที่มีในตน เป็น สัจจธรรมที่พ้นวิจิกิจฉาในตนล้วน ๆ ยังไม่ได้ ยังไม่เข้าใจแจ้งชัดในดิน–น้ำ–ไฟ–ลม–อากาศ–วิญญาณ อย่างแท้จริง **ยังไม่รู้ชัดลงตัว ในความเป็นสิ่งนั้น ตามความเป็นสิ่งนั้น โดยไม่มีอะไรปนอะไรแฝงเลย จนเรียกได้ว่า "อสังขตธรรม"**

จึงยังเป็น "มิจฉาทิฏฐิ" อยู่ตามส่วนที่เหลือนั้น ๆ.

หรือจะใช้อำนาจ "จิตที่แสนเก่งของตน" ไปในเรื่องพิลึกกึกกือต่างๆนานาใดๆ ก็ตาม **ถ้าไม่เป็นไปเพื่อการเรียน "รู้" กิเลส–ตัณหา–อุปาทานให้ตนพ้นโมหะ และ**

ดับโลภะ–โทสะ ให้แก่ตน หรือแก่คนอื่นแล้วล่ะก้อ ล้วนเป็นการ "นั่งหลับตา" ที่ทำเรื่อง *นอกเป้าหมาย* ของคำว่า **"ฌาน" ในแบบของศาสนาพุทธ** *(ซึ่งของพุทธนั้นหมายความว่า การเพ่งจิตอ่านรู้ และเกิดการทำลาย หรือ เผาอกุศลจิตที่ได้รู้นั้นๆ ลงไปสำเร็จ)* ทั้งสิ้น

หรือจะเขยิบเข้ามาเล่นกันถึงขนาด "นั่งหลับตา" แล้วก็ "ใช้จิตที่แสนเก่งของตน" อ่านหรือดูในร่างในกายของตัวเอง ให้ทะลุเข้าไปจนเห็นตับ ไต ไส้ พุง ฯลฯ เห็น "เครื่องใน" ของตนทุกส่วนทุกสิ่งได้ยิ่งกว่าเครื่องเอ๊กซเรย์ ก็ตาม ก็ยังเป็นทางโค้งแสนโค้ง *(มิจฉามรรค)* ไม่คุ้มแก่การลงทุนลงแรงฝึกฝนหรอก ! กว่าจะ "เก่งกาจ" ได้ถึงขนาดยอดเยี่ยมเท่า หรือยอดเยี่ยมกว่าเครื่องเอ๊กซเรย์นั้น มันยากกว่ายากเหลือแสน ถ้าอยากเห็น "เครื่องใน" ก็ไปดูตามโรงพยาบาลที่เขาผ่า เขาชำแหละจริงๆ เลย อยาก "ปลง" อยากเปรียบเทียบ "ธรรมสังเวช" ใดก็ย่อมได้ ดูของจริงเลย จะจริงชัดเจนกว่าเสียอีก หากนั่งหลับตาแล้ว ใช้จิตได้แสนเก่งดังกล่าวนี้ แต่ไม่เข้าใจในมรรควิธีว่า เมื่อได้เห็นส่วนต่างๆ ของร่างกายนั้นแล้ว จะพิจารณาอย่างไร ? เปรียบเทียบให้เกิดผล หรือ เพ่งพินิจให้เกิดแจ้งในความจริงได้อย่างไร ? เห็นแล้วก็เห็นเปล่า ! แถมจะ**หลง**ตื่นเต้นภูมิใจ หรือ**หลงตน**ว่าเก่ง ว่าสามารถเอาด้วย ก็เลยยิ่งเสียท่าใหญ่ ไม่มีประโยชน์ที่อุตส่าห์หลับตานั่งบำเพ็ญ จนทำได้ออกปานนี้เลย ซ้ำมิหนำได้ "กิเลส" คือ ความ "หลงผิด" (โมหะ) นั้นๆ เข้าไปเสียอีกด้วย เป็นซวย 2 ชั้น อย่างนี้เสมอส่วนมาก น้อยนักที่จะมีไหวพริบรู้ทัน แล้วเลิก "หลง" ได้ง่ายๆ เร็วๆ (ผู้ที่ "หลง" จะหลงจริงๆ เพราะ "ความหลง" *(โมหะ)* มันไม่บอกใครก่อนล่วงหน้าหรอกในโลก และก็ได้ "หลง" กันอยู่มากมาย) ถ้าหากพิจารณาหรือเห็น "เครื่องใน" ของตนได้ออกปานนี้แล้ว เกิด "ผล" ละ หน่าย คลาย ลดโลภะ ลดโทสะ ลดโมหะ ได้บ้าง ก็ยังนับว่าดี เป็น "อุปการะ" บ้าง มีประโยชน์ที่สามารถใช้กรรมวิธีนี้ ก่อให้เกิด "ผล" **เผา–ทำลาย**กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน ลงได้บ้าง ถึงกระนั้น ก็ยังไม่มีตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าพาทำ หรือสอนไว้เลย (ที่หลงเรียนๆ กันอยู่ ก็ล้วนเป็นคำสอนของอาจารย์รุ่นหลังๆ) **เพราะมันไม่ใช่ทางลัดที่ตรงที่สุด** *(ไม่ใช่ "เอกายนมัคโค")* ดังนั้นแม้การกระทำเช่นนี้ ก็ยังนับว่าเป็น "มิจฉาทิฏฐิ" อยู่นั่นเอง

13

หรือจะไม่เก่งถึงขั้นแน่กว่าเครื่องเอ็กซเรย์ล่ะ ! แต่ก็เก่งขนาดปั้น "รูปจิต" ดูร่างกายตน ดูส่วนนั้นส่วนนี้ของตน หรือทำได้แม้กระทั่ง เห็น "รูป" ร่างกายตัวเอง "นอนตาย" แล้วก็เห็นตัวเองค่อยๆ ขึ้นอืดถึงขั้นเน่าเปื่อย หรือถึงขั้นละลาย *(ถูกเผา)* ไปชั่วเวลาอยู่ในขณะนั่งหลับตาบำเพ็ญอยู่นั้นทีเดียว อันเป็นการใช้ "สังขารจิต" *(รูปจิต)* คือ "จิตปั้นรูป" จนเกิดเหมือนจริงกันทีเดียว *(ซึ่งพาให้คนหลงนิมิต หลง "รูปจิต" เช่นนี้กันมามากกว่ามากแล้ว)* แท้ๆ แล้ว **มันไม่จริงสักหน่อย** ตัวผู้นั่งหลับตาเองนั้น ก็ยังคงมีร่างนั่งหลับตานิ่งแข็งอยู่ตรงนั้น นั่นเอง หาได้เปลี่ยนไปนอนตาย หรือ ละลายเน่า ฯลฯ อะไรไปตาม **ความนึกคิด–ความสร้างปรุง–ยึดปั้นเป็น "ภาพ"** *(รูปจิต)* **เป็น "นิมิต"** นั้นๆ ไม่ **มันเป็นเพียง "อุปาทานจิต" ที่แสดงภาพให้ดู ได้เหมือนจริง ยิ่งกว่า "หนัง"** *(ภาพยนตร์)* **เท่านั้นเอง** แท้จริงนั้น แท่งร่างแท่งกายของตัวเอง ก็ยังคงนั่งหลับตาปื๋ออยู่โทนโท่โด่นโด่อยู่ตรงนั้นนั่นเอง ไม่ได้ตายเน่า หรือละลายอะไรจริงไม่ มันจึงคือ รูปภาพในจิตชัดๆ เท่านั้นเอง ก็เก่งล่ะ ! ที่ "หลอก" ตัวเองได้เก่งออกปานนี้ ! หรือ ก็เก่งทีเดียว ที่อาจสามารถ **"ปั้นจิต" ขึ้นมาเป็น "ตัวตน"** *(อัตตา)* **ได้**ออกปานนั้น ! เรียกในภาษาศัพท์ก็ว่า เป็นผู้ถึง**ขั้น "มโนมยอัตตปฏิลาโภ"** คือ ผู้สามารถปั้นรูปปั้นร่างให้ปรากฏแม้แต่ในจิตของตนเองได้สำเร็จ หรือ รูปที่ปั้นแล้วปั้นเล่าขึ้นจนสำเร็จได้ด้วยจิตเท่านั้นโดยเฉพาะ

ผู้ทำได้ออกปานนี้ ก็จะ "หลง" *(โมหะ)* ว่า มันเป็นความเก่งกาจ เป็นความสามารถ *และเรียกมันว่า "ฌาน" และจะ "หลง" ใช้กรรมวิธี ปั้น "รูปจิต" ดังนี้แหละ ไปปั้นเรื่องอะไรต่อมิอะไรขึ้น ตามแต่ "จิตใต้สำนึก" ต่างๆ (ที่เรียกว่า อาสวะก็ดี อนุสัยก็ตาม อันเป็นอภิชฌาวิสมโลภะบ้าง เป็นอิจฉาวจรจิตบ้าง เป็นอากังขาวจรจิตบ้าง ฯลฯ เป็นต้น) จะทำหน้าที่สั่ง จะเป็น "สังขาริก" (คือ เป็นเชื้อดึงดันให้มีให้เป็น) ก็จะหลง "รูปจิต" ก็จะยึด "ภาพนิมิต" ต่างๆ ที่ได้ที่มีที่เป็นนั้น เป็นตุเป็นตะ เป็นจริงเป็นจังไปหมด ก็จะพาลหลงติดสมมุติสัจจะกันไปใหญ่* และก็ได้พากันติดยึดมาแล้วมากกว่ามาก "ฌาน" แบบนี้ยังเป็น "มิจฉาทิฏฐิ"

ที่สำคัญก็คือ ไปพาลหลงเพ้อติดยึดเอาว่า เป็น "ความเก่ง" เป็น "ความยอดเยี่ยม" แล้วก็จะได้แต่ "หลง" ปรุงจิตปั้นจิตในแนวนี้ อย่างนี้

14

เล่นกันอยู่ ให้ตนกลายเป็น “**สันทิฏฐิปรามาสิ**” กล่าวคือ เป็นผู้เฝ้าซ้ำแซะเวียนวนอยู่แต่กับ “สภาพ” ที่หลงนี้ โดยไม่รู้จักความพอดี ความพอเหมาะ แล้วก็ควร “พอแล้ว” กันสักที เมื่อ “หลง” มากๆเข้า ก็เป็น “**อาธานคาหิ**” กล่าวคือ เป็นผู้หลงตนจัด ดื้อด้าน แก้ยาก จึงต้องชื่อว่า “**ทุปปฏินิสสัคคี**” กล่าวคือ จะละ จะล้าง จะดึงถอย จะให้ปลดเปลื้องทิ้ง จะให้สลัดออก จะให้**ไอ้ที่ตนติด ตนหลงเสพอยู่** นั้นๆ หมดความสำคัญไปจากตนนั้น มันสุดแสนยาก

แม้ “รูปจิต” ต่างๆนั้น จะต่อให้เป็น “บุพเพนิวาส” หรือ “บุพเพสันนิวาส” คือ เป็นเรื่องที่เคยผ่าน เคยเกี่ยวข้อง หรือเคยเป็นมาแล้วจริงๆ หรือเรียกกันว่า “ชาติแต่ปางก่อน” *(จะผ่านมาแล้วเพียง ๑ วินาที ๑ นาที ๑ ชั่วโมง ๑ วัน ร้อยวัน พันวัน ฯลฯ หรือ จะย้อนกาลเวลาไปเท่าใดๆ จนถึงขั้นที่ไม่กระจ่าง หรือ ขั้นที่คนยังเห็นจริงกันไม่ได้ง่ายๆ คือ* **ข้ามชาตินี้ไป** *ถึงความเคยมี “ชาติแต่ปางก่อน” ในรูปร่างแห่งกายอื่นอีก กี่ชาติกี่รูปร่าง ก็ตาม* ซึ่งผู้ยังไม่อาจเชื่อ “ชาติแต่ปางก่อน” ที่ข้ามชาติรูปกายขันธ์ ๕ แห่งนี้ไปได้ **ก็อย่าเพิ่งวู่วามไปดูถูก หรือ ไปปฏิเสธ** *ผู้ที่เขารู้ เขาเห็นนั้นๆก่อน ก็แล้วกัน ก็จงรู้จัก “ชาติเก่าชาติก่อน” ที่* **ไม่ต้องข้ามชาตินี้ไป** *จากรูปกายขันธ์ ๕ นี้ให้ได้แท้ๆจริงๆ มันก็ไอ้เหมือนกันนั่นแหละ มีผลเดียวกัน* **ยิ่งเก่าสิ ! ยิ่งแก่ยิ่งผุยิ่งกร่อน หรือ ยิ่งไม่เป็นจริงไม่เหลือจริงเท่าใหม่ๆ สดๆ** *อย่างอดีตที่เพิ่งผ่านมาเมื่อวินาทีที่แล้ว ยังงี้* **ยิ่งใหม่สด จริงแท้แน่ชัด** *กว่า “อดีตที่ผ่านมาตั้งปีที่แล้ว” หรือ เมื่อ “สืบชาติก่อน” ต่อออกไปอีกนั่นเป็นไหนๆ ดังนี้เป็นต้น เพราะ***โดยปรมัตถ์***นั้น “ปัจจุบัน” นั่นแหละ จริงที่สุด ชัดแท้ที่สุด ผู้ระลึกรู้เท่าทันเห็นชัดแจ้งชัดเข้าใจจริงในปัจจุบันได้เท่าใด* จึงยิ่งเก่งกว่า *ผู้ยังมัวแต่วุ่นกับอดีต)* แล้วก็มาปั้นขึ้นในจิตมาโน้มน้าวก่อ “อดีต” นั้นให้เกิดขึ้น ให้มีขึ้นในจิต *(มี “สภาว”)* ได้อีก ถูกต้อง เหมือนจริงออกปานใด ก็ตาม *มันก็ยังไม่ใช่ของเก่าอันนั้น* มันเป็นเพียงรูปภาพความเก่าที่ “นึกรู้” ขึ้นมาได้ใหม่เท่านั้นจริงๆ **และที่สำคัญที่สุด ก็คือ สภาพเช่นนั้น มันไม่ใช่สภาวะ “ฌาน” แต่มัน**

15

คือ สภาวะที่เรียกว่า "ญาณ" ต่างหาก ภาษาเต็ม ๆ เขาเรียกสภาวะธรรมที่รู้ที่เห็นเช่นนี้ว่า "บุพเพนิวาสานุสติ**ญาณ**" คำว่า "**ฌาน**" **นั้นมันมีแนวโน้มไปทางความน้อยลง ว่างลง เบาลง ไปสู่ "ความดับ–ความหยุด–ความหมด"** โดยเฉพาะดับทุกข์หรือทุกข์น้อยลง หยุดไม่ให้มีนิวรณ์หรือนิวรณ์น้อยลงเบาลง หมดกิเลสหรือกิเลสน้อยลง แต่มันกลับยิ่งรู้ (ญาณ) ว่าสบายมากขึ้น ยิ่งรู้ว่า ว่างจากนิวรณ์มากขึ้น ยิ่งรู้ว่า จิตวิญญาณเรายิ่งรู้มาก รู้ดี รู้เต็มยิ่ง ๆ ขึ้น มีสติ มีสัมปชัญญะ มีปัญญาแจ้งชัดยิ่ง ๆ ขึ้นด้วยซ้ำ **หรือ เป็นความหลุดออกจากกิเลส ความรำงับลงแล้วจริงๆ จากทุกข์ เป็น "ทิฏฐธัมม-สุขวิหาร" เป็น "สันตวิหาร" ที่ยิ่งรู้แจ้งรู้ชัดเท่าใด ๆ ก็ยิ่งเป็น "ฌาน" ที่ประกอบด้วย "ญาณ" อันเป็น "อภิญญาญาณ" เป็น "ปฏิสัมภิทาญาณ" ที่เก่งใหญ่สูงใหญ่ยิ่งเท่านั้น ๆ**

จง "สัญญา" ให้ลงตัว ให้ถูกตน ให้แม่นในสภาวะ อย่าให้เลอะ อย่าให้เลยเบ้า อย่าให้เลยขีดจำกัดที่หมายของแต่ละบัญญัติแต่ละนิยาม และอย่าน้อยไป อย่าพร่องขีดกำหนดเสียอีกด้วย

และการ "ระลึกรู้ความเก่า" ต่าง ๆ นี้ได้แล้ว ก็จะเอา "บุพเพนิวาส" นั้น ๆ มาเป็นปัจจัยในการตัด กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน ให้ถูกตรงตามพุทธวิชชา ก็ได้ ก็เป็นข้อมูลเป็นปัจจัยแท้ ๆ ก็จงพยายามระลึกถึง "ผัสสะ" เก่า ๆ นั้น ๆ ระลึกถึง "เวทนา" เก่า ๆ นั้น ระลึกถึง "จิต" เก่า ๆ นั้น ระลึกถึง "ธรรมารมณ์" เก่าๆ นั้นๆ ให้ได้ อย่ามัว "หลงรูป" หรือ "หลงกาย" *(ถ้าสามารถปั้นรูปจิตจนเป็น "รูปกาย" ขึ้นมารู้ขึ้นมาเห็นได้ ก็ตาม)* อยู่เพียงเท่านั้นเป็นอันขาด แล้วก็รู้ชัดในสุขเวทนา–ทุกขเวทนา–อุเบกขาเวทนาต่างๆ ให้เห็นเด่นชัด และทำ "ทุกขเวทนา" ให้ดับไป ให้หายไป สูญไป ให้สำเร็จ เรียกว่า ได้ "สวรรค์" หรือเรียกว่า "สุขเวทนา" ต่อไปก็ทำ "สุขเวทนา" ให้หายให้ดับสูญไปอีกด้วย ไม่หลงรส หลงชาติมัน ทำปัญญาให้รู้เท่าทัน "จิต" ที่มัน "หลง" ว่า สุขเพราะอร่อย เพราะเพลิดเพลิน เพราะสนุกสนานรื่นเริง ฯลฯ อะไรต่ออะไรอีกเยอะแยะบัญญัติ แม้ที่สุด เพราะหลงว่าเก่ง ว่าดี ว่าอาจสามารถ

16

แล้วก็ยัง "หลง" ตื่นเต้น ปีติ ชื่นมื่นรื่นร่าเริงใจอะไรอยู่ ก็อย่าไปหลงเห็นว่า **"รสใจ" อย่างนั้น** มันเป็นของ น่าได้ น่าเป็น น่ามี กันนัก *(จงดับ "ปีติวิสัย" เป็นที่สุดให้ได้)* ทำให้ใจเลิก "รส" เช่นว่านั้น ให้ได้จริงๆ เรียนรู้ "อุเบกขาเวทนา" หรือ "อทุกขมสุขเวทนา" ให้ออก "รู้" ให้ชัด แล้วลดจิต ทำใจมาให้เป็น "อุเบกขาเวทนา" หรือ "อทุกขมสุขเวทนา" ให้ได้ นั่นแหละ คือ **ฐานแท้ของ "นิพพาน" ส่วนหนึ่ง** เป็นฐาน "ดับ" หรือ ฐานสงบ ฐานรำงับ หรือฐานพัก ที่เรียกในบาลีว่า "วุฏฐาน" *ซึ่งพระอริยะเจ้าจะต้อง "รู้จริง" สัมผัสแท้ถูกสภาพ* **ทั้งทำสภาพ "ฌาน" หรือ สภาพ "สมาธิ" นี้ได้จริง** หรือ **ทำ "อุเบกขาเวทนา" นี้ได้แท้ๆ** ในแต่ละเรื่อง แต่ละผัสสะ ตามระดับ ตามความสูง–ต่ำ หยาบ–ละเอียด แห่งเหตุแห่งปัจจัยที่มาสัมผัส และสามารถเลิก สามารถวาง สามารถปล่อยเปลื้องในจิตได้ สามารถ "รำงับ" กิเลส "สงบ" ตัณหา "ดับ" อุปาทาน ได้ สิ่งนั้น เรื่องนั้น หรือ สิ่งที่เป็นเหตุ เป็นปัจจัย นั้นๆ *แม้จะสัมผัสอยู่ รู้อยู่ เห็นอยู่ เป็นปัจจุบันนั้นทีเดียว เราก็* **เฉยได้** ไม่มีแม้แต่เศษของ อารมณ์ชอบ *(โลภมูลจิต)* ไม่มีแม้แต่เศษของ อารมณ์ชัง *(โทสมูลจิต)* จิตรับรู้ความจริงของสิ่งที่เรียกว่า "เหตุ–ปัจจัย" นั้นอยู่เต็มสภาพ เรียกว่า รู้ความจริงตามความเป็นจริง *(ยถาภูตญาณ)* แต่จิตในขณะนั้น **ไม่มี** รสชอบ **ไม่มี** รสชัง **ไม่มี** ความรู้สึกที่เรียกว่า ยินดี หรือ ยินร้าย มัน**มี**แต่ความรู้ชัดแจ้ง หรือ ความรู้ยิ่ง ความรู้ดี ความรู้จริงอย่างบริสุทธิ์จริงๆ มันรู้อยู่ที่จิตของเราเองนี่แหละ ผู้อื่นไม่อาจจะมาล่วงรู้จริงแท้ในจิตเรา ได้ง่ายๆ หรอก จึงเรียกว่า "หลุดพ้น" เรียกว่า "ดับสนิท" หรือ "พัก–เพิก–เลิก–ถอน–อยู่–หยุด" หรือ "วุฏฐาน" ลงได้จริง ซึ่งรากศัพท์ของ "วุฏฐาน" นั้น มาจาก ว + อุ + ฐาน นั่นเอง หมายความอย่างลึกละเอียดว่า **ผู้รู้** *(อริยบุคคล)* **นั้นๆ มีความสามารถรู้ หรือ เกิดตัวรู้ในผู้นั้นเองแล้ว และสิ่งที่ "รู้" นั้น ก็คือ พฤติกรรมของจิตที่มันละ มันปล่อย มันหยุดลงได้ มันเลิกราจากจิตที่ร่วมปรุงกับความชอบความชังได้ มันไม่ตื่นไม่เต้น ไม่หวาดไม่กลัว ในเหตุในปัจจัยนั้นๆ เลย มันเป็น "โลก" อีกโลกหนึ่งที่ไม่เหมือนสภาพโลกเดิมที่มนุษย์ เรียกว่า "โลกีย์" นั้นเลย มันเป็น "อาโลก" คือ โลกอีกโลกหนึ่งอันแตกต่างกันกับ "โลก" ที่มนุษย์ทั้งหลายรู้สึกรู้รสจริงๆ**

สภาพจิตที่สงบลงๆ ที่ดับลงๆได้ โดยนัยดั่งนี้ แหละเรียกว่า "ฌาน" แท้

และ "ฌาน" ที่เป็น "สัมมาทิฏฐิ" แท้ๆ จริงๆ ของพุทธ ก็จะต้องมี "ญาณ" เข้าร่วมด้วย คือ ต้องรู้สภาพที่เรียกว่า ฐาน "เกิด" ซึ่งมันก็คือ "จิต" แท้ๆ นั้นเอง อันจะต้องรู้ "บทบาทแห่งความเป็นไปของจิตของตน" ที่มันยังคงมีอยู่ในพระอริยเจ้าที่ยังไม่ "ตายเน่า" ทุกขั้นทุกระดับของแต่ละท่าน แม้จะเป็นแค่ขั้น พระโสดาบัน ก็ตาม ก็ต้องรู้ตน ต้องรู้อย่างชัดแจ้งแท้จริง

ฐานเกิด หรือ ที่ตั้งของความเกิด *(อุ+ฐาน)* จึงหมายเอา ความมีบทบาทมีการงานอยู่ของจิตแท้ๆ เรียกในภาษาบาลีว่า "อุฏฐาน" **ผู้มีนิพพานแล้วจึงเป็นผู้รู้จักจิตจริงๆ อยู่เหนือจิตของตนได้แท้ๆ** จะให้จิตตน "ทำ" หรือ "ไม่ทำ" ก็สามารถควบคุม มีอำนาจเหนือจิตของตนได้จริง ๆ จึงเรียกว่า "วสวัตติ" *(ดังที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้ใน "เตวิชชสูตร" ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ข้อ ๓๘๔ ในประเด็นที่ว่า "ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้")*

เมื่อเป็นผู้บริสุทธิ์จริง เป็นผู้ไม่หลงสุขไม่หลงทุกข์แท้ ๆ ก็เป็นผู้ที่ "มีประโยชน์" อันเป็นยอดแห่งประโยชน์ คือ เป็น *ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ ๆ เหมาะแก่ปัจจุบันนั้น ๆ อย่างเข้าใจจริง ๆ)* ที่เรียกว่า "อุฏฐาน" ต้องมีได้ เป็น "อุฏฐานสัมปทา" ทีเดียว *(คือมี "อุฏฐาน" นั้น เป็นบท เป็นพฤติแท้อยู่เสมอ ๆ ณ ขณะนั้นๆกันทีเดียว)* ซึ่งโดยสภาวะ มันก็คือ **มี "การเกิด" ให้แก่โลก ให้แก่ผู้อื่นแต่ฝ่ายเดียว** *(อันคือ "การเสียสละ" แท้ หรือ "การหมดตัวหมดตน" จริง)* **โดยไม่มีการทำ "ตาย" หรือไม่มี "การทำลาย" ไม่มี "การสูญเสีย" เข้าไปปะปน** *(ที่จริงมีการทำลาย ซึ่งเป็นการทำลายสิ่งที่ไม่ถูกไม่ดี ทำลายฝ่ายที่ขัดแย้งไปในตัว อันก็เป็นความเสริมการเกิด เป็นแนวร่วมของการเกิดอยู่แท้ ๆ สภาพเช่นนี้เรียกว่า "สภาพหมุนรอบเชิงซ้อนในแง่เสริม" ซึ่งต่างกับ "สภาพหมุนรอบเชิงซ้อนในแง่ลด")* มีแต่สร้างมีแต่ก่อ มีแต่จรรโลง มีแต่กระทำบทบาทอันดี ก่อการงานอันงามอยู่ร่ำไป เรื่อยไป อยู่ตามปกติ เช่นนั้น ๆ เอง *(คำว่า "อุฏฐาน" จึงแปลเอาความกันง่ายๆ ว่า ขยัน หมั่นเพียร ทำตนให้เป็นผู้สร้าง ทำตน*

ให้เป็นผู้กอปรก่อเสมอ ดังนั้น ถ้าผู้สร้างผู้ขยันนั้นๆ เป็นผู้ขยันในการก่อบาป ก่อชั่ว หรือ ขยันสร้างแต่สิ่งมอมเมา สิ่งไร้สาระ สิ่งไม่ถูกไม่ตรงไม่ดีไม่งาม โดยเฉพาะพระที่ขยันก่อ ขยันสร้างในสิ่งอันไม่ถูกธรรมตรงวินัย หลงใหลอยู่แต่กับวัตถุธรรม แม้จะเป็นนักก่อนักสร้างนักขยันเท่าไหนๆ มันก็ไม่ใช่ประโยชน์แน่ มันก็ทำลายตรงๆ นั่นเอง เพราะฉะนั้น ยิ่งขยันมาก ก็ยิ่ง "ทำลาย" หนัก จึงชื่อว่า พวก "วิฏฐาน" (วิตถาน) คือ พวกที่ทำไม่เข้าร่องเข้ารอย พวกทำอะไรออกนอกลู่นอกทาง ทำในสิ่งที่ผิดฐานะ ผิดความจริง เป็นพวกนัก "ทำ" เหมือนกัน แต่เป็นนัก "ทำลายฐาน" ไม่ได้เสริมฐาน ไม่ใช่เพิ่มความเกิดให้แก่ฐาน จึงหาใช่ "อุฏฐาน" ไม่ ! การก่อ การสร้าง หรือ การทำความเกิด ก็เป็นไปตามจริง ตาม "ภูมิธรรม" ของคนผู้นั้นๆ จริง เป็นงานการ เป็นอาชีพตามจริง ตรงจริงลงตัว บ่งฐานะ บอกภูมิ บอกความรู้จริงๆ ผู้มีภูมิที่จะทำ ความเกิด ได้แค่วัตถุหยาบๆ เหมือนคฤหัสถ์แต่ละระดับ เป็นการแย่งอาชีพคฤหัสถ์ ซึ่งต้องนับเรียกว่า อยู่ในระดับ "วิฏฐาน" เพราะทำไม่ได้สูงกว่านั้น ก็เป็นจริง ท่านนั้นก็จะ "ทำ" อยู่อย่างนั้น ผู้มีภูมิที่จะทำ ความเกิด ให้ละเอียดเป็นนามธรรมเพิ่ม "ฐาน" เข้าสู่ "วุฏฐาน" ห่างเว้นจากความเป็นคฤหัสถ์อาชีพ เลิกละจากเดรัจฉานอาชีพ ได้เท่าใดๆ ก็เป็นจริง เว้นได้จริง เลิกได้จริง ก็จะมีงานอันเป็น "สัมมาอาชีพ" ถูกตรงแก่ความเป็นสมณะจริงๆ)

ผู้ที่ถึงนิพพานถึงนิโรธแบบพุทธ หรือ ผู้มี "ฌาน" แท้ๆแบบพุทธ จึงไม่ใช่คนขี้เกียจ ไม่ใช่คนไม่ทำงานเลยจริงๆ เพราะคนผู้ยังไม่ "ตายเน่า" นั้น แม้จะมี "วิมุตติจิต" ออกปานนี้แล้ว จิตมันก็ยังมี "งาน" ยังมี "บทบาทแห่งความเป็นไป" ยังทำหน้าที่ตามหน้าที่ของมัน คือ รู้(เวทนา) จำทำความหมาย(สัญญา) คิดสั่งการ(สังขาร) และรับรู้ซับซาบสอดส่องแล้วปล่อยวางให้เป็นที่สุดตามภูมิแห่งจิตนั้นๆ (วิญญาณ) อยู่อย่างแท้จริง

เพราะฉะนั้นในสภาพ "ดับสนิท" ของพุทธศาสนา หรือ เรียกโดยภาษาว่า "นิโรธ" ก็ตาม "นิพพาน" ก็ดี นั้น จึงมิใช่ดับมืด ดับบอด ไม่รู้อะไร หรือ หมายเอาการดับโดยไม่มีจิตทำงานเอาเลยทีเดียว แต่ใน "ความดับ" นั้นยังมี "เกิด"

หรือมีสภาพดำเนินต่อไปอยู่ จึงเรียกว่า "อุฏฐาน" *(ยังมีความเกิด หรือความเป็นไปอยู่ตามสภาพที่ตั้งอยู่จริง)* ซึ่งเป็นยอดแห่ง"ประโยชน์" ทั้งตนโดยตรง กล่าวคือ ตนแม้จะเกิดอยู่ ก็มี "วุฏฐาน" ในส่วนตนอยู่จริง และทั้งเป็น "ประโยชน์" แก่ผู้อื่นแท้ คือ **ตัวพระอริยะเจ้าผู้นั้นเอง จะไม่มีคำว่า "สัมปรายภพ" หรือ จะยึดหวังแม้ "ประโยชน์เป็นภายหน้า แก่ตัวเอง"** *(สัมปรายิกัตถประโยชน์)* ก็ไม่มีเลยจริงๆ เป็นยอดแห่งบุคคลผู้ไม่มี "**ความเห็นแก่ตัว**" **ชนิดบริสุทธิ์แท้** *(ไม่มีแม้การเสพย์ "สุข" ในงานนั้นๆ ป่วยการพูดถึงผู้ยังเสพย์สรรเสริญ หรือยิ่งหวังยศเสวยลาภ)* เป็นผู้มีแต่การกระทำสักแต่ว่ากระทำขึ้นเพื่อ "ประโยชน์แห่งประโยชน์" เอง หรือ เพื่อผู้อื่นอย่างจริงที่สุด จึงเรียกได้ชัดว่า **เป็นผู้ตายสนิทสำหรับความมีตัวมีตนเอง** เป็นผู้มีแต่ปัจจุบัน ที่เป็นสารธรรม สารประโยชน์แท้ *(ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์)* เท่านั้นที่ถ้าจะเรียกขานมันว่า "ตัวตน" เป็นสิ่งที่ทรงตัวตนรูปร่างไว้ก็แต่เฉพาะปัจจุบันนั้นๆ *(ทิฏฐ+ธัมม)* แล้วก็ "ดับ" ลง หรือตายลงอย่างเร็วสุดเพียงเท่านั้นๆจริงๆ **เป็นผู้ไม่มี "ชาติหน้า" อย่างเกลี้ยงเกลาออกปานนี้** นี่แลคือ ผู้มี "อรห" เป็น "อัตต" *(ตัวตน)* ที่เรียกว่า สุดยอดแห่ง "ผล" ในโลกแน่ๆ

ผู้รู้แจ้งดังนี้แหละเรียกชื่อว่า **ผู้รู้แจ้ง** ความเกิด–ดับ และต้องมีสภาวะความเกิด–ดับนี้ในตัวผู้รู้นั้นเองอย่างแท้จริงด้วย จึงจะเป็น**ผู้อยู่เหนือ**ความเกิด–ดับ เป็น "โลกุตตระ" เป็นผู้อยู่เหนือโลกจริงๆ ตามนัยของศาสนาพุทธเป็นที่สุด มีความเกิดความดับอยู่ ณ อายุเดียวกัน คือ **ณ "สูญ"** เป็นอาการเกิดทันทีตายทันที จึงจะเรียกว่า เป็นผู้ถึง "สุญญตา" แท้ๆ หรือ คือผู้ถึง "อมตธรรม" เป็นผู้ไม่เกิดไม่ตาย โดยนัยประการดังนี้

ดังนั้น แค่เหนือโลกหยาบๆ ตื้นๆ ง่ายๆ ที่ยังไม่เป็นที่สุด *(ยังไม่ใช่ "ปรมัตถ")* ผู้รู้แจ้งนั้นๆ ก็จะรู้ "**ฐาน**" **ทุกฐานได้จริงๆ** *ทั้ง "ฐาน" ที่จบกิจหมดงาน ที่เรียกว่า*

20

"วุฏฐาน" และทั้ง "ฐาน" ที่ยังเป็นไป โดยปกติของกิจของ "การงาน" ของพฤติการ อันเรียกว่า "อุฏฐาน" หรือ "กรรม" ตามขนาดตามระดับเป็นชั้นเชิงหมุนรอบเชิงซ้อนอยู่จริง **จึงจะเข้าใจ "สมณะ ๔ เหล่า"** เพราะเข้าใจ "ฐาน" แท้ๆ ถูกตรงสภาพขององค์ ๘ แห่งมรรค เข้าใจมรรคตั้งแต่ "ทิฏฐิ" เป็นเบื้องต้นอันเริ่ม "ตั้งลง" *(ปัฏฐาน)* ที่จิต จนกระทั่ง "ปัญญา" หรือความเข้าใจนั้นตั้งลงมั่นแล้ว เริ่มบัญชาให้จิตทำงาน ที่เรียกว่า เริ่มมีสมาธิ (*อธิจิต*) ก็จะรู้แท้ถูกต้อง เป็น "สัมมาสมาธิ" จริงๆ

ด้วยเหตุเช่นนี้เอง ผู้รู้จักบทบาทแห่งการเป็นไปของ "การงาน" *(กรรม)* ตั้งแต่งานของจิต (*มโนกรรม*) ไปจนงานทางคำพูดภาษา (*วจีกรรม*) จนถึงงานที่ปรากฏออกมาหยาบใหญ่เป็นรูปร่าง (*กายกรรม*) ผู้นั้นก็จะทำงานหรือประกอบการงานที่ดีก่อการเกิดที่ดีเสมอ ๆ เพราะผู้นี้รู้ "ฐานเกิด" (*อุฏฐาน*) ที่แท้จริง รู้ละเอียดถึง "การเกิด" ที่มาจาก "จิต" อันเป็นการงานของจิต (*มโนกรรม*) แท้ ๆ และจะเข้าใจชัดใน "*มโนปุพพัง คมาธัมมา มโนเสฏฐา มโนมายา ฯ*" ชัดเจนถึงสภาพแท้ว่า **จิตนั้นแหละ เป็นตัวการงานตัวแรก เป็นตัวเกิดก่อนการงานอื่น ๆ ทั้งหมด** แล้วค่อยเป็นคำพูดเป็นการงานออกทางกาย เมื่อ "ดับสนิท" การเกิดที่จิตได้ *(คือดับอะไรกันแท้ ต้องกำหนดให้แม่นตรง)* ก็เป็นที่สุดแห่งการสำเร็จทุกอย่างอย่างแท้จริง ดังนี้ พระอริยะบุคคลชั้นสูงจะต้อง "รู้แจ้ง" การเกิดอย่างละเอียดแท้อย่างนี้ และหมายเอา *การเกิด* ขั้นยอดสุดถึง "**มโนปุพพัง คมาธัมมา**" *การดับ*ก็หมายเอา ความสามารถอันยิ่งยอดที่ **ไม่ให้มี "จิต" นั้นๆ มี "โลภ" เกิด ไม่ให้มี "โทสะ" เกิด เพราะพ้นโมหะ อย่างถึงขั้นยอด "วิชชา" ออกปานนี้จริง ๆ** ส่วน "จิต" ธรรมดาที่มันทำหน้าที่ "รับรู้" อื่นๆ ตามความเป็นจริง ก็ต้องให้มันเกิด มันเป็น มันมีอยู่เป็นปกติของคนที่ยังไม่ตายเน่า

การดับที่เรียกด้วยภาษาว่า "นิโรธ" ก็ตาม "นิพพาน" ก็ตาม และอื่นๆ อีก หรือแม้จะเรียกว่า "สุญญตา" ก็ได้ จึงเป็นสภาพ "ว่างลง" เป็นสภาพที่ "หยุดแล้ว" หรือ "หมดลงแล้ว" สำหรับสิ่งที่ต้องการ "ดับลง" ในจิต (*ก็คือ โลภะ โทสะ*

21

รู้ถูกตัวตนแท้ไม่หลงผิดจริง ๆ ดังกล่าวแล้ว) เมื่อมีลักษณะ หรี่ลงได้–จางลงได้ หรือ ดับลงได้ ก็เรียกว่า "ฌาน"

"ปฐมฌาน" หรือ "ฌาน ๑" คือ การพิจารณาคิดค้นหาเหตุหาผล หรือที่เรียกว่า มีวิตกวิจาร หรือ มีธรรมวิจัย หรือ มีสันติรณะอยู่ในจิตเสมอ ๆ ติดต่อกันอยู่อย่างนั้น ๆ เพื่อความรู้ยิ่ง(*ตรัสรู้*) เพื่อความหลุดพ้น เพื่อความหมด "อาสวะ" จึงเป็นสภาพที่เรียกว่า "ปฐมฌาน" หรือ การตั้งลงอย่างสำคัญนำก่อนที่จิต (ป+ฐ+ม **ป**=*อย่างสำคัญนำก่อน* **ฐ**=*การตั้งลง* **ม**=*จิต)* พระโยคาวจรใดที่รู้อยู่เห็นอยู่ หรือเป็นอยู่ในสภาวะธรรมดังกล่าวนี้ ก็จะรู้ตัวได้ทันที ไม่ว่าจะยืน–เดิน–นั่ง–นอน หรือทำงานใดอยู่ *(จิตของพระโยคาวจรนั้น ก็จะมีการสอดส่องการพิจารณาคิดค้น เพื่อรู้ เพื่อแจ้ง เพื่อการเจริญแห่งธรรม เพื่อความหลุดพ้นอย่างแท้จริงอยู่เสมอ)* ดังนี้แล เรียกว่า "ปฐมฌาน"(แบบ "พุทธ") ถือว่า เป็น "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" แล้ว แต่ถ้านับว่า เป็น "สันตวิหาร" ก็จะยังนับไม่ได้หรอก เพราะยังมีงานมาก ยังมีบทบาทหลายอยู่จริง ๆ และยังเป็น "วิหาร" เบื้องต้นของ "รูปฌาน" แท้ๆ ยังไม่ได้ประกอบไปด้วยความเป็นที่สุด หรือความเป็นเบื้องปลาย อันบาลีเรียกว่า "สันต" นั้นจริง ๆ(ส + **อันต** = *สันต* **ส**=*ประกอบด้วย* **อันต**=*ที่สุด, ปลาย)* หากจะนับกันเป็นเบื้องปลาย "ฌาน ๔" ก็จะพอเป็น "สันต" ได้ล่ะ ! เพราะเป็นฌานท้ายปลายสุดแห่ง "รูปฌาน" และก็จริงเพราะเริ่ม "สงบ" เป็นอุเบกขาวางเฉยได้แล้วแท้ ๆ

ดังนั้น "ปฐมฌาน" จึงจะมี จะเป็นได้เสมอ ในพระโยคาวจรที่ปฏิบัติถูกทางจริง ไม่ว่าในอิริยาบถ ยืน–เดิน–นั่ง–นอน หรือทำงานการใด ๆ อยู่ (*หรือ แม้จะนั่งหลับตา ถ้าสภาพจิตเป็นนัยเดียวกันนี้ ก็เป็น* ฌาน *ของ "สติปัฏฐาน" คือ* ฌานที่มี **วิตกวิจาร***เพื่อการตรัสรู้เป็น "ทางเอก" ถูกต้องด้วย)* และพระโยคาวจรนั้นๆ ก็จะ "ได้รู้" เท่าทันความจริง จริงๆทั้งหลายเสมอ จากสัมผัสปัจจุบันนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นสัมผัสที่เกิดจากทวารนอกทั้ง ๕ ก็ตาม หรือ สัมผัสที่เกิดจากจิตของตนระลึกเอาอดีตมาคิดค้นพิจารณา(*บุพเพนิวาสานุสติ*) ก็ตาม หรือ จะเอาความเกิด–ดับใดๆ(*จุตูปปาต*) มาคิดค้น–พิจารณา ก็ตาม (*เมื่อเกิดความรู้ความเข้าใจชัดแจ้งขึ้นเรียกว่า "ยถาภูตญาณ" เกิด*

22

ก็เป็นผลของวิปัสสนา จึงเรียกความรู้นั้นว่า "วิปัสสนาญาณ") และจะ "ได้หลุด" *(ถ้าทำได้จริงในเรื่องนั้นๆ)* หรือได้ฝึกหัด ทำให้หลุด ทำให้ลด ทำให้ละอยู่เสมอๆ จริงๆ ดังนี้ เรียกว่า "สติปัฏฐาน" แท้ อันมี **ฌาน ๑** ประกอบอยู่ด้วย

ถ้าได้ **ปีติ** เพราะบรรเทาสิ่งที่ต้องการละ ต้องการลดนั้นๆ ลงได้ ก็เป็น **ฌาน ๒**

และถ้าได้**สุข**เพราะบรรเทา**ปีติ**ลงได้อีก ก็เป็น **ฌาน ๓**

หากทำลงจนเฉยได้ ว่างลงได้ อาการสุขอาการทุกข์นั้นๆ ก็ไม่มี มันหลุดจากจิตไปได้ก็เป็น **ฌาน ๔**

"สติปัฏฐาน" แท้ๆ ที่จะมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติจึงต้องชื่อว่า มี "ฌาน" ประกอบด้วยอยู่ดังนี้เสมอๆ อย่างน้อย "ฌาน ๑"

"**สัมมาสมาธิ**" หรือ **ฌาน** แท้ๆ ของพุทธศาสนา จะต้องมี "สัมโพชฌงค์" ร่วมเป็นองค์ธรรมประกอบอยู่ด้วยเสมออีก อย่างน้อยก็คือ มีสติ–ธรรมวิจัย–วิริยะ จึงจะเป็น "สัมมาอริยมรรค" ที่กำลังเดินบทบาทไปเพื่อ "ผล" แท้ และเป็น "สติปัฏฐาน" แท้หรือ "วิปัสสนา" จริงถูกตรงร้อยเปอร์เซ็นต์ ต้องมี "ฌาน" โดยนัยอย่างนี้ร่วมทำงานจริงๆ เป็น**สัมมาทิฏฐิ–สัมมาวายาโม–สัมมาสติ** อันดำเนินบทบาทไปจนจะถึงสภาวะสุดท้ายในจิตเป็น**สัมมาสมาธิ** กล่าวคือ "วิตกวิจาร" แล้วจนเกิดญาณแท้ ก็เกิด "ปีติ" ระงับปีติก็เกิด "สุข" ระงับสุขได้เป็นอุเบกขาอัน "วิเวก" อยู่แท้ในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าเรื่องใดสิ่งใดมาสัมพันธ์–สัมผัสกับกาย กับจิต ก็มีสภาวะธรรมเป็นไปอย่างนี้ทุกเมื่อ ผู้นั้นก็มี**จรณะ ๑๒ – ๑๓ – ๑๔ – ๑๕** อยู่ทุกเมื่อ เป็น "พต" เป็น "สุพพัตตะ" อันจะมี "วิชชา" มี "ผล" แท้จริงจริงๆ เช่นนี้เรียกว่า มี "อธิจิต" แท้ๆ มีองค์**สัมมาทิฏฐิ–สัมมาวายาโม–สัมมาสติ–สัมมาสังกัปโป** เป็นองค์ประกอบจริงๆ แล้วมันก็จะจัดจะเจียนให้พระโยคาวจรนั้นมี **สัมมาวาจา–สัมมากัมมันโต–สัมมาอาชีโว** *(เพราะ "มโนปุพพังคมาธัมมาฯ" วาจา–การงาน–อาชีพของผู้ใดจะมีจะเกิดได้ ก็ย่อมมาแต่จิตของผู้นั้นๆ)* ซึ่งจะ "สัมมา" แค่ใด

23

จะดีจะงามจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นผลเท่าใด ๆ ก็ต้อง "จิตเป็นก่อน" (*มโนปุพพังคมาธัมมาฯ*) ในพระโยคาวจรนั้น ๆ คือ เป็นไปตาม**สัมมาทิฏฐิ–สัมมาวายาโม–สัมมาสติ–สัมมาสังกัปโป–สัมมาสมาธิ**จริงในปัจจุบันนั้นนั่นแล และจะเป็นไปโดยดียิ่งสูงขึ้นเสมอ ๆ **ต้องมี "สัมมาวายาโม" อย่างสำคัญจริง ๆ**

จิตของพระโยคาวจรทุกผู้ ที่จะบรรลุผลแท้จริง จะต้องมี "มหัคคตจิต" หรือจะต้องสหรคตกับมหรคตจิตอย่างนี้ทุกคน ไม่มีละเว้น มากหรือน้อย ก็ตามแต่อินทรีย์ตามแต่พละของพระโยคาวจรนั้น ๆ ตามจริง และเจ้าตัวจะหยั่งรู้ตามรู้ไปถึง "รูป" ถึง "อรูป" ได้หรือไม่ ? ก็ตามแต่ชั้นตามแต่เชิงแห่งจิตละเอียดปัญญาลึกซึ้งหลักแหลมของพระโยคาวจรนั้น ๆ อีก ข้อสำคัญคือ **ต้องมีสภาวะธรรมนี้ทุกคน** จึงจะถึงการบรรลุผลได้ อย่างน้อยที่สุดก็ต้องเป็น "ธรรมฐิติญาณ" **พระอริยเจ้าของพุทธศาสนาแท้ ๆ จึงจะต้องมี "ฌาน" ทุกคนไม่ละเว้น แม้แต่พระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์ขั้นปลายสุด** จึงจะนับได้ว่า **เป็นผู้มี "วิชชาจรณะสัมปันโน"** เพราะต้องมี**วิชชา**จริง ๆ ถูกจุดตรงเป้าที่สำคัญสุดแท้ ๆ และมี "**จรณะ ๑๕**" ด้วย โดยเฉพาะ **ฌาน ๑–ฌาน ๒–ฌาน ๓–ฌาน ๔** นั้นคือ **จรณะ ๑๒–๑๓–๑๔–๑๕** ไม่เช่นนั้น ไม่ใช่ "**สัมปันโน**" อันหมายความว่า **ผู้บรรลุธรรมแท้ ๆ** *ของทางพุทธศาสนา* หรือหมายเอา "โลกุตตรบุคคล" ผู้จะต้องเกิด "โลกุตตร-จิต" แม้ขั้นต้น ก็ตาม **ก็ต้องมี "วิชชา ๘"** (*อันเป็นของพุทธ ถ้านับเอา "ฌาน" นี้เป็น "วิชชา" เข้าไปด้วย ก็เป็น "วิชชา ๙"*) จะเก่งมากเก่งน้อย ก็ต้องมี **อภิญญา** หรือ **วิชชา** ไหนถนัด ก็มีมาก **อภิญญา** หรือ **วิชชา** ไหนไม่ถนัด ก็มีน้อย ก็มีจริง เป็นชั้นเชิงผสมผเสกันอยู่ทั้งหมด **และมี "จรณะ ๑๕"** ตามฐานะตามภูมิตามชั้นเชิงจริง ๆ เกิดจริง

พระอริยเจ้าผู้มีจิตละเอียด มีปัญญามากพอ ก็จะรู้ "ฌาน" เหล่านี้ของตนได้จริง ๆ จะนึกไล่เรียงบทบาทได้ชัดเจนจริง ๆ **พระอริยเจ้า**ผู้มีจิตไม่ละเอียด มีปัญญาไม่มากเท่านั้น ที่จะหยั่งระลึกตามรู้ "ฌาน" เช่นนี้ในจิตของตน ไม่ได้ ไม่ออก

24

แต่ถึงไม่รู้ ไล่เรียงไม่ถึง หากปฏิบัติถูกมรรคถูกผลจริงเป็นแท้ ก็จะต้องมีสภาวะธรรมเกิดจริง เป็นจริง **มี "ฌาน" เป็น "สัมมาสมาธิ" ดังกล่าวนี้แท้จริงๆ ผ่าน "มหัคคตจิต" แล้วจึงสู่ "โลกุตตรจิต" ได้** เรียกว่า เป็นผู้เกิด "ฌาน" *(มี "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร")* มี "ฌาน" แล้วในตนจริง *(มี "ธรรมฐีติ")* แต่ไม่สามารถจะนำออกมาอธิบายขยายสู่ผู้อื่นรู้เท่านั้น เพราะตนไม่มีจิตละเอียดบัญญาลึก ๆ ค้นตรวจ "รู้" สิ่งที่ตนมีนั้นได้ *จึงไม่ควรจะพูดเล่าพล่อยๆ ง่ายๆ* หรือแม้ "รู้" แต่ยังทำไม่ได้*ก็ไม่ควรพูด* เพราะจะเผลอผิดได้ง่ายๆ เว้นแต่คราวจำเป็นที่สุด ซึ่งก็จะต้องพูดอย่างระวังที่สุดด้วย **และต้องไม่ให้ใครเข้าใจผิดว่า เราอวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตน**

ที่ผู้ศึกษาด้าน "พระอภิธรรม" แบบ ๙ ปริเฉทในทุกวันนี้ เรียกกันว่า จิตแบ่งออกเป็น ๘๙ ดวง และถ้าแจกไปจนสุดครบ **ฌาน** จึงจะมีพิสดารเป็น ๑๒๑ ดวง ก็ถูก ! และ*พระอริยเจ้าทุกองค์ของพุทธแท้ ก็มีทั้ง ๑๒๑ ดวงนั้น นั่นแหละ* **ทั้งมี "ฌาน" เต็มทุกท่านด้วย ตามฐานะของอริยะแต่ละระดับ** จิตต้องเกิดสู่ "มหัคคตจิต" แล้วจึงจะสู่ "โลกุตตรจิต" จริง เป็นบทบาทตามระดับ มิได้ลัดตัดตามอำเภอใจใดๆ หรอก

เรื่อง "**ลัดตัดเอาตามอำเภอใจ**" นี้ ขอให้ถือเป็นสำคัญให้มาก ๆ กันด้วยเถิด เพราะพระพุทธเจ้าทรงกำชับกำชายิ่งเหลือเกิน ตั้งแต่กำชับกับพระพุทธสาวกที่บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วแท้ ๆ 60 องค์ รุ่นแรก ก่อนที่จะส่งออกไปทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนา ก็ทรงเน้นให้แสดงธรรม หรือ ให้รู้สำคัญ **ในเบื้องต้น–ท่ามกลาง–บั้นปลาย** ให้งามพร้อม และอีกทั้งที่ทรงกำชับกำชาไว้เป็นองค์ธรรมของพระธรรมกถึก ก็ตรัสไว้แจ้งชัด ว่า **อย่าแสดงธรรมตัดลัดความ ต้องให้ระมัดระวัง เบื้องต้น–ท่ามกลาง–บั้นปลาย ให้ดี ๆ** มันสำคัญมาก

ผู้รู้ ผู้เห็นความ "สำคัญ" ที่แท้จริงเท่านั้น จะซาบซึ้ง จะเข้าใจดี ถึง เบื้องต้น–ท่ามกลาง–บั้นปลาย ดังกล่าวนี้ **คนผู้ผิวเผิน หรือ ผู้ประมาทอวดดี** เท่านั้นที่จะ "รีบลัด" ไปเอาแต่ปลาย ตัดต้นทิ้งเรื่อยไป หรือ ไม่เห็นความสำคัญของ

"เบื้องต้น" *และแล้วก็***หลง***ถึงขนาด "ดูถูก–เหยียด" เบื้องต้น เขาก็ทำได้ เป็นได้ ด้วยอำนาจของ "มานะกิเลส" นั้นๆ จริงๆ* เช่น ศีล–สมาธิ–ปัญญา ดังนี้ ผู้หลง "ปัญญา" ก็ดี หรือ ผู้หลง "สมาธิ" ก็ดี ถึงกับดูถูก "ศีล" เหยียดหยาม "ศีล" เลย ก็จะเห็นได้ว่า คนเช่นนี้มีอยู่ จริง

กิเลส นั้น มันไม่เข้าใครออกใครจริงๆ ถ้าใครมี มันก็จะส่งผลจริง พาเป็นผู้ผิด ผู้หลงจริงๆ อ่านตรวจตนเองดูดีๆเถิด

พระพุทธองค์ตรัส เน้นชัด สำคัญถึง **ความเป็นไปโดยลำดับไว้** ใน "ปหาราทสูตร" อังคุต. อัฏฐก. ลองพิจารณาดูความยืนยันนั้นๆ ของพระพุทธองค์ให้ดีๆ

พระพุทธองค์ ตรัสว่า "ดูกร ปหาราทะ ภิกษุทั้งหลาย ย่อมอภิรมย์ในธรรมวินัยนี้ ฯ"

ปหาราทะ จึงกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่**น่าอัศจรรย์**ไม่เคยมีมาสักเท่าไร ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้ว จึงอภิรมย์อยู่ ฯ"

พระพุทธองค์ก็ตรัส **ความอัศจรรย์** ให้ ปหาราทะ ฟัง และ ในความ**อัศจรรย์**นั้นๆ **เรื่องของ "ลำดับ"** ก็เป็น**อัศจรรย์**ข้อแรกเลยทีเดียวที่น่าตั้งข้อสังเกต.... "ความอัศจรรย์ นั้น มีถึง ๘ ประการ ปหาราทะ ๘ ประการเป็นไฉน **ดูกร ปหาราทะ มหาสมุทร ลาด ลุ่ม ลึกลงไปโดยลำดับ ไม่โกรกชันเหมือนเหวฉันใด ในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีการศึกษา ไปตามลำดับ มีการกระทำไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ มิใช่ว่า จะมีการบรรลุอรหัตผลโดยตรง***(โดยลัด)* **ดูกร ปหาราทะ ข้อที่ในธรรมวินัยนี้ มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการกระทำไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ มิใช่ว่า จะมีการบรรลุอรหัตผล โดยตรง***(โดยลัด)* **นี้เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ ๑ ในธรรมวินัยนี้** ที่ภิกษุทั้งหลาย เห็นแล้วๆ จึงอภิรมย์อยู่ ฯ" ดังนี้ เป็นต้น

ผู้เข้าใจ " ฌาน " ไม่แท้ เข้าใจ " ฌาน " ยังไม่แม่นเป้า

ปัญญายังไม่เป็น "สัมมาทิฏฐิ" เท่านั้น ที่มัว**หลงเถียง**กันว่า พระอริย**เจ้า***องค์นั้นมี "ฌาน" ! องค์นี้ไม่มี "ฌาน" !* ที่ถูกต้องแล้ว *"พระอริยเจ้า"* จริง*(ตามสัมมาทิฏฐิ) มี " ฌาน " ทุกองค์* เพราะ " ฌาน " เป็น " จรณะสัมปันโน " ปกติ

ของผู้มี **สามัญผล ตามลำดับ** อันเป็น "วิชชา" ของพุทธแท้ ๆ และ **ฌาน** เป็น "วิชชา" ที่ ๑ ก่อนที่จะมี **ญาณทัสสนะ** อันเป็น "วิชชา" ที่ ๒ แล้วจึงจะมี **มโนมยิทธิ** อันเป็น "วิชชา" ที่ ๓ จึงจะมี **อิทธิวิธี–โสตทิพย์–เจโตปริยญาณ–บุพเพนิวาสานุสติญาณ–จุตูปปาตญาณ** เป็น "วิชชา" ที่ ๔–๕–๖–๗–๘ กระทั่งที่สุด **อาสวักขยญาณ** เป็น "วิชชา" ที่ ๙ จึงจะได้ชื่อว่า บรรลุ "อรหัตผล" หรือ เป็นผู้เรียกได้ว่า "พระอรหันต์"

ดังนั้น พระอรหันต์ ต้องมี "ฌาน" เป็น สามัญ จริง ๆ เพราะ "ฌาน" เป็น *วิชชา* **ลำดับต้น** "อาสวักขยญาณ" เป็น *วิชชา* **ลำดับปลาย** ใน **วิชชา ๙ ประการ** พอได้ยิน "**วิชชา ๙ ประการ**" ก็เกิดจะแปลกหูขึ้นมาอีกล่ะ ก็จริง ! เพราะอาจารย์รุ่นก่อน ๆ อธิบายกันมาแต่แค่ "วิชชา ๘ ประการ" ที่อาจารย์รุ่นก่อน ๆ อธิบาย "วิชชา" กันแค่ ๘ ประการ ก็คือ ท่าน**ไม่เก็บ ไม่นับเอา "ฌาน" เข้าไปรวมเป็น "วิชชา" หนึ่งด้วย** ทั้ง ๆ ที่ "ฌาน" ก็เป็น **อุตตริมนุสสธรรม** เป็น **คุณวิเศษ** อันหนึ่งทีเดียว แต่ท่านกลับไม่เห็นเป็นสำคัญ ก็เพราะท่านยังไม่มี หรือ ยังไม่รู้แจ้งเป็นสำคัญ และยังไม่รู้เป็น "สัมมาทิฏฐิ" แท้ ๆ นั่นเอง จึงยังไม่เห็นเป็นสำคัญจริง ๆ

เนื่องมาจาก อาจารย์รุ่นก่อน ๆ นั้น ท่านมีความเห็น หรือ มีความเข้าใจเอาจริง ๆ ว่า "ฌาน" นั้น ต้องหมายเอาอย่าง "ฌานฤาษี" กล่าวคือ ต้องเป็นเรื่องของการมีได้เป็นได้ในสภาพขณะนั่งหลับตา กดข่มจิตให้สงบลงไป หรือ หัดเล่นกับจิตจนอาจสามารถข่มจิตดับจิตได้ ก็ดี กระทั่งถึงขั้น มีการเล่นฤทธิ์เล่นเดชแบบเดรัจฉานวิชชา แล้วก็เลยพาลพา **หลงผิด** ไปยึดเอา "อภิญญา" หรือ "วิชชา" ของเดียรถีย์มาหมายเอาว่า คือ "อภิญญา" หรือ "วิชชา" ของพุทธนั้น ก็ด้วย **นี่แหละ เป็น "มิจฉาทิฏฐิ" เงื่อนไขหนึ่งอยู่** จึงทำความเห็นความเข้าใจ (ทิฏฐิ) ให้ถูก ๆ ตรง ๆ สำคัญ ๆ ทีเดียว

เพราะไม่เข้าใจชัดเจนว่า "ฌาน" มันคือ "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" และคือ "สันตวิหาร" แท้ๆ อธิบายชัดๆ ก็ได้ว่า **ความเป็น "ฌาน" นั้นคือ สภาพที่รู้อยู่ เห็นอยู่ สัมผัสอยู่ และเป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นๆ ทีเดียว ลิ้มรสอยู่ เสพย์อยู่ว่า**

มันสงบลงได้ มันระงับจากกิเลสนั้นๆ ตัณหานั้นๆ ลงได้จริง และสุดท้าย ถ้า "ฌาน" นั้นๆ ถึงขั้น "วิมุติ" *(แม้จะเป็น "ตทังควิมุติ" หรือ "วิกขัมภนวิมุติ" ก็ดี)* มันก็จะหยุดขาดจากความอยาก หมดสิ้นความเอร็ดอร่อยที่เกิด เพราะปฏิกิริยาของเหตุปัจจัยอันสัมผัสสัมพันธ์กันอยู่ในปัจจุบันนั้นเทียว

เช่น คนกินอาหาร อาหารเป็นปัจจัย คนเป็นเหตุ พอเกิดการกินขึ้น ก็ยังเป็น "รสอร่อย" สมใจ สมเสพย์ สมรสเกิดอยู่ ดังนี้ **ก็ยังไม่ใช่ "ฌาน"** และถ้ายิ่งมี "ความอยาก" กินอาหาร *(ที่คนติดชอบ คนหลงยึดว่า ต้องใจ เอร็ดอร่อย)* ช่วง "อยากกินอร่อย" ให้ได้ นั่นแหละ ยิ่งคือ "ทุกข์แท้ๆ" *(ทุกข์อริยสัจ)* หรือ เช่น คนได้ยินเสียงเพลง เพลงเป็นปัจจัย คนเป็นเหตุ พอเกิดการได้ยินขึ้น ก็ยังเป็น "รสเพลิน" เป็น "รสไพเราะ–ไม่ไพเราะ หรือ ชอบใจ–ไม่ชอบใจ" เกิดอยู่ในจิต ดังนี้ **ก็ยังไม่ใช่ "ฌาน"** ยังเป็น "โลกียรส" ยังเป็นโลกียสังขาร ยังเป็นความติด – ความยึด ยังมี "อุปาทาน" แท้ ถ้า "ชอบใจ" ก็เป็นการติดยึด ที่เรียกว่า "โลภมูลจิต" ถ้า "ไม่ชอบใจ" ก็เป็นการติดยึดที่เรียกว่า "โทสมูลจิต" ยังไม่สงบ ยังไม่ใช่ "สุข" ที่เรียกว่า สุขเพราะสันติ หรือ สุขเพราะรำงับจากรสโลกียสังขาร

ถ้าผู้ใด "กินอาหาร" ก็ดี "ได้ยินเพลง" ก็ดี แล้วจิตก็เฉยอยู่ กล่าวคือ รู้ลักษณะรสของอาหาร รู้ลักษณะของท่วงทำนองภาษาเพลงตามจริงของมันชัดเจนอยู่ แต่ไม่มีจิตชอบ ไม่มีจิตชังใดๆ เกิด แถมมีจิตวิเคราะห์อาหารนั้น รสนั้นๆ หรือ วิจัยเพลงนั้นๆ อยู่แท้ๆ ซ้อนเข้าไปอีกด้วย ก็ยังได้ *(มีวิตกวิจาร)* และ**ไม่ด้านชา ไม่โง่งมจนไม่รู้** ว่า "เรารู้สิ่งนั้นได้รับสัมผัสสิ่งนั้นอยู่ แล้วจิตก็ไม่หวั่นไหวได้จริง จิตกำลังหรี่ลดจากโลกียรสได้จริง จิตมีความสงบสบายอยู่จริง ไม่ติดไม่ยึดแท้" ด้วย **ผู้มีลักษณะ สงบสนิทแนบเนียนดังนี้ กับเหตุปัจจัยต่างๆ ได้เท่าใดๆ ก็คือ มี "ฌาน" ได้เท่านั้นๆ**

"ฌาน" เป็น **ความสุขเพราะลดกิเลส–หรี่โลกียรสด้วย** เป็น**ความสงบสบายของใจทั้งในขณะลืมตาก็ได้ เหมือนในขณะหลับตา**ด้วย *ถ้าจะหลับตาลง ก็ยิ่งจะง่ายสบายสงบสุขยิ่งๆ กว่าตอนลืมตาเอาด้วย*

ข้อสำคัญ "สติ" อย่าตกลงไปเท่านั้น และตนจะมีแค่ "วิตกวิจาร" หรือ จะมีถึงขนาด "อุเบกขา" ก็ต้องมีจริงทำได้ตามแต่ความเก่งความชำนาญของผู้นั้นๆ **จึงจะนับว่า "ฌานแท้ๆ" หรือ "ฌานถาวร"**

มิใช่ความสงบเพียงชั่วคราว **แค่ตอน "ไม่ได้รับสัมผัส" กับเหตุกับปัจจัยใดๆ ก็เลยสงบได้** เช่น เพราะหลับไป เพราะปลีกหนีไปอยู่เสียในที่ที่ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยกวน หรือไม่ก็เพราะหาวิธีมาหลอกจิต ปิดทวาร ๕ กับทวาร ๖ เสีย ด้วยอุบายต่างๆ แบบดาบส–ฤาษี เดียรถีย์ทั้งหลายเขาพากันนั่งหลับตาทำมั่ง นอนหลับตาทำมั่ง และยืนหลับตาทำก็มี *เล่นไม่รับกระทบสัมผัสอะไรเลย หรือ ตัดทวารสัมพันธ์ โดยเล่นบังคับดับจิตปิดทวารกันท่าเดียว* มันก็ไม่ยากอะไรนี่ ! ทำความเข้าใจ ก็ง่าย ฝึกเข้ามากๆ มันก็หยุด มันก็ "ยึดเอาความสงบ" ในแบบนี้ได้ ! แต่เมื่อเปิดทวาร ๕ ทวาร ๖ มีรูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัสกระทบ หรือ สัมพันธ์รับรู้แล้ว จิตจะสงบไม่มีอารมณ์อยาก หรือ ไม่อยาก ไม่มีอารมณ์ชอบ หรือ ชัง จิตวางเป็นกลาง รู้เหมาะรู้ควร เฉยอยู่ ได้ไหมล่ะ ! ถ้าได้ ก็นั่นแหละ คือ **"ฌาน" ที่เก่งกว่า "ฌานหลับตา"**

ลัทธิ "ฌาน" หลับตานี้ มีมาก่อนพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นมาในโลก และมีทั้งในสมัยพุทธกาลเอง ก็ยังมีเจ้าลัทธิแบบนี้ ยืนยัน "ฌาน" แบบนี้อยู่อีกมากหลาย ร่วมสมัยอยู่แท้ๆ ทีเดียว ถึงพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วก็ยังมีอยู่ และแม้พระพุทธศาสนาจะไม่เหลือเนื้อหากันแล้ว **" ฌาน " หลับตานี้** ก็ยังจะคงมีอยู่ต่อไปอีกเป็นธรรมดาๆ เพราะเป็นเรื่องง่ายที่จะทำ และเป็นขั้นง่ายที่จะพูดกันรู้เรื่อง *(เนื่องจากมันเป็นเรื่องตื้นๆ เรื่องเบื้องต้น)* **แต่เมื่อทำได้แล้ว มันก็ไม่ง่ายที่จะเกิด "รู้" สภาพลึกซึ้งหมุนรอบเชิงซ้อนยิ่งๆ ขึ้นไปอีก ตามขั้นตามระดับ ถ้าจิตไม่ขาดกิเลสตัณหาเป็นฐาน เป็นชั้นไป จนจิตมี "ธรรมฐิติ" เป็นชั้นเป็นเชิงอยู่ในตนจริง**

ผู้จะเป็น พระโสดาบัน ก็ต้องทำตนให้เกิด "ฌาน" คือ มี "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" และมี "สันตวิหาร" จนบริสุทธิ์บริบูรณ์ **จากเหตุปัจจัย** *(ขั้นต้น–ขนาดของฐานโสดาบัน)* **ที่ตนติด ตนยึดให้ได้** ต้องตรวจดูตัวเองจริงๆ ดั่งเคยอธิบายมานักหนาแล้ว

29

ให้จริงว่า มี "อบาย" ใดๆ ที่ตนยังหลงเสพย์ หลงยึดอยู่ โดยเฉพาะต้องไล่เรียงหยาบต่ำ–ปานกลาง–สูงละเอียดมาตามขั้นตามระดับให้ได้ เช่น ต้องเลิกสิ่งเสพติดมัวเมา แค่ศีลข้อ ๕ หรือ เป็น "อบายมุข" ตรงๆเสียให้ได้ก่อน อย่างนี้ เราก็ต้องเลิกยาเสพติดอย่างต่ำหยาบมาให้ได้ แล้วก็ไล่เรียงขึ้นมา จนเป็นยาเสพติดขั้นดูเหมือนมันไม่ร้ายไม่แรงหรอก แต่ก็ไร้สาระต่ำหยาบปานๆกัน ในปัจจุบันนี้ ก็มียาดูด หรือ บุหรี่ ยานัตถุ์ และ หมากพลูพวกนี้ เป็นต้น ถ้าแค่นี้ ก็ไม่มีปัญญา "เฉลียว" รู้ว่าเป็นสิ่งเสพติด เป็นของไร้สาระ อันพึงควรละ ควรเลิกให้ได้ จน**จิตหมดติด**จริงๆ แม้จะเห็นสิ่งนั้นอยู่ ได้กลิ่น ได้ยิน ได้รส ได้สัมผัสสิ่งนั้นอยู่แท้ๆ ก็ไม่มีอยาก ไม่มีไม่อยาก จะดู หรือ จะรับกลิ่น รับกิน รับฟังอยู่ ก็เพราะเห็นว่า จำเป็นจริงๆแก่ประโยชน์ ถ้าไม่จำเป็นจริง ก็จะไม่รับจริงๆ แต่แม้จำเป็นที่สุดที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นอยู่ จิตก็จะไม่มีทุกข์ไม่มีสุขกับการสัมผัสอยู่กับสิ่งนั้นจริง อย่างมั่นคงแข็งแรงถาวร นี่แหละ จิตว่าง ที่เรียกว่า "ฌานแท้" ของพระอริยะที่ถึงขั้น "อรหัตตผล" แท้ๆ

แต่ถ้ายังเข้าใจ**ความเป็น "ฌาน"** ตามนัยะอันลึกซึ้งนี้ไม่ได้แล้วละก็อ ! แม้จะไปนั่งหลับตาทำ "ฌาน" ให้ยิ่ง ให้ดับดิ่งได้ยอดเป็น "ฌาน ๔" มีอุเบกขาหลับตาปิ๋อยู่ปานใด หรือ ต่อให้เป็น "นิโรธสมาบัติ" เป็น "อสัญญีสัตว์" เป็น "อากิญจัญญายตน" ขั้นเก่งเยี่ยมสุดปานใด **มันก็ยังเป็นได้แค่ "ฌานยืม" หรือ "ฌานชั่วคราว"** อยู่เท่านั้นเอง พอลืมตาออกมาจาก "ฌาน" แบบนี้ ก็คงเสพย์ ก็คงติดในอบายมุข คงยึดสิ่งที่ตนละไม่ได้ เลิกไม่ได้ อันเป็นเพียงของเสพติดชั้นต่ำอยู่นั่นเองแหละ

ยิ่งถ้าผู้ใด**หลงผิดมาก** ขนาดไม่เชื่อว่า ติดหมากพลู ติดบุหรี่นี้ จะเป็นของควรเลิก ควร "ปิดอบาย" เสียให้ได้ แต่กลับเห็นว่า ไม่ใช่ "อบายมุข" ! ไม่ใช่สิ่งกั้นนิพพาน ! ไม่รู้ขั้นตอนออกปานนี้ ก็จะยิ่งติดเอามากๆ แม้ที่สุด ก่อนจะนั่งหลับตาเข้า "ฌาน" ก็จะอมหมากพลูใส่ปากก่อน แล้วค่อยนั่งหลับตาเข้าสู่ "ฌาน" เขาก็จะทำกันได้ ผู้บรรลุ "ฌานสมาบัติ" แบบนี้ และทำกันจนถึงขนาดนี้ ถ้าจะเรียกให้ถูกแท้ ก็ต้องเรียกว่า ผู้บรรลุ "ชาน" *(หมาก)* สมาบัติ คือ นั่งหลับตานิ่งหลับสนิท

เป็นผู้นิโรธ อมตุ่ย *(อมชานหมาก)* อยู่สงบสบายอยู่อย่างนั้นเอง แม้กระนั้นก็ยังมีผู้หลงผิดเข้าใจว่า อาจารย์ผู้มีนิโรธสมาบัติ หรือ มี "ฌาน" แบบนี้ แต่ยังติดยึดอยู่แค่สิ่งเสพติดขนาดหมากพลูบุหรี่ยานัตถุ์แค่นี้ ก็ยังละไม่ได้นั้น ว่า **เป็นผู้บรรลุขั้น "อรหันต์สูงสุด"** ก็มิได้เหมือนกัน ในความเชื่อ ความเห็นของคน ก็ขอให้ไตร่ตรองให้สุขุมกันเถิด ! หมากพลู–บุหรี่ มันเป็น "ปัจจัย" อะไรกันของชีวิต ! มันเป็น "คิลานเภสัช" หรือ ! แก้โรคอะไร ? พระอรหันต์ออกปานนั้น จึงจะยังต้องใช้ต้องสอยมันอยู่*อย่างไม่มี "วรรค" แต่เป็น "เวร" กันนักหนา !*

ผู้เข้าใจ "ฌาน" ในระบบหลับตาทำความสงบ โดยนัยะดั่งกล่าวแล้วนี้ จะหลงผิด**ความเป็น "อสัญญี" ความเป็น "อากิญจัญญายตนะ" และความเป็น "สัญญาเวทยิตนิโรธ"** เพราะเขาจะไม่เข้าใจความละเอียดที่แตกต่างกันได้ง่าย ๆ ส่วนใหญ่จะมีจิต **พุ่งกำหนดหมาย** สู่สภาวะเดียวกัน คือ *ดับจิตสนิท หมดความรับรู้สิ้นสมปฤดี หรือ ดับความรู้สึกสนิท* อันเรียกว่า "อภิสัญญานิโรธ" โดยแม้ในความคิดคำนึงของเขาจะแยก จะคิดว่า คำว่า "อสัญญี" นั้นก็อย่างหนึ่ง ซึ่งต่างกับ "อากิญจัญญายตนะ" และต่างก็ยังแตกต่างจาก "สัญญาเวทยิตนิโรธ" ออกไปอีกอยู่ปานใด ก็ตาม เขาก็แยกกันแต่เฉพาะภาษาเท่านั้น ส่วนสภาวะจิต พอทำเข้าจริงให้กับตนเองแล้วไม่ว่าจะทำ "อสัญญี" หรือ จะทำ "อากิญจัญญายตนะ" หรือที่สุดทำ "สัญญาเวทยิตนิโรธ" เขาก็จะได้รับ "ผล" คือ **หลับสนิท** หรือ **ดับจิตไม่ให้รับรู้อะไรเลยอย่างสนิทปิดทวารทั้งหมด** นั่นเอง ถ่ายเดียวท่าเดียว เขาจะไม่เข้าใจ "*นิโรธสมาบัติ*" *ที่ลืมตาโพลง ๆ* อีกถ่ายหนึ่ง อีกท่าหนึ่งได้เป็นอันขาด หรือ จะไม่สามารถเข้าใจ **"อากิญจัญญายตนะ" อย่างลืมตา "สัญญาเวทยิตนิโรธ" อย่างลืมตา** ได้เลยจริง ๆ

ถ้าเช่นนั้น การทำ "ฌาน" ดับดิ่ง หรือ "นิโรธ" ในระบบวิธีหลับตานี้ คุณประโยชน์มีไหม ?

มี ! ...คือ ผู้ทำได้จะว่างยิ่ง สบาย เพราะได้ "พัก" มาก ได้หยุดหลายจริง ๆ

31

ดังนั้น คนผู้ผ่านการงานมามาก ต่อสู้ชีวิตเหน็ดเหนื่อยมาตลอด หรือ คนผู้เบื่อหน่ายต่อการแก่งแย่ง การต่อสู้ยังชีพจนไม่ค่อยออกรสชาติแล้ว เมื่อมาพบสภาพเช่นนี้จึงติดใจ ชอบใจ เห็นดี คนผู้มีชีวิตเต็มไปด้วยการเสพย์กาม ผ่านความพยาบาทมามาก และ อุทธัจจะกุกกุจจะ มาตลอด พอมาได้อุบายวิธีนั่งหลับตาทำ "ฌานยึม" ได้พักกาม พักพยาบาท พักอุทธัจจะกุกกุจจะลงได้บ้าง จึง**หลง**สภาพธรรมเช่นนี้แน่นอน

เช่น พวกฝรั่ง พวกยุโรป หรือ พวกชาวเอเชีย ก็เถอะ ที่มีความรู้สึกเบื่อหน่ายกับการต่อสู้ชีวิต หรือ แม้เหน็ดเหนื่อยเมื่อยมาก็ตาม หรือ มีมรสุมชีวิตร้อนรุมใจกลัดกลุ้มใจในขณะนั้น ๆ มาก็ตาม เมื่อได้มาพบกับ "จุดลับ" แห่งแดนดุสิต คือ สภาพหยุด สภาพพักนี้เข้าจริง ๆ จึงติด จึงหลงจริง ๆ **มันเป็น "จุดลับ" สำคัญแห่งการเริ่มเข้าสู่ "สันตวิหาร" หรือ "วูปสโม สุโข" จุดแรก** *ที่ไม่ขุกข่อนอยู่ในกามาวจรขั้น "ดุสิต"* ดั่งได้เคยอธิบายผ่านมาแล้วจริงๆ แต่ก็รู้ยากเห็นยากไม่ใช่เล่นกว่าจะจับได้ ใช้มันเป็น "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" **ในขณะลืมตาโพลง ๆ เป็นสภาพรู้อยู่ เห็นอยู่ สัมผัสชัดแจ้งอยู่ จึงยากจริง ๆ แท้ ๆ** แต่การจะหยุดจะพักแบบนั่งหลับตา หรือ ปิดทวาร **มันง่าย** มันทำได้ก่อน รู้ได้เร็ว

มันจึงเป็น "อุปการะ" หนึ่งแห่งมนุษย์ได้เหมือนกัน แม้จะหลับตา "ทำเอา" ให้เกิดได้มีได้

แต่ถ้าไม่รู้เป็นขั้นตอน ไม่เข้าใจรายละเอียด ก็**เป็นภัยเป็นโทสมหันต์** จะกลายเป็นเดียรถีย์ติดสงบ หลง "ความจบ" อยู่เพียงแค่นี้เท่านี้ และแล้วก็กลายเป็นมนุษย์ไร้ค่า เพราะความขี้เกียจที่สุดแห่งที่สุด นั่นคือ จะเป็นผู้เห็นแก่ตัวจัด เพราะเอาแต่หยุดแบบเถนตรง เอาแต่นิ่งเฉยแบบมะลื่อทื่อ ไม่มีการงานอะไรเลยนอกจากอยู่เปล่าๆดายๆ หรือไม่ก็**เสพย์ความหยุด** หรือ ถ้าจะเป็น*การงาน*ก็จะมีแต่ **"การงานที่พอเป็นพิธี" ซึ่งเป็นงานง่าย ๆ เอาเปรียบผู้คนหรือไม่ก็เป็น "งานมอมเมาให้ผู้คนหลงใหล งมงาย" ไปเลย** นี่คือ

32

“คุณธรรม” ของเดียรถีย์ ในร่างที่เรียกว่า “พระ” ในพุทธศาสนา หรือ ในผู้ปฏิบัติพุทธธรรม ที่ยังเข้าใจไม่ถ่องแท้ไม่แทงทะลุรอบ ปัจจุบันนี้ มีมากกว่ามากทั้งในเมืองไทยและทั่วโลก

คนภายนอกกำลังเข้าใจศาสนาพุทธว่า คือ ศาสนาที่มี “ผล” แบบดังกล่าวนี้ มี “คุณธรรม” เพียงเท่านี้ มี “สภาวะ” เป็นเช่นที่ว่านี้ มีจุดจบเยี่ยงนี้ **อันเป็นการเข้าใจศาสนาพุทธผิดจุด! เป็นศาสนาพุทธเพี้ยน!** เพราะไปหลงเข้าใจ **“ฌาน” ของพุทธ** ก็ไปนับเนื่องว่าเป็นเช่นอย่าง *“ฌาน”* *ที่เดียรถีย์ ฤาษี ดาบสนอกพุทธแท้*เขาเข้าใจ เขายึด เขาเห็นได้อยู่เท่านั้น จึงพลอยทำให้ผู้ไม่รู้ “พุทธศาสนา” จริงถูกท่าถูกทาง เขาพาลคิดคำนวณคันเดาเอาไปว่า ถ้า “ผล” ของพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อ “หยุด” แบบฤาษี “พัก” แบบเดียรถีย์ เช่นนี้ เป็นเป้าหมาย **เป็นจุดยืน แล้วเรียกว่า “โลกุตตร” แล้วล่ะก้อ!** ศาสนาขั้น “โลกุตตระ” ก็ไม่ควรเอามาสอนมนุษย์ผู้ครองเรือน ซึ่งมันก็จริง! และไม่ควรสอนใคร ๆ เลยด้วย!! เพราะถ้าศาสนา โดยเฉพาะ ยิ่งยอมรับนับถือว่า เป็นขั้นสูงขึ้น กลับจะทำให้คนขี้เกียจ เห็นแก่ตัว ไม่ช่วยสังคม ไม่มีแรงงาน **ไม่มีประโยชน์เกื้อกูล “ชนเป็นอันมาก”** *(มวลชนหรือสังคม)* **ไม่อนุเคราะห์ “ชนเป็นอันมาก”** *(ประชาชนทั้งหลายหรือสังคม)* **ไม่เพื่อความผาสุกแก่ “ชนเป็นอันมาก”** *(ผู้อื่นทั้งหลายหรือสังคม)* แต่ยิ่งสูงยิ่งกลายเป็นการเห็นแก่ตัวจัด ตัดช่องน้อยหนีแต่พอตัว แล้วหายสาบสูญไปจากสังคมเช่นนั้น ก็ให้เขา “ทุกข์” อยู่กับสังคม อยู่กับโลกเถิด ดี ๆ ชั่ว ๆ เขาก็ต้องอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ต้องอยู่ใต้กฎหมาย หรือต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบกติกาของหมู่ของสังคมของรัฐนั้น ๆ อยู่แล้วแหละ **อย่าให้คนทั้งคน ต้องไปกลายสภาพเป็น แท่งอิฐ แท่งหินกองกลิ้งทิ้งขว้างอยู่ในเขาในถ้ำใด ๆ เลย มันไกลเปล่า และเสียเปล่าไม่คุ้มค่า** เพราะมันมี “ค่า” สู้หินจริง อิฐจริง ก็ไม่ได้ ด้วยเหตุว่า ใคร ๆ จะเอามาเป็นประโยชน์แค่นำ “คนแท่งคนท่อน” นั้น ๆ มาถมบ่อถมถนนมันก็ไม่ได้ จะเป็นตัวอย่าง คนผู้มีความสงบ ! ก็ไม่คุ้มกันเลย

กับการอุตส่าห์ลงทุน "คนตั้งคน" และใครที่จะดั้นด้นเข้าไปรับเอาประโยชน์ คือ ไปดูแบบอย่างหรือก็ แค่ตัวอย่าง "ความสงบ" แบบเถนตรง นั้น ก็น้อยรายนักน้อยรายหนา ซึ่งถ้าจะไปรับเอาก็จะหมายใจไปเอาอย่างอื่นอันเป็น "ความหลงผิด" นอกทางซึ่งไม่ใช่ "ความสงบ" นั่นแหละมากกว่า ก็จะลงทุนดั้นด้นไปบ้างหรอก

คำว่า "ฌาน" นี้ ถ้าไม่เข้าใจจริง ไม่มีสภาวะแท้ และไม่ "รู้แจ้ง" ละเอียดถึงขั้นหยั่ง "อัตถะ" แยกแยะละเอียดได้ใน "ธรรมะ" และเป็นผู้ชาญฉลาดพร้อมด้วย "นิรุตติ" จึงอย่าพึงอวดแสดงกันพล่อย ๆ เป็นอันขาด มันเป็นการอวด "อุตตริมนุสสธรรม" จริง ๆ ถ้าไม่มีจริงในตนแล้ว มัน "บาป" ร้าย มันอาบัติ หนักร้าย ขั้นทำลายศาสนาแท้ พระพุทธองค์ จึงกำหนดห้ามไว้ทั้งใน "วินัย" ก็ปรับโทษสูงสุดขั้นปาราชิก และทั้งทรงบอกย้ำว่า เป็น "อจินไตย" คือเป็นเรื่องเกินคาด เกินเดา ก็ตรัสเตือนกำชับไว้อีกด้วย

และเพราะ "ปัญญา" ของคน ผู้เข้าใจได้แค่ "ฌานหลับตา" ยึดเอาได้แค่ "ฌาน" แบบหลับตา ของฤาษี เดียรถีย์ อันเป็น "ฌานยืม" หรือ "ฌานชั่วคราว" หรือ ฌานที่ต้องมีกรรมวิธีนั่งหลับตา "ทำเอา" จึงจะเป็นจะมีได้ ด้วยอุบายอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วก็ผสมผเสคาดเดานำเอาที่ตนได้มีแค่นั้นๆ เอามายืนยันว่า เป็น "ฌานแท้" หลงนำมาปนเข้าไปกับ "ฌานถาวร" หรือ "ฌานแท้แบบพุทธ" **จึงต้องเถียงกัน** ว่า *พระอรหันต์มี "ฌาน" หรือไม่ ?*

แต่ถ้าเข้าใจละเอียดได้เพียงพอว่า "ฌาน" คือ "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" อันนั่งหลับตา "ทำเอา" ด้วยอุบายวิธีหลาย ๆ แบบตามแต่ละอาจารย์เจ้าลัทธินั้น ๆ แล้วมันก็สามารถทำให้จิตสงบลง พ้นจาก กามฉันทะ–พยาบาท–ถีนมิทธะ–อุทธัจจะกุกกุจจะ จนเข้าใจของตนจริง ๆ *(พ้นวิจิกิจฉา)* ได้ใน "ขณะ" นั้น ก็จะนับว่า "ฌาน" ก็พอได้ ไม่ผิดเสียทีเดียว เพราะเป็น "ทิฏฐธัมม" คือ ทั้งเป็น "สภาวะของปัจจุบัน" นั้น ๆ จริง ๆ และเป็นทั้ง "สงบจากนิวรณ์ ๕" ได้จริง ๆ ด้วย แต่เป็นได้มีได้ชั่วตอนนั้นขณะ "ทำเอา" นั้นเท่านั้น

34

ก็เมื่อพระอรหันต์นั้นคือ **ผู้สงบจากนิวรณ์ ๕ ถาวรเสียด้วยแม้ลืมตาโพลงๆ** อยู่เป็น "ทิฏฐธัมม" อยู่ทุกอิริยาบถ *แล้วจะไม่เรียกว่า "ฌาน" กระนั้นหรือ ?* แล้วจะให้เรียกว่าอะไร ? ในคนผู้จิตปราศจาก "นิวรณ์ ๕" โจ้งๆ แจ้งๆ แจ๋วๆ ออกยังงั้น ! ถ้าไม่เรียกว่า "ฌาน" อันมีได้**มากขณะเป็นยิ่งกว่า**

พระอรหันต์นั้น ต้องรู้จัก "จิต" ของตนจริงๆ จะไม่พร่าๆ มัวๆ *แบบคนผู้ "รู้บ้างไม่รู้บ้าง"* แน่ๆ หรือ **ต้องพ้น** ความเป็น "*คนผู้กำหนดลงไปที่อารมณ์จิตของตนแท้ชัด จนถูกขั้นตอนแม่นตรงเป๋ง ถึงขั้นสุญญตาสนิท ก็ไม่ได้แน่ๆ สักที*" (**พ้นความเป็น "เนวสัญญานาสัญญา"**) นั้นจริงๆ โดยชัดแจ้ง ก็คือ ท่านไม่มี**กามฉันทะ** ไม่มี**พยาบาท** ไม่มี**ถีนมิทธะ** ไม่มี**อุทธัจจะกุกกุจจะ** อย่างแน่ใจใสสะอาดจริง ไม่ลังเลไม่ฉงน ไม่ข้องใจ ไม่สงสัยแต่อย่างใดเลย คือ พ้น**วิจิกิจฉา** อย่างยืนยันมั่นคงด้วยมีสติเต็ม รู้ชัดเข้าใจชัดในอารมณ์จิตของตนจริงด้วย ไม่ "หลง" *(โมหะ)* กล่าวคือ เช่นว่า ตัว "อยาก" *(มีโลภะ)* อยู่แท้ๆ ตัว "เคืองใจขัดใจหรืออึดอัดใจ" *(มีโทสะ)* อยู่แท้ๆ ก็ "ไม่รู้ตัว" ว่า ตัวยังมีโลภะ–โทสะเพราะเหตุนั้นปัจจัยนั้น แต่กลับนึกว่าตนไม่มี "อยาก" ไม่มี "เคืองใจขัดใจ หรืออึดอัดใจ" *(เพราะ "จิตปัญญา" ผู้นั้นยังไม่ละเอียดพอแรงพอจะหยั่งลงไปรู้ได้)* ดังนี้ เป็นต้น นั้น ท่านก็ไม่มีจริงๆ ทั้งในขณะลืมตาอยู่ในทุกอิริยาบถปกติ ทั้งในตอนหลับตาด้วย เพราะผู้ได้ชื่อว่า "พระอรหันต์" นั้น ก็ต้องไม่มี "นิวรณ์กิเลส" หรือ กิเลสอื่นใดกันทั้งลืมตา–หลับตาจริงๆ สะอาดแท้ แล้วอย่างนี้ถ้าไม่เรียกว่า มี "ฌาน" แล้วจะให้เรียก**ผู้ไม่มีนิวรณ์ ๕ ถาวร**ออกปานนี้ ว่า มีอะไร ?! แต่ถ้าจะว่า ท่านไม่มี "ฌานเดรัจฉานวิชชา" หรือ "ฌาน" แบบเลอะๆ เทอะๆ ที่เป็น "มิจฉาทิฏฐิ" ละก้อ ใช่ ! ท่านไม่มีแน่ หรือ แม้จะไปหลง "มี" มาก่อน ท่านก็จะวางทิ้งด้วยจริงๆ

ก็ลองพิจารณาไล่เรียงให้ดีๆ จะเห็นได้ว่า "พระอรหันต์" ไม่ว่าจะเล็กจะใหญ่ หรือ แม้ขั้นไม่มีความเก่งความกาจอะไรเลย ก็เถอะ ต่างล้วนเป็นผู้มี "ฌาน" ทั้งนั้นจริงๆ และเป็น "ฌานถาวร" แท้ๆ ยิ่งกว่าไปมัวเข้าใจอยู่แต่เพียง "ฌานยืนนั่งหลับตาเอา **ชั่วครั้งชั่วชาติ** นั้นเสียอีกด้วย

35

เพราะฉะนั้น "*พระอรหันต์มีฌานหรือไม่ ?*" จึงไม่ต้องเถียงกันเลย จะเป็นที่ยุติกันได้ทันที **เมื่อผู้นั้นเข้าใจ คำว่า "ฌาน" ได้ถูกแท้ ตรงแท้ แน่แท้**

แม้แต่ **พระอนาคามีย่อมมี "ฌาน"** ก็จะไม่ต้องเถียงกันอีก เมื่อผู้นั้นเข้าใจเหตุปัจจัย *(เหตุปัจจโย มหาปัฏฐาน)* หรือ เป็นผู้เข้าใจใน "ปัจจยปริคคหญาณ" ได้ด้วย "อธิปัญญา" แท้ มิใช่เข้าใจเพียงแต่ภาษา เพราะ "ปัจจัย" ที่พระอนาคามีติดอยู่นั้น มีเพียงจิตในจิต เป็น "โลกอาตมัน" เท่านั้นจริงๆ โลกหยาบๆ วัตถุส่วนนอกนั้น ท่านได้ "หลุดพ้น" มาแล้ว ได้เผาทำลายแล้ว ได้เลิก ได้มีอยู่ ได้เป็นอยู่สำเร็จแท้ใน "ทิฏฐธัมมสุข" ตามขั้น ตามตอน มาจริง ได้หยุดลงสำเร็จแท้แล้ว *(ฌาน)*จริงๆ **สิ้นสังโยชน์ ๕** เบื้องต้นมาหมดสนิทแล้วจริงๆ

ดังนั้น พระสกทาคามี–พระโสดาบัน ก็เป็นผู้มี "ฌาน" จริงๆ ตามขั้นตามระดับ เป็นช่วงเป็นตอนแห่งผู้นั้นๆ สิ้นเหตุสิ้นปัจจัยนั้นๆ จริงๆ

ปุถุชนสิ ! วนเวียนอยู่กับจิต ๘๙ ดวง ไม่มีจิตที่เป็น "ฌานแท้ๆ" หรือ "ฌานถาวร" เลย เพราะไม่ได้เผากิเลสทำลายตัณหาลงให้แก่จิตอย่างจริงจังเสียบ้าง ให้จิตได้เบาได้ว่างได้เลิกยุ่งน้อยลง ได้สิ้นโลก ดับภูมิกันจริงๆ ลงกับเขาบ้างก็ไม่มีจริง จนบรรลุรู้แจ้งคำว่า "โลก" รู้ชัดในความดับโลก รู้จริงลิ้มรสในความสิ้นโลกนั้นๆ ลงบ้าง แม้จะแค่ "โลก" ต่ำๆ ง่ายๆ ก็เถอะ จึงไม่ได้เสพย์ "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" ในขณะมีสติธรรมดา มีสภาพคนลืมตาปกติกับเขาบ้างเลย แม้แต่จะเป็นการเผาทำลายกิเลสแค่ขั้น "อบายมุข" ได้เท่านั้น ก็ตาม ก็ยังไม่มีจิต ไม่มี "สันตวิหาร" แท้ๆ

แต่ครั้นพอได้ไปหัดนั่งหลับตา หัดพัก หัดหยุด หัดทำ "ความลืม" เข้าบ้าง (ไม่ใช่ทำ "ความรู้โลก–รู้เหตุให้เกิดโลกนั้นๆ" กันจริงๆ ชัดๆ อะไร) เป็น "ฌานชั่วคราว" หรือ "ฌานยืม" *(ซึ่งยังไม่ใช่ "ฌานแท้" หรือ "ฌานถาวร" ที่เรียกเต็มคำได้ว่า* "สมาธิจิต" *อันหมายความว่า จิตเป็นอย่างนั้นได้แล้ว จิตปราศจากความคิดนั้นๆ จิตว่างตลอดจากความวนเวียนอยู่กับการต้องเสพสุขเสพทุกข์เพราะสิ่งนั้น เรื่องนั้นๆ และได้อย่างมั่นคงถาวร* แบบเข้าใจ *อีกทั้งจิตก็อยู่ใต้อำนาจ อย่างสิ้นเสพ หมดอยากจริงๆ*

36

เป็นการ "ทำได้" เสมอ ๆ ต่อเนื่องอยู่ทุกเวลา ทั้งลืมตาหลับตาจริง ๆ จะ**ไม่ใช่เฉพาะแค่เวลาที่นั่งทำเท่านั้น และเพียงทำลืม ๆ เหมา ๆ เอา** *นั่นดอก)* แล้วก็ไปหลง "ฌานยืม" นั้น และไปเข้าใจผิดว่า ต้องไปนั่งหลับตาเอาเท่านั้น จึงจะได้ "อุเบกขาธรรม" จึงจะได้ "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" ที่แท้แล้ว ที่ไปยืมเสพย์ หรือไปลองลิ้ม "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" นั้นน่ะหนะ ! **เป็นเพียง "การลองลิ้ม" จริง ๆ เป็นเพียง "การยืม" แท้ ๆ** เปรียบดังคนผู้อยากได้ที่พักที่อาศัยแสนสุข หรือ อยากได้บ้านหลังงามคุ้มชีวิตร่มเย็นสบาย แต่ยังไม่ได้ลงมือก่อที่พัก ยังไม่ได้สร้างบ้าน ยังไม่ได้เรียนรู้ว่าที่พักจะต้องประกอบไปด้วยอะไร ? บ้านมีอะไรบ้าง ? ต้องสั่งสมเครื่องประกอบที่พัก หรือบ้านตั้งแต่ขั้นต้นขั้นกลางด้วยอะไรบ้าง ? แล้วอยู่ ๆ ก็ไปเที่ยวขอยืมบ้านอันร่มเย็นของคนอื่น เข้าไปลองนั่งลองนอนเป็นครั้งเป็นคราวดูบ้าง **มันก็ได้ลองลิ้มจริง** แต่มันก็ยังไม่ได้บ้านเป็นของตัว มันเป็นเพียง "การยืมลองลิ้มลองเสพย์" ดู ชั่วครั้งชั่วคราว หรือ ขอยืมเขาแล้ว ๆ เล่า ๆ อยู่เท่านั้นจริง ๆ และจะยืมกันนานแสนนานอย่างไรก็ได้เสียด้วย ลัทธิชนิดนี้จึงมักไม่อินังขังขอบจะหยิบใช้ "ตัวรู้" มันก็โน้มเอนไปฉวยใช้แต่ "ตัวลืม–ตัววางตัวปล่อย" จึงไม่เจริญทางปัญญา อีกทั้งจะไม่สิ้นสุดสูงสุดจริง

การจะได้ที่พักที่อาศัยแสนสุข หรือ แสนร่มเย็น *(ทิฏฐธัมมสุขวิหาร หรือ สันตวิหาร)* การจะได้บ้านเป็นของตัวเองนั้น แม้จะขยันไปยืมเขานอน เขานั่ง พากเพียรไปลองอาศัย ลองพักเสมอ ๆ ปานใด มันก็ไม่มีทางได้บ้าน แต่มัน**จะหลงผิด หรือ จะลืมตัว**เอาได้ด้วยซ้ำ หากยืมเขาบ่อย ๆ หรือ ลองไปอาศัย ไปลองพักบ่อย ๆ เข้า เผลอ ๆ จะหลงผิดคิดว่า เป็นบ้านของตัวเอง หลงยึดว่า เป็นบ้านของเราเข้าจริงด้วย **ความหลงผิด** *(โมหะ)* **ดังนี้มีได้เป็นได้ และได้เป็นกันมามากต่อมากแล้ว** เลยเป็น "คนขี้โกง" ไป จึงกลายเป็น "ฌาน" ของนักฉวยโอกาส และเรียกเต็ม ๆ ถูกต้องกันว่า "ฌานโลกีย์" เป็น **ฌาน** ที่ยังมีการกลับไปกลับมา และไม่ใช่ "ฌานสิทธิ์ขาด" เป็นแต่เพียง "ฌานโกง หรือ ฌานขโมย" จริง ๆ

การปฏิบัติธรรมแบบฉวยโอกาสหรือเรียนลัดตัดด้วนเกินไป**แบบนี้** จึงได้ชื่อว่า นักธรรมฉวยโอกาส หรือ นักธรรมขี้โกง ไม่งามด้วย**เบื้องต้น–ท่ามกลาง–**

37

บั้นปลาย อยากได้ "บ้าน" แต่ไม่เรียนรู้ว่า บ้านประกอบด้วยอะไร แล้วเริ่มสะสมเครื่องประกอบ เริ่มลงมือก่อตั้งแต่ช่วงต้น ช่วงกลางให้งาม เป็นขั้นเป็นฐานถูกลำดับ จนช่วงปลายจบสุดครบครันจริง มันก็จะได้แท้ยาวนานอยู่นั่นเอง

ถ้าอยากได้อยากมี "วิหาร" *(ที่พักหรือบ้านดังที่สมมุติอยู่ในขณะนี้)* อันแสนสุข หรือ แสนสงบร่มเย็น *(ทิฏฐธัมมสุขวิหาร, สันตวิหาร)* เป็นของตนเองจริง ไม่ว่าทางโลก หรือ ทางธรรม มันก็ต้องสร้างต้องก่อขึ้นให้แก่ตนจริงๆ **ทางโลก** หรือ แบบโลกๆ ก็รู้ว่า **บ้านมีอะไรบ้าง** *"หลังเล็ก" แค่ไหนก่อน ดูให้สมตัว* แล้วหาวัสดุมาลงมือประกอบเข้าสร้างเข้า ก่อเข้า ส่วน**ทางธรรม** หรือ แบบพุทธธรรมนั้น ก็**ตรวจตนเอง** ว่า *จะเผาจะฆ่ากิเลสหรือจะทำลายเรื่องใดสิ่งไหนที่สำคัญก่อน หรือที่ชั่วชัดๆ ในตน* **("การก่อการสร้าง" ทางธรรม นั้น ก็คือ การฆ่า การเผา การทำลาย การหน่าย การคลาย จากกิเลสอย่างนี้ๆเอง)** จิตติดยึดเรื่องเลวเรื่องต่ำ หรือ เรื่องมั่วเมาทุกข์ร้อนจัด เรื่องใดของตน ก็เอาให้ชัดๆ แล้วหาศีล หาพรต หามาตรการ กำหนดตั้งลง แล้ว "ปฏิบัติ" ลดละ หยุดเลิก ฆ่าเผา หน่ายคลาย ทำลายสิ่งที่ติดสิ่งที่ยึดเอาจริง ๆ ให้ได้เสมอ ๆ โดยจะต้องพิจารณาสิ่งที่ตนติดตนยังยึดเป็นกิเลสจริงๆต้องให้รู้ให้ตนยอมรับให้ชัด ตนยังมีตัณหาอยู่กับอะไร ? *(คือ ยอมรับเป้าประเด็น เป็น "สัมมาทิฏฐิ" แท้)* ให้ได้ก่อนจริงๆ เมื่อรู้แน่ว่า เรื่อง "อบายมุข" เราก็ยังมียังมาก ก็ต้องไล่เรียงปราบอบายให้แก่ตนจน "ปิดอบาย" ให้หมดแรงหมดฤทธิ์จริงๆ เป็นพระโสดาบันให้ได้ก่อน (ถ้าใครหมด "อบายมุข" แล้ว ก็ตรวจตนดู "อบาย" ที่เป็นโลกกาม, โลกธรรม ๘, โลกอัตตาอื่นๆต่อไป ดังที่ได้เคยอธิบายมาแล้ว)

การตั้งกฎกำหนดข้อละเว้น หรือ ตั้งมาตรการ จะลด จะละ จะเลิก จะหยุดสิ่งที่ตนยังติด ยังต่ำ ยังบาป ยังชั่วนั้น เรียกว่า "**ศีล**" แล้วจง "เอาจริง" เลิกให้จริง หยุดให้ได้จริง ใช้**ปัญญา**พิจารณาเพื่อแทงทะลุสิ่งที่ตนติดว่า มันไม่จำเป็น มันไม่ต้องมีอย่างนั้นเป็นอย่างนั้นก็ได้ ให้ถึงที่สุด เห็นให้แจ้งว่า **แม้ขาดสิ่งนี้ไม่มีสิ่งนี้ในตน เราก็ไม่ตายดอก !** และต้องหมั่นพิจารณาค้นหาให้เกิด**ปัญญา**ให้เห็นให้ได้อีก ถึงโทษภัยของสิ่งที่ตนยังติดนั้น ๆ ให้มากๆ ยิ่งๆ ขึ้น จนเพียงพอ เสมอๆ ด้วย

38

หรือและจะใช้การกดข่ม อดทนหักห้ามเลิกมัน อย่าให้มันไปเกี่ยวข้องแม้เกิดจิตดิ้นรน ก็อย่าให้มีในจิตให้ได้ จะด้วยการกระทำอย่างไร ก็หัด ก็ลองทำเข้าไปมากๆ เสมอๆ แล้วให้**ปัญญา**เห็นในประโยชน์ เห็นใน "ผลดี" ที่ได้เลิกได้หมดอารมณ์สุข–ทุกข์ เพราะมัน ให้เห็นรสซับซาบรสที่จิตหมดราคะ–โทสะหมดโหยหาเกี่ยวพันในมัน **ให้ชัด**

อย่างนี้ เรียกว่า "ปฏิบัติธรรม" ด้วย "**ศีล**" **จิต**ที่ได้ฝึกเพียรให้หัดจริงลองจริง เล่นกับ**จิต**นี้อยู่เสมอๆ มีการกระทบจริง สัมผัสจริงจากทุกทวารเป็นเหตุเป็นปัจจัยแท้ สิ่งที่ติดที่ยึดก็ได้ห่างแท้บ้าง สัมผัสอย่างจริงๆ บ้างตามกำหนด ตามเรื่องที่ควรแท้ๆ แล้วเราก็ได้ "รู้" จิตของเราคอยอ่านจิตของเรา ว่า วางเฉยได้บ้าง ลดได้บ้างแล้วบ้าง ยังลดไม่ได้ละไม่ได้อยู่บ้าง หรือ หยุดได้สนิท เลิกได้เด็ดขาดแล้วบ้าง ดังนี้แหละ คือ "**จิตสิกขา**" หรือ การทำ "**สมาธิ**" ที่มี "รู้" มี **ปัญญา** เกิดจริงเป็นจริงในทุกสภาวะ สืบสานกันอยู่ **(ปัญญาสิกขา)**

การปฏิบัติในพุทธศาสนาจะมีองค์ประกอบของ ศีล–สมาธิ–ปัญญา เป็นงานส่งเสริมอุ้มชูกันเป็นขั้นตอน และร่วมกัน อยู่ดังนี้จริงๆ

มิใช่ว่าพอนั่งลง–หลับตาเข้า นั่นแหละ เรียกว่า **บริสุทธิ์ใน "ศีล" แล้ว** *ต่อจากนั้นก็กดข่มเข้า* เรียกว่า **ทำ "สมาธิ" หรือ "จิตสิกขา"** แล้วก็รอๆ ไปว่า **"ปัญญา" จะเกิดจะแจ้งสว่างเอง**

มันคนละบทบาทเลยจริงๆ "เหตุ" ก็คนละเหตุ "ปัจจัย" ก็คนละปัจจัย มันไม่ใช่ "ศีล" เพื่ออธิจิต แล้ว "อธิจิต" แท้ๆนั้นจึงจะเพื่อปัญญา แล้ว "ปัญญา" นั้นๆ จึงจะไปเพื่อ "อธิศีล" สูงขึ้นๆ ต่อและต่อๆ ไปอีก อย่างนั้นไม่เลย

เมื่อผู้ใดปฏิบัติตรงโดยให้ "**ศีล" เป็นหลัก** เป็นข้อบังคับก่อน แล้วเอาจริง *(สัจจะ–ทมะ–ขันติ–จาคะ จะเป็นองค์ธรรมที่ใช้ประกอบอย่างยิ่ง)* *จิตจะค่อยๆ สูงขึ้นๆ* เรียกว่า **อธิจิต** หรือ **สมาธิ** *ตามบทปฏิบัติ* อันดำเนินไปด้วย **สติสัมปชัญญะ** ที่เป็นจริงนั้นๆ ได้แท้ เราจะรู้จะเห็นด้วยตนเอง เป็นจริงด้วยตนเอง จะเข้าใจและจะแน่ใจ จะเห็นคุณ เห็นประโยชน์ เห็นความสำคัญของ "**ศีล**" จะรู้ที่ตน จะเข้าใจที่**จิต** จะเกิด "**ปัญญา**" **แท้ๆ** เป็นปัจจัตตังไม่เป็นอื่นเลย สัมผัสกับทวารนอกใดๆ รู้เท่าทันจิตรับช่วง รู้สึกต่อจากสัมผัสนอกเข้าไปทำงานกับจิตอย่างไร

39

"รู้" ชัดเห็นจิตดิ้นและทำจิตให้สงบด้วยตนเองอยู่จริงๆ แท้ๆ ชัดๆ แจ้งๆ เมื่อลดได้สงบลง ก็เป็น "สันทิฏฐิโก" คือ เข้าใจแจ้งเป็นได้จริงที่ตนในปัจจุบันนั้นๆ และเป็น "ปัจจัตตัง เวทิตตัพโพ วิญญูหิ" คือ เป็นผู้ฉลาดเอง เจริญปัญญาที่ตนเองแท้ๆ รู้ยิ่ง รู้จริง รู้ชัดแท้ๆ ไม่พร่ามัว ไม่หลงๆ ไม่สับสน ไม่วนๆ **การ "รู้" การ "เห็นแจ้งๆ"** เช่นนี้แล คือ "ญาณ" คือ ปัญญาที่เรียกว่า "ญาณทัสสนะวิเศษ" **การลด การสงบลง**เช่นนี้แล คือ "วิมุติ" คือ "ฌาน" ที่เรียกว่า "สัมปันโน" ผู้เกิดจริง มีจริง ถึงจริง ก็คือ ผู้มี "**ฌาน จรณะ สัมปันโน**" จริง

และในสภาพของปฏิกิริยาแห่ง "ปัญญา" **ที่ค่อยๆ ได้** จิตลด จิตละคลาย**ที่ค่อยๆ เกิด** นั่นแหละเปรียบดังบ้าน หรือ "วิหาร" **ที่กำลังได้รับ "การสร้างการก่อ"** เรียกทางธรรมว่า **กำลังขัดเกลา หรือ กำลังผ่าตัด** บาลีตรงตัวก็ว่า "**สัลเลโข**"

ที่สุดเมื่อจิตวางได้ ปล่อยได้ ทำความวางเฉยได้ สงบลงได้ ณ ขณะใด ก็เรียกได้ว่า "ฌาน" ครบรอบ ณ ขณะนั้น ถ้าแค่ขั้นเบาสบายใน "ฌาน" ขั้นต้น เราก็เรียกว่า "**รูปฌาน**" ได้ "วิหาร" ที่เรียกว่า "**ทิฏฐธัมมสุขวิหาร**" แล้ว ถ้าพึงรู้พึงละได้แล้ว ผ่านขั้นต้นแล้ว โอกาสต่อๆ ไป เมื่อเรายังมีการประพฤติ การคอยสอดส่องระมัดระวัง ไม่ประมาท มี "สติปัฏฐาน" มีวิปัสสนาอยู่เสมอๆ ต่อและต่อไป สภาพของ "**รูปฌาน**" จะเป็น "มหัคคตจิต" ไหลเลื่อนเข้าสู่ "**อรูปฌาน**" เป็นปกติเอง กล่าวคือ ในเรื่องที่เราได้เป็น "ฐาน" ขั้นต้นเป็น "วุฏฐาน" นั้นๆ แล้วเราก็มี "อุฏฐาน" แซกซ้อน ทำงานเป็นขั้นต่อไปอยู่เสมอ ตราบที่เรายังมี "สัมมา" ทั้งหลายทั้งองค์ ๘ โดยระวัง "จิต" ระวัง "วาจา" ระวัง "กายกรรม" ทั้งปวง อย่าง "พยายาม" อย่างพากเพียรอยู่จริง *(ใน ว + อุ + ฐาน* นั้น *มี อุ +* **ฐาน** *แซกอยู่จริงๆ ใน "วุฏฐาน" จริงๆ)* "วิหาร" ก็จะเป็น "**สันตวิหาร**" ยิ่งๆ ขึ้นตามลำดับแท้ๆ

การประพฤติด้วย "สติปัฏฐาน" คือ รู้ตัวรู้ตน รู้ทวาร ๕ ทวาร ๖ ของตัวเสมอๆ แล้วระมัดระวัง ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจของตน อยู่ทุกสัมผัส ให้ได้มากที่สุด

40

อย่าประมาท เพียรพยายาม ละเลิก ปลดปล่อย ให้ได้ตามชั้นเชิง ตามระดับ โดยเรากำหนดศีล กำหนดพรต เป็นขั้นตอน "เน้น" ให้ถูกตน ทำอย่าง "สำคัญ" ให้เข้ากับเรื่องกับสิ่ง *ที่ตนติด ตนยึด ตนมี*ให้ตรงให้แท้ *(ทิฏฐุชุกัมม)* **มันจะไม่มีการหลงติด** "อรูปฌาน" ทั้ง ๔ เลย **เพราะผู้นี้มี "วุฏฐาน" แล้วก็จะมี "อุฏฐาน" สืบต่อทำงานด้วยระบบ "อธิศีล-อธิจิต-อธิปัญญา" คือ จะ**รู้วิมุติ **แล้วจะ***เพิ่มศีลทำจิตให้สูงต่อไปใหม่อีก***เรื่อยๆ จะ***ไม่หลงเสพย์ติดเข่าแช่จมอยู่* **เหมือนการปฏิบัติด้วยระบบนั่งหลับตาเอร็ดอร่อยดิ่งๆต่ำๆร่ำๆเรื่องๆ รู้ ก็ไม่ค่อยชัด สัมผัส ทางทวารทั้ง ๕ ก็ไม่มี นั่นหรอก**

เพราะผู้ไป**นั่งหลับตาทำ "ฌาน"** แบบเล่นกับจิตขี้โกง พอจิตเข้าขั้น "สันตวิหาร" ซึ่งหมายเอาอย่างแบบ "ฌาน" ฤาษีที่เขากำหนดกัน *ไม่ใช่หมายเอาแบบ "ฌาน" ลืมตา* คือ แบบ*นั่งหลับตาแล้วก็สะกดจิตตนเข้าไปๆ* จนกำหนดอาการจิตผ่าน "รูปฌาน" ขั้นที่ ๔ ได้แล้วก็จะเข้าขั้น.....

จิตมีความสงบเป็นที่พักที่อาศัยขั้นละเอียด จิตหยุดวุ่นจริงๆ หรือ จิตพักได้จริง มีแต่ความว่าง นิ่ง โปร่งโล่งตลอดแจ่มใสวสว่างใส อยู่ชนิดไม่มีตัวไม่มีตนกันทีเดียว สภาพนี้ ก็เป็น "**อากาสานัญจายตนะ**" เรียกว่า **อรูปฌาน ขั้นที่ ๑**

หรือ ขั้นต่อไป จะมีการ "รู้ตัว" ว่าเป็นตัวของตัว ณ ขณะนั้น คือ กลับมามีตัวมีตนอีก แต่ก็ไม่มีรูปไม่มีร่างมีแต่ความรู้สึก และก็ยังมั่นคงอยู่กับสภาพ "ว่าง นิ่ง โปร่งตลอดสว่างไสวอยู่อย่างเดิม" นั้นได้ด้วย "การรู้" นี้เรียกว่า "**วิญญาณัญจายตนะ**" จะมีสภาวะออกปานนี้ เป็น **อรูปฌาน ขั้นที่ ๒** ก็ตาม

และหรือ จะเลยเถิดไปสู่ "สันตวิหาร" ยิ่งกว่านั้น เป็น**อรูปฌาน ขั้นที่ ๓** เพราะเห็นว่า การยังมีความรับรู้ไม่รู้สิ้นรู้สุดขนาด "อากาสานัญจายตนะ กับ วิญญาณัญจายตนะ" นี้ ถือว่ายังไม่หยุด ยังไม่พักสนิท ยังอยากจะให้ดับให้พักยิ่งกว่านี้ ก็พยายามจะ "ไม่เหลือจิต" ซึ่งก็ว่างนิ่งโปร่งโล่งสบายแล้ว แต่ก็ถือว่ามันยังมี "รู้" อยู่ ก็มีความเข้าใจว่ามันยัง "ไม่ดับสนิท" จึงจะดับให้ยิ่งกว่านั้นไปอีก (*คือ* จะ*ไม่เอา*

สภาวะของ " อากาสานัญจายตนะ กับ วิญญาณัญจายตนะ " ซึ่งก็เบาว่างออกถึงขนาดนั้นไว้นั่นเอง) โดยเพียรสะกดจิตตนให้ " ไม่รับรู้–ไม่ให้มีความรู้สึก " เป็นดับ หรือ เป็นหลับสนิทอะไรก็เรียกได้ สภาวะก็คือ ทำความไม่รับรู้ให้เกิดกับจิตของตนให้ยิ่ง ๆ ขึ้นเป็นที่สุด รู้อะไรนิดหนึ่งหน่อยหนึ่งก็พยายามไม่ให้มี นั่นก็คือสภาพที่เรียกว่า "**อากิญจัญญายตนะ**" เป็น " สันตวิหาร " **ขั้นที่ ๓ แห่งอรูปฌาน**

มันก็จะยิ่ง " สงบ " ใหญ่(*สันต*) แล้วคนผู้นั้นก็ไปหลงติด " ที่พัก " *(วิหาร)* ที่เป็นสภาวะอย่างนี้ ก็จะหลงยึดหลงเกาะ ก็จะกลายเป็นผู้หลงเพียรกระทำเอาแต่ " สันตวิหาร " ดังนี้แหละ ให้แก่ตน ให้มันชำนาญ ให้แคล่วคล่อง ให้เก่งกาจ คนผู้นี้ก็จะได้ " ฌาน " แบบนี้ *ปัญญาจะรู้กิเลส–ตัณหาหยาบกลางละเอียดอย่างใดๆ จะไม่มี* ทิฏฐิหรือความเห็นความเข้าใจในการกระทบ " สัมผัส " ใดๆ ก็จะไม่รู้ **จะมาเป็นอยู่ในแบบลืมตากับสังคมเขา ก็ไม่ได้** ผู้หลงยึดแบบนี้ ก็เช่น **อาฬารดาบส** และทำได้ขนาดนี้ จบอยู่ขนาดนี้เท่านั้น

ส่วน**อุทกดาบส**นั้น ก็เปิดจิตบ้าง(*เปิดแต่ใน " ทวารจิต " ทวาร ๕ นั้น ยังนั่งหลับตาปิดมืดอยู่อย่างเดิมนั่นแหละ)* เพราะแน่ใจแล้วว่า ดับเป็น " อากิญจัญญายตนะ " มันก็ทำได้ แต่จิตนั้นมัน " ไม่เที่ยง " **มันหมดแรงกดแรงข่ม** *(วิกขัมภนะ หรือ จะปฏิปัสสัทธิ ออกปานใดก็ตาม)* **แล้วมันก็จะต้องดิ้นเวียนมารับรู้ได้อยู่อีกจนได้** ดังนั้น เมื่อเราจะอยู่สงบ จะดับดิ่งอยู่อย่างนั้น แม้จิตจะดิ้นออกมารู้ ก็กดก็พยายามดับมันเข้าไปใหม่ มันจึงจะรู้อยู่ร่ำไร ๆ ดิ้นขลุกขลัก ๆ " รู้บ้างไม่รู้บ้าง " อยู่แต่กับจิตในจิต เป็น "**เนวสัญญานาสัญญายตนะ**" อยู่อย่างนั้นแหละ เหมือนคนหลับๆ ฝันๆ เลือนๆ ลางๆ อันไม่ชัดไม่เจนนั่นเอง " สันตวิหาร " ขั้นนี้ ก็เป็น**ขั้นที่ ๔ แห่งอรูปฌาน** **อุทกดาบส** จึงยึดเอา " ที่พัก " *(วิหาร)* อย่างนี้ เป็นแดนวิมานสูงสุด เป็น " สันตวิหาร " ของเขา ดังนี้

ส่วนการปฏิบัติแบบมี**สติก่อปัฏฐาน** หรือ ก่อ " วุฏฐาน " ด้วย " อุฏฐาน " ตามที่ได้อธิบายมา คือ " รู้ " แล้ว " ละ " เมื่อ " ละ " ได้แล้ว ก็ให้ " รู้ " ว่าได้แล้ว

42

แล้วก็เพิ่ม "ศีล" ใหม่เป็น "อธิศีล" เพิ่มเหลี่ยมใหม่ หรือ สร้างฐานให้แก่ตนต่อขึ้นไปอีกอยู่เรื่อยไป ไม่เกาะไม่ยึด รู้ "ความจบ" และจะรู้ "อนันตัง" หรือ "ความควรต่อควรตัด" นั้นๆ รู้ "ความว่าง" และจะมี "ความทำ" อยู่ในตัวเสร็จ อันไหน "จบ" ก็จะรู้ "จบ" เกี่ยวกับเรื่องนั้น อันนั้น เหตุนั้น ปัจจัยนั้นชัด(*รู้ "วิมุติ"*) อันไหนยังไม่จบแต่ลดลงบ้างแล้วล่ะ ! ก็รู้ชัด(*ลด "สักกาย" ได้*) อันไหนยังมากยังหนัก ก็รู้ชัดรู้จริง(*รู้ "สักกาย"*) และขนาดไหน คือ หมดสิ้นในตนอยู่กับโลกได้สบาย จะคลุกคลีกับโลกขนาดไหน สังคมขนาดไหน ตนไม่หวั่นไหวแล้ว หรือจะคลุกคลีกับโลกขนาดนี้ได้แล้ว ! โลกขนาดนี้เรายังหวั่นไหวอยู่บ้าง ! อะไรต่างๆ พวกนี้ ก็จะรู้ละเอียดได้จริง จะรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา มีอนุโลม ปฏิโลม เป็น "สัจจานุโลมญาณ" จริงๆ

จิตจะบรรลุได้ ก็โดยมี "ฌาน" จริง และ "**ฌาน**" จริงนั้น จะต้องมี "ญาณ" จึงจะมี "วิมุติ" และ "วิมุติ" ที่บริบูรณ์จริงของพุทธนั้น ก็จะต้องมี "อธิปัญญา" หรือมี "วิมุติญาณทัสสนะ" สืบต่อเดินตรงไปอย่างนี้ ผู้รู้จริงเป็นจริง จึงจะไม่เถียงว่า ผู้บรรลุผู้ใดมี "ฌาน" ผู้บรรลุใดไม่มี "ฌาน" เพราะเข้าใจแท้ใน "**ฌาน**" ถูกต้อง ไม่ว่า "**ฌานแบบฤาษี**" หรือ "**ฌานแบบพุทธ**"

และจะเข้าใจได้ชัดแจ้งแท้จริง ไม่สงสัยด้วยว่า ผู้มีอินทรีย์พละแก่กล้า ก็จะมี "ฌาน" มี "อภิญญา" เกิด "วิมุติ" ได้อย่างรวดเร็วยิ่งกว่าสายฟ้าแลบก็ได้ เช่น พระพาหิยทารุจิริยะ (*เป็น "ฌาน" ในขณะลืมตาโพลงๆ แก้ผ้าโทงๆ ยืนฟังพระพุทธองค์ทรงสอนอยู่นั่นแหละ*) ผู้มีอินทรีย์พละแก่กล้าเหมือนกัน แต่หย่อนมาหน่อย เช่น พระยส และพระอรหันต์เจ้าอื่นๆอีก ยังมีแยะ ก็ใช้เวลานานออกมาหน่อย ผู้มีอินทรีย์พละไม่แก่กล้า ก็จะต้องฝึกปรือ หรือ ทำสติปัฏฐานช้านานเพิ่มขึ้นไปเพื่อเกิดญาณ เกิดวิมุติ เป็น "ฌาน" เป็น "อภิญญา" หรือ เป็น "วิชชา ๘" ตามลำดับจริงๆ

และผู้บรรลุเร็ว ก็มิใช่ว่า จะเก่งกาจ จะรู้ยิ่งไปกว่าผู้บรรลุช้า ก็หามิได้ เช่น

43

พระพุทธองค์กว่าจะบรรลุธรรม ต้องพากเพียรอยู่ตั้ง ๖ บี ดังนี้ หรือ พระสารีบุตร ต้องเรียนรู้บำเพ็ญ(หลังจากพบพระพุทธองค์แล้ว)ต่อไปอีกตั้ง ๑๕ วัน ช้านานกว่าพระยส หรือ เพื่อน ๆ พระยส อีกตั้งเบ็นไหน ๆ ดังนี้ จึงอย่าเพิ่งไปหลงตีค่าตีราคาผู้บรรลุเร็วว่า จะมีความสามารถด้านอื่นดีกว่าเก่งกว่าผู้บรรลุช้า หรือผู้บรรลุก่อนจะเก่งกว่าผู้บรรลุทีหลัง อะไรพวกนี้เล่นง่าย ๆ เบ็นอันขาด

ส่วนผู้จะรู้ละเอียดในระดับชั้นเชิงของ "จิตในจิต" จะรู้ละเอียดในสภาวะ "ฌาน" ก็จะต้องเบ็นผู้มี "ปฏิสัมภิทาญาณ" จริงๆ ต้องเข้าใจ "เนื้อหาแท้ ๆ" *(อัตถ)* ต้องรู้แจ้งถึงตัวผลตัวเหตุ ตัวลึกตัวตื้น ตัวหยาบตัวละเอียด กุศล–อกุศล แต่ละขนาด ๆ แต่ละรอบเบ็นชั้นเชิง มากชั้นมากเชิงชัดเจนจริง ๆ *(ธรรม)* พร้อมทั้งรู้ภาษา รู้บัญญัติ รู้สมมุติโลกได้แท้จริงและมากพอ *(นิรุตติ)* มีความรอบถ้วน มีความลึกซึ้ง ไม่พร่ามัวไม่สับสนในชั้นในเชิงสลับซับซ้อน ไม่ลืมหน้าลืมหลังเร็ว และทั้งมีความรวดเร็วคล่องแคล่วในการคิดการรู้ *(ปฏิภาณ)* จึงจะชี้ "ฌาน" กำหนด "ฌาน" ลงไปได้ชัดแท้ แน่นอน ละเอียดลออ **เรื่องของ "ฌาน" จึงเบ็นอจินไตย คือ ไม่พึงคาดคะเนดั้นเดา เพียงแค่คิดเอา** ต้องผู้มีจริง ถึงจริง จึงจะรู้แท้ เบ็น "อุตตริมนุสสธรรม" เบ็น "คุณวิเศษ" ที่จงพึงระวัง อย่านำไปพูดเล่น หรืออวดเล่นพล่อย ๆ กันเบ็นอันขาด

"**ฌาน**" แค่เกิดเพราะ *กรรมวิธี* นั่งหลับตาทำเอานั้น ง่าย รู้กันได้ง่าย ทดสอบทำจนเกิดจริงรู้จริงได้ก็ง่ายกว่า "ฌาน" ที่เบ็น "วุฏฐาน" หรือเบ็น "วิมุติ" แท้ๆ ดังที่เรากำลังพูดถึงอยู่นี้ ยิ่งเบ็น "**ฌาน**" ที่เบ็น "สมุจเฉทวิมุติ" หรือ เบ็น "สุญญตวิมุติ" ก็ยิ่งยากยิ่งกว่ามากกว่ามากนัก แต่ถ้าผู้ใดไม่มีนิสัยในการ **นั่งหลับตาทำฌาน** จะเพราะเหตุบารมีเดิมเห็นดีใน **สติบัฏฐาน** มาเก่า จนไม่ชอบการนั่งหลับตา หรือ ไม่มีบารมีเดิมล่ะ ! เบ็นบารมีบัจจุบันนี้ทีเดียว คือ เพราะเข้าใจด้วยเหตุด้วยผลตื้น ๆ ก็ตาม ก็จะนั่งหลับตาข่มจิตให้สงบไม่ได้ง่าย ๆเหมือนกัน แต่ก็จะทำได้ในโอกาสที่ได้เข้าใจแท้ ๆ และ ได้ลด ได้ตัดกิเลสออกไปได้จริง ๆ ในอนาคต ไม่ยากเบ็นที่สุดเหมือนกัน

44

เพราะเหตุที่ไม่รู้จริง ไม่เข้าใจในความละเอียดลึกซึ้งสลับซับซ้อนใน**เรื่องของ "จิต" แท้ๆ** นั่นเอง **"ฌาน"** จึงได้ถูกนักคิดนักค้นเดา ชี้รูป ก่อร่าง วาดเรื่อง ว่า เป็นแบบนั้นอย่างนี้ไปมากมาย ตามแต่ที่ตนรู้ตนยึดตนคิดตนนึกเอาได้

มีทั้ง "ค้นเดา" หรือ "รู้" แค่เพียงความคาดความคิดเท่านั้น *(จากได้อ่าน ได้ฟังมา หรือ คิดคำนวณเอาเอง ก็ตาม)* โดยสภาวะธรรมนั้นๆแล้ว ตนเองยังไม่เคยพบ ไม่เคยสัมผัสจริงเลย ผู้แสดง "ฌาน" โดยตนไม่เคยพบ ไม่เคยสัมผัสสภาวะจริงในตนอย่างนี้ เรียกว่า **"อวดอุตตริมนุสสธรรม" ที่ไม่มีในตน** หากเป็น "พระ" อวด ระวัง ! ถ้าอวดโดยรู้ทั้งรู้อยู่แท้ ๆ ว่า เราไม่มี "ฌาน" นั้น ไม่เป็น "ฌาน" นั้น แต่อวดให้เขาหลงลม ว่า ตนมี หรือ อวดทั้ง ๆ ที่รู้ว่า ไม่เป็น "ฌาน" ที่ถูกต้องจริง ก็จะมีโทษ "ปาราชิก" ทีเดียว สำหรับผู้ที่ยังไม่เป็นยังไม่มีในตนจริง แต่ทว่า "รู้แท้รู้จริง" ถ้าพูดถ้าแสดงโดยตนไม่ยืนยันไม่ออกตัวว่า ตนมี ตนเป็น ตนได้ ตนถึง หรือชวนให้เข้าใจว่า ตนได้แล้วมีแล้ว หรือไม่ก็บอกแจ้งชัด ๆ ไปเสียเลยว่า นี่เป็นเพียงปริยัติ เป็นเพียงภาษา คำสอนที่ตนท่องได้จำได้มาพูดต่อเท่านั้นนะ ! ผู้พูดผู้แสดงเช่นนี้ก็ไม่เป็นไร ไม่อาบัติ ไม่มีโทษอะไร แต่ถ้าแสดงประหนึ่งตนรู้แจ้ง ตนมีแล้ว ได้แล้ว เป็นแล้ว ทว่าแท้จริงตนแค่รู้ภาษารู้เข้าใจได้เท่านั้น แล้วอวดเกินตัว เกินจริง ดั่งนี้แหละ เป็นพระ ก็ "ปาราชิก" เป็นคนธรรมดา ก็กำลังทำลายพระธรรม ทำลายศาสนาอยู่แท้ ๆ

และมีทั้งที่ได้ประสพได้สัมผัสมาจริง ๆ เหมือนกัน แต่*สภาวะที่ประสพนั้น สภาวะที่ได้สัมผัส*นั้น **เป็น "ฌาน" ตามที่เจ้าลัทธิเจ้าศาสนาอื่น ๆ** ซึ่งมี "นิยาม" กันคนละแบบ ! มีลักษณะกันคนละลักษณะ ! ซึ่งผู้ประสพก็จะพูดถูกจริง ตรงจริง ตามสภาวะนั้น ตามลักษณะนั้น ๆ อันสอนเล่าสืบต่อบอกแจ้งกันมายาวนานเต็มที ก็มี มีขึ้นใหม่ ๆ ก็มี ต่างก็กำหนดเอา ต่างเข้าใจเป้าหมายเอา ต่างตีขอบเขตลักษณะสภาพเอา จึงมี "ฌาน" เป็นประการต่าง ๆ ที่ง่าย ๆ ก็เห็นได้ซ้ำ ๆ กันเยอะแยะกว้างขวาง ที่สูงขึ้นละเอียดขึ้น ๆ ก็เห็นกันได้ยากขึ้นน้อยขึ้น ๆ

เช่น **"มิจฉาทิฏฐิ" ข้อใหญ่ อันมีกันกว้างขวาง** ก็คือ บอกกล่าวเล่ายืนยัน

45

กันว่า **"ฌาน" นั้นจะมีได้เฉพาะในขณะนั่งหลับตาเท่านั้น** *(หรือ นอนหลับตา เขาก็ยอมรับ ข้อสำคัญคือ ต้องอยู่ในสภาพ "ภวังคจิต" หรือต้องหลับตา จะเป็น "ฌาน" โดยจิตขึ้นสู่วิถีไม่ได้เด็ดขาด ว่างั้นเถอะ)* ดังที่ได้กล่าวถึงกันมาแล้ว "ลืมตา" จะเป็น "ฌาน" ไม่ได้ ตา–หู–จมูก–ลิ้น–กายสัมผัส รับรู้อยู่ จะเป็น "ฌาน" ไม่ได้ ดังนี้ เป็นต้น

ซึ่งที่แท้ที่จริงแล้ว **"ฌาน"** นั้น *จะ "หลับตา" อยู่ หรือ จะ "ลืมตา" อยู่ ก็เป็นได้ทั้งนั้น* ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า จิตที่เรียกว่า **"ฌาน"** นั้น **จะต้องเป็นจิตที่ลด ละ กามฉันทะ–พยาบาท–ถีนมิทธะ** *(ซึ่งสภาพตกภวังค์นั้นส่วนใหญ่เป็น "ถีนมิทธะ" ไม่มีความชัดแจ้ง ไม่เป็นสภาพมีสติเต็มครบรู้ชัดเจนกันเท่าไหร่หรอก จะเป็นสภาพรำเรื่องรำไร ไร้ฤทธิ์แรงที่จะต่อสู้กับกิเลส จะลดละกิเลส หรือ เป็นสภาพไม่มีสติเต็มแข็งแรงได้ง่าย ๆ จะเป็น "สติชาคโร" ได้ยากเต็มที จึงเป็น "ฌาน" แท้ยาก)*

และเป็นจิตที่ลดละ อุทธัจจะกุกกุจจะด้วย จนพ้นวิจิกิจฉา พ้นสงสัย รู้ถูกแท้เข้าใจในสภาพ "ลด–ละ" กิเลสนิวรณ์ต่าง ๆ นั้น ๆ ใน "จิต" ของตนจริง ๆ ถ้ายิ่งเป็น "ฌาน" ในขณะนั่งหลับตา ละก้อ !

และแม้มีกิเลสนิวรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งใน "จิต" ตนขณะใด ก็รู้แจ้งแท้ในจิตตนจริงๆ พระโยคาวจรที่รู้เช่นนี้ เรียกว่า ผู้มี "ญาณ" แม้บางขณะ บางกิเลส จะยังไม่หมดสิ้นแท้ *(แต่ทนได้โดยไม่ยาก ทนได้โดยไม่ลำบากแล้วจริง หรือ เป็นอยู่ผาสุกได้แล้วจริง)* จึงเรียกภูมิขณะนั้น ว่า ยังไม่ใช่ "ฌาน" ขั้น "อุเบกขา" *(ยังไม่ใช่ "ฌาน ๓–๔")* เป็นได้แค่ "ฌาน" ขั้นยังมี "วิตกวิจาร" *(ฌาน ๑)* ก็เข้าใจตนจริง ๆ

หรือขณะใดไม่มีนิวรณ์ ๕ จริง ในจิต ขั้นหมดกามราคะ หมดปฏิฆะ ขณะนั้นก็เป็น "รูปฌาน" เต็มรูป ก็รู้แจ้ง รู้ในจิตตนว่า มี "ฌาน" คือ จิตวางได้ จิตสงบแล้ว เนื่องจาก "ปัจจัย" อย่างนั้นอย่างนี้ ไม่มี "กามราคะ" ไม่มี "ปฏิฆะ" ต่อ "ปัจจัย" นั้น ๆ อยู่จริง เข้าใจชัดใน "นาม–รูป" ซึ่งเกี่ยวข้องด้วย "ปัจจัย" นั้น ๆ ที่มันไม่มีในจิตแล้ว เข้าใจได้รอบถ้วนตัดขั้นตอน *(ปริจเฉท)* ได้ถูกต้องจริง ไม่สงสัยเป็นชั้นเป็นเชิงว่า มีเศษอยู่ ก็รู้ หมดเกลี้ยงเกลา ก็รู้ ตัดโคตร ตัดรากแล้วจริง *(โคตรภูญาณ)*

ก็รู้แจ้งจริง รู้ชัดแท้ใน "นาม–รูป" ของนิวรณ์ ๕ อย่างไม่สงสัย *(นาม–รูปปริจเฉท-ญาณ)*

และแม้ในขั้นลึก ขั้นซับซ้อน ไม่มี นาม – รูป ของนิวรณ์ ๕ ในแต่ละปัจจัย เพราะจิตเป็น "วิชชา" แท้ ๆ ล้างอาสวะสิ้นลงแล้วจริงด้วยปัญญาจริงๆ แม้จะสัมผัสทางตา จะได้ยินแท้ ๆ อยู่ทางหู รู้อยู่เห็นอยู่ด้วยทางทวาร ๕ ทวาร ๖ ก็ "รู้" ปัจจัยนั้นอยู่ชัดแจ้งตามความเป็นจริงในจิต ไม่มีนาม–รูปแห่งกิเลสนิวรณ์ ๕ ใด ๆ เข้าไปร่วมปรุงรส ก่อโลภะ ก่อโทสะ แม้ถึงขั้น "อภิชฌาวิสมโลภะ" *(จะมีจิตเพ่งไปในแง่ "โลภ" อย่างกลาง อย่างละเอียดขนาดไหน ๆ ก็ดี)* ก็ไม่มีจนละเอียดไปถึงขั้นธุลีละออง และแม้ทางสาย "โทสะ" ก็ไม่มีละเอียดไปจนถึงขั้นพยาบาท *(ปองร้ายเขา)* –โกธะ *(โกรธเคือง)* – อุปนาหะ *(ผูกโกรธไว้)* – มักขะ *(ลบหลู่คุณท่าน)* – ปลาส*(ยกตนเทียบเท่า)*–อิสสา*(ริษยา)*–มัจฉริยะ*(ตระหนี่)*–มายา*(มารยา)*–สาเถยย*(อวดดี)*–ถัมภะ*(ดื้อด้าน)* – สารัมภะ*(แข่งดี)* – มานะ*(ถือตัว)* – อติมานะ*(เย่อหยิ่ง)* – มทะ*(มัวเมา)* กระทั่ง "ปมาทะ" ก็ไม่มีจริงๆ แท้ๆ ได้ ("ปมาทะ" *หมายความอย่างสูงยิ่งสุดทีเดียวว่า ๑. "ไม่เมา" กล่าวคือ ไม่มีกามฉันทะ–พยาบาท อย่างละเอียดไปหมด ทั้งขั้นสุรา – ทั้งขั้น เมรย และละเอียดสุดทั้งขั้น มัชช ไม่มีเผลอหลุดในสิ่งไม่ดี ไม่มีเถินเล่อ ๒. "ไม่หลง" กล่าวคือ ไม่มีโมหะ ทั้งในแง่ถีนมิทธะ ทั้งในแง่อุทธัจจะ ๓. "ไม่พร่ามัว" กล่าวคือ อธิปัญญาเกิดสูงสุดแล้ว รู้แจ้ง "ธรรมในธรรม" ขั้น "อภิธรรม" พ้นเนวสัญญา-นาสัญญายตนะทีเดียว อย่างสิ้น "วิจิกิจฉา" สนิท เป็นหลุดพ้นจาก "ปมาทัฏฐาน" จริง ๆ)*

ก็เป็น " **ฌาน** " **ที่จริงที่แท้ที่สุด** ตั้งแต่ต้น ขั้นไม่มีสิ่งนั้น ไม่มีปัจจัยนั้น ก็ทนได้โดยไม่ยาก ทนได้โดยไม่ลำบาก เป็นระดับ ๆ ไป จนถึงขั้นเกลี้ยงหมด "อาสวะ" ทีเดียว จะเป็นพระอริยเจ้าขั้นใด ๆ ก็ต้องเกลี้ยงอย่างนี้ ตามขอบเขตแห่งปัจจัยในฐานานุฐานะของพระอริยเจ้าขั้นนั้น ๆ จริง ๆ

เช่น **พระโสดาบัน**ที่สิ้นเกลี้ยงอาสวะในปัจจัยเรื่อง "เหล้า" อย่างนี้เป็นต้น แม้จะลืมตาโพลง ๆ เห็น "เหล้า" จมูกจะได้กลิ่นเหล้าด้วยซ้ำ หรือ แม้จะมีสัมผัสทวารใดก็ตาม จิตพระโสดาบันท่านนี้ ก็จะว่างเฉย–วางเฉย มีสติเต็ม รู้เท่าทันสิ่งนั้นอยู่

ตามความเป็นจริง (*มี "ยถาภูตญาณ"*) "เหล้า" ก็รู้ว่าเหล้า กลิ่น–สี เช่นนั้นก็รู้ว่าเป็นเช่นนั้น แต่จิตของท่านสิ้น "สัพพาสวะ" จริง ๆ ไม่มีโลภมูลจิตเลย (*แม้ที่สุดขั้นละเอียดสุดทุกขนาดของ "อภิชฌาวิสมโลภ"*) ไม่มีโทสมูลจิตเลย (*แม้ที่สุดจาก "พยาบาท" – "โกธะ" – "อุปนาหะ"......ไปจนถึง "ปมาทะ"*) เพราะรู้แจ้งเลิกติดเลิกยึดได้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่งจริง ๆ (*พ้นโมหะแท้ สิ้นอวิชชาจริง*)

จิตเช่นนี้แหละเรียกว่า "**ฌาน**" คือ จิตที่ได้ลด ได้หรี่ จนหลุดพ้นจากสิ่งชั่วมาได้แล้วจริงๆ ได้เผา ได้ทำลายกิเลส–ตัณหานั้นๆ มาได้แท้ ตั้งแต่พอทำเนาจนบรรเทา กระทั่งเป็น "สมุจเฉทวิมุติ" ดังนี้ เป็นต้น ลักษณะสุดท้าย เช่นนี้เองคือ**อรหัตตผล** แท้ ๆ (*ในเรื่องเหล้า*) ของพระโสดาบัน (*ดังนี้ คือ แจ้งอภิธรรมถึงขั้น "เหตุปัจโย มหาปัฏฐาน" เป็นผู้ผ่าน "สติปัฏฐาน" จนเกิดผลครบถ้วนถึงขั้นดับสมุทัยแท้*)

เพราะฉะนั้น **พระอริยเจ้า** หรือ **พระโสดาบัน** ผู้นี้ (*ซึ่งเป็น "โสดาบัน" แต่เพียงปัจจัยเรื่อง "เหล้า" นี้นะ ! เรื่องอื่นปัจจัยอื่น ถ้ารู้ตนได้ และทำวิมุติได้อีก ก็สูงขึ้นอีก เป็น "อธิจิต" คือ จิตสูงขึ้น จิตดียิ่งขึ้นจริง ๆ เรียกว่า "สมาธิ" แท้ จิตดีอย่างมั่นคงแล้ว หรือ จิตตั้งมั่นแล้วไม่มีหวั่นไหว วอกแวก เวียนวนอีก*) จะลืมตาโพลง ๆ ก็เป็นผู้มี "ฌาน" หรือ จะหลับตาอยู่ก็เป็นผู้มี "ฌาน" ด้วย

"ฌาน" ดังนี้ ต่างหาก คือ "ฌาน" ที่ควรทำให้ได้เป็น "ฌาน" ที่มั่นคงแท้ และมีประสิทธิภาพสูง มีประโยชน์มาก สำหรับมนุษย์ ชื่อว่า "ฌานถาวร" (*แม้จะแต่ละเหตุแต่ละปัจจัย*)

ดังนั้น "พระอรหันต์" **สูงสุด** ขั้นหมดกิเลส สิ้นสังโยชน์ ๑๐ สิ้นกามตัณหา–ภวตัณหา–วิภวตัณหาทุกอย่าง จึงคือ ผู้**มี "ฌาน" เต็มครบ** *พระอรหันต์ จะไม่ต้องเผาต้องฆ่า* กิเลสนิวรณ์ *ในเหตุในปัจจัยใด ๆ อีก* ใช่ไหม ? *จะมีความว่าง ความหมด ความเผาทำลาย* นิวรณ์ ๕ *ต่าง ๆ ลงเกลี้ยงแล้ว* (ฌาน) *ในทั้งลืมตาและหลับตา เป็นปกติแล้ว* ไม่ใช่ว่าจะทำให้ตนหมด*นิวรณ์ ๕* หรือ จะทำตนให้เป็น "อุเบกขา" จิตว่าง เป็น "อทุกขมสุขเวทนา" ก็ยังจะต้องไป "นั่งหลับตาทำเอา" อยู่อีก จึงจะเรียกว่า มี "ฌาน"

พระอรหันต์นั้น หมด**นิวรณ์ ๕** มีจิตว่างเป็น "อุเบกขา" สิ้น "อทุกขมสุขเวทนา" ทั้งหลับตา–ลืมตาในปัจจัยทั้งปวงจริงๆ มี "สมาธิ" แท้ เป็น**สมาธิถาวร** คือ มีจิตที่หมดขาดสิ้นกิเลส (*นิวรณ์ ๕*) ทั้งๆ ที่ลืมตา–หลับตา เรียกว่า "**สัมมาสมาธิ**" หรือ "**อัปปนาสมาธิ**" กล่าวคือ มีจิตสะอาดบริสุทธิ์จากนิวรณ์กิเลส อย่างมั่นคงแน่วแน่ แนบแน่นแล้วในทุกเมื่อทุกยาม **ทั้งขณะจิตขึ้นรับวิถี ทั้งขณะจิตอยู่ในภวังค์** มิใช่มีได้แต่เฉพาะอีตอน**นั่งหลับตาจิตอยู่ในภวังค์**เท่านั้น

"**สัมมาสมาธิ**" *อันเป็นองค์ที่ ๘ ซึ่งเป็นความท้ายสุดของ "สัมมาอริยมรรค" จึงมีได้แท้ๆ ก็เฉพาะ "อรหัตตผลจิต" หรือ คนผู้ได้ "ญาณ" ได้ "วิมุติ" หรือ ได้ "ฌาน" แท้ถาวร เท่านั้น* **ถึงจะเป็นผู้มีได้จริงๆ แท้ๆ บริบูรณ์เต็มภาคภูมิ และนับเป็น "อัปปนา" จริง**

ส่วนสำหรับผู้มี "**พฤติการณ์**" (**จาร**) *ที่* "**ใกล้**" (**อุป**) *ความเป็น "ผล" แล้วจริง ก็เป็นได้แค่มี "สัมมาสมาธิ"* **ขั้น "อุปจาร"** *สุดท้าย ถ้าเป็นผู้เพียงมี "สัมมาทิฏฐิ"* **และเพียงเพิ่งฝึกเพิ่งหัดลด หัดละ** *วางได้บ้าง เลิกได้บ้าง ฆ่าได้บ้าง เผาลงได้บ้าง เป็นบางขณะบางครู่ชั่วครั้ง ก็เป็นเพียงผู้มี "สัมมาสมาธิ"* **ขั้น "ขณิกะ"** *อันจะยังไม่ใช่ความ "ตั้งมั่น" ไม่ใช่ความ "แน่วแน่" ไม่ใช่ความ "คงทนแนบแน่น" เลย*

ดังนั้น โดยสภาวะ จึงจะชื่อว่า **เป็น "สมาธิ"** *ที่มีความหมายว่า* **ตั้งมั่น–แน่วแน่–คงทน–แนบแน่น** *คือ จะมีสภาพอย่างกล่าวนี้ ในจิต***ต่อเนื่องกัน***อยู่ มากกว่าอีกสภาพอย่างหนึ่งนั้น ยังไม่ได้ มันเป็นได้แค่ "สมาธิ" แต่ปาก หรือ แค่ภาษา ส่วนสภาวะจิตจริงๆ นั้น ยังละ หรือ ยังว่างเว้น กามฉันทะ ยังลด พยาบาท ยังห่างถีนะมิทธะ ยังไม่มากพอ หรือ มันยังไม่ "ต่อเนื่อง" ยังไม่ "มั่นคง" จริงๆ จึงยัง***ไม่เป็น "สมาธิ"** *ที่มีเปอร์เซ็นต์พอจะเรียกว่า "แท้" ได้ ยิ่งเป็นผู้เข้าใจ "สมาธิ" ยังไม่ถูกไม่แท้ เป็น "สัมมาทิฏฐิ" คือ ยังไปหลงยึดเอา "มิจฉาสมาธิ" เป็นงานเป็นการ หรือ ไปหลงทำ "สมาธิ" อยู่แต่ในแบบของอาจารย์ผู้ยังมีแบบ มีวิธีการ มีเป้าหมายไปคนละ "ความเข้าใจ" แล้ว ก็ยัง***ไม่นับ ไม่เรียกว่า เป็น "พุทธสมาธิ" หรือ "สัมมาสมาธิ" อันเป็นองค์ที่ ๘ แห่ง "สัมมาอริยมรรค" กันเอาเลย**

แต่เราก็ไม่อาจสามารถจะไปห้ามเขา ไม่ให้เขาเรียกการกระทำแบบของเขาว่า "สัมมาสมาธิ" บ้าง เราก็ห้ามเขาไม่พึ่ง ! เพราะเขาก็จะถือของเขาว่า "ถูก" เหมือนกัน เขาก็เห็นของเขา เขาก็มีผลของเขา เขาก็เชื่อของเขาเช่นกัน ! ภาษาเรียกจึงซ้ำกันได้ ส่วน **สภาพการณ์ – ผลที่หมาย – จุดเน้น** *ที่จะเอาถูกแท้ หรือ ไม่แท้* **มันต่างกัน** *ต้อง "อ่าน" ให้ชัดๆ*

*ดังนั้น***ใครจะได้ "ฌาน" อย่างไร ? ใครจะได้ "สมาธิ" อย่างไร ?** *จึงอยู่ที่ "ปัญญา" อยู่ที่* **ความสามารถเข้าใจ** *อยู่ที่ "สัมมาทิฏฐิ" แท้ๆ จริงๆ*

จงทำ **"สัมมาทิฏฐิ"** *อันเป็น องค์ที่ ๑ แห่ง "สัมมาอริยมรรค" ให้เกิด ให้เห็น แยกให้ออก กำหนดให้ชัดๆ ตรงๆ ให้ได้กันก่อนอื่นเถิด*

"ฌานสมาบัติ" ของพระอรหันต์แท้ๆ แบบพุทธนั้น จึงไม่ใช่หมายเอาแต่ตอนนั่งหลับตา แต่เป็น "อรหันต์" เป็น "ฌาน" กันทุกขณะ ทั้งในเวลาลืมตาหลับตา มิใช่จะหมดนิวรณ์ ๕ จิตจะว่าง จิตจะสงบ เป็น "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" หรือ เป็น "สันตวิหาร" ก็แต่เฉพาะขณะนั่งหลับตา และหรือ เป็นพระอรหันต์มี "ฌานสมาบัติ" กันได้ก็แต่เฉพาะตอนนั่งหลับตาเท่านั้น ไม่เลยจริงๆ "ฌาน" นั้นเป็น "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" เป็น "สันตวิหาร" เป็นเครื่องอยู่ เครื่องเป็นของพระอริยเจ้า อันหมายเอา "ผล" จริงๆ ดังที่พระพุทธองค์ทรง ยืนยันไว้ใน "สัลเลขสูตร" สุตตัน. มัชฌิม. มูล.

λ จงทำความเข้าใจในคำว่า "**ฌาน**" ให้ดีๆ **"ฌาน" นั้น เป็นความพัก–ความหยุด เป็น "ความเป็นไป" ในทิศที่ประสพผลดี ที่หรี่ จาง คลาย ง่าย เบา สบายขึ้นเสมอ เป็นสภาวะของ "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" เป็น "สันตวิหาร" เป็น "วุฏฐาน" จริงๆ** *มิใช่อยู่ในสภาวะของ "สัลเลข" หรือ อยู่ในสภาพ "อุฏฐาน" คือ มิใช่เป็นอาการของความพากเพียรเพื่อผลอยู่ มิใช่เป็นอาการ*

50

ของการทำงานเพื่อขัดเกลาอยู่ มิใช่เป็นอาการของบทปฏิบัติในขณะที่ยังไม่หลุด ไม่ลดลง ไม่ประสพผลดีขึ้น ไม่ดับลง ไม่สงบลง อย่างนั้น ไม่ใช่จริงๆ ! ถ้าจะกล่าวเปรียบเทียบ ก็เช่น "**ฌาน**" นั้นคือ สภาพความได้ที่ของนักรบ ความมีผลชนะคืบหน้า ไปเรื่อย ๆ ของนักรบ ส่วน "สัลเลข" นั้นคือ สภาพการสู้รบโดยตรงของนักรบ จะชนะหรือแพ้ ยังไม่เป็นสภาพที่บอกได้ แต่ก็มุ่งจะให้ชนะ

ส่วน "**ฌาน**" ที่ใช้อุบายนั่งหลับตาเข้า โดยเอาอะไรต่างๆ เป็น "กสิณ" หรือ เป็น "เครื่องหลอกล่อ" ก็ตาม เช่น ใช้ดิน–น้ำ–ไฟ–ลม หรือ แม้ใช้คำพูดภาษา ใช้บัญญัติต่าง ๆ *(เช่น ในสมัยนี้ใช้ "พุทโธ" และกำหนดลมหายใจประกอบ ใช้ "สัมมาอรหัง" และกำหนดลูกแก้วใส หรือ พระพุทธรูปประกอบ ใช้ "ยุบหนอ–พองหนอ" และกำหนดท้องยุบท้องพองประกอบ ฯลฯ ดังนี้ เป็นต้น ซึ่งในสมัยพุทธกาลนั้น ยังไม่เคยมีการศึกษาแบบนี้)* เพื่อสะกด หรือ เพื่อตะล่อมให้จิตของผู้นั้น "รวม" เข้าสู่ความเป็นหนึ่ง **ลืมนิวรณ์ ๕ ไปได้ชั่วครั้งชั่วคราว** ในขณะนั่งหลับตานั้นๆ อยู่ จิตปราศจากนิวรณ์ ๕ จริง ในขณะนั้น เป็นจิตเบา จิตว่าง ๆ ได้จริง **จะกล้อมแกล้มเรียกว่า "ฌาน" ก็พอได้** เมื่อมันถึง "บทสงบ" จริง เป็น "ฌาน" แบบ "วิกขัมภนปหาน" เป็น "ฌาน" ที่ไม่มี "ญาณ" เป็น "ฌาน" ที่ได้ในช่วงที่ "หลับตา" อยู่เท่านั้น ลืมตาแล้วก็กลับมีนิวรณ์ จึงเป็น "ฌาน" ของคนหลับ *(ไสย)*

ใครจะเอา "ฌาน" ที่มีคุณภาพแค่ในตอน "หลับตา" ถึงจะมีได้เป็นได้ ก็เอา ! แต่ถ้าใครจะเอา "ฌาน" ที่เป็น "จรณะ" คือ เป็นไปได้อยู่ทุกบทบาท ทุกเมื่อ ทุกยาม เป็น "ฌาน" ของคนตื่น *(พุทธ)* แม้ในขณะลืมตามีพฤติกรรมที่ร่วมด้วยกับอิริยาบถใดปัจจัยใด *(จรรย์)* ก็มีความสงบ ความหยุด ความดับ ความไม่มีกิเลสนิวรณ์ ๕ ผสมผเสอยู่ในจิตเลย ก็จงทำความสำคัญ ทำความกำหนดลงให้ถูก

คำว่า "**ฌาน**" ที่เรียกขานเอา*เฉพาะ "จิตสงบ" ในขณะทำเอาตอนหลับตา*เท่านั้น มันยังไม่ได้เผาล้างกิเลสนิวรณ์ ๕ ออกได้ จนลดกิเลสนิวรณ์ได้ไปกระทั่งตลอดในตอนขณะลืมตาปกติมีสัมผัส **จะยังไม่เป็น "ฌาน" ที่มั่นคงจนเรียกได้ว่า**

"สมาธิ" อันมีความหมายระบุชัดๆ อยู่ว่า**ความมั่งคงแน่วแน่ตั้งลงถาวร** หรือ **เนื่องต่อกันอยู่ได้แล้วเสมอ ๆ** อย่างเก่งแท้ เป็นอันขาด

เพราะพอลืมตาออกมา "อบายมุข" ก็ยังจะต้องไปเสพย์สุขคลุกคลีกับมัน *(นรก หรือ อบายมุขก็ยัง "ปิด" ฉากลงไม่ได้)*

"กามคุณ ๕" ก็ยังจะต้องไปเสพย์สุขคลุกคลีกับมันอยู่ เพราะ ตา–หู–จมูก–ลิ้น–กาย ยังไม่ได้ฝึกเรียนฝึกรู้ เป็นเบื้องต้น เบื้องกลาง กันมาเป็นลำดับ

"กามฉันทะ" อันยังหยาบหนา *(วีติกมกิเลส)* ก็ยังไม่ได้เรียนรู้ ไม่เคยฝึกหัดรู้เท่าทัน ในขณะมี "ผัสสะ" กับ รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัสต่างๆ จริงๆ เพราะไปมัวฝึกอยู่แต่กับการนั่งหลับตาอันเป็นขณะที่ไม่มี "ผัสสะ" หยาบ ๆ ทางทวาร ๕ อะไรเลยอยู่เพียงเท่านั้น

ดังนั้น แม้ "กามฉันทะ" ที่เป็นขนาดกลาง *(ปริยุฏฐานกิเลส)* เป็นอย่างไร ? จึงจะไม่รู้จักมันถ่องแท้แน่ ๆ แต่จะรีบลัด–เรียนลัด *(โดยไม่ให้งามเป็นเบื้องต้น–ท่ามกลาง–บั้นปลาย)* ไปดับอนุสัย–อาสวะ ขั้น "อภิชฌาวิสมโลภะ" ขั้น "พยาบาท" ที่ไล่ละเอียดไปจนถึง "ปมาทะ" ซึ่งเป็น "อุปกิเลส" ละเอียด เป็นชั้นเป็นเชิงทั้งหลาย เป็น "อนุสัยกิเลส" นั้นกันจะได้อย่างไร ?!

การปฏิบัติธรรมของเดียรถีย์ทั้งหลาย หรือ ของพุทธศาสนิกชนในทุกวันนี้ ส่วนใหญ่ เป็นการปฏิบัติแบบ "ใจเร็วด่วนได้" หรือ แบบรีบลัด–เรียนลัด ดั่งกล่าวนี้กันเสียแทบทั้งนั้น ยิ่งพวก "เอาแต่คิด" *(ตักกี โหติ วีมังสี)* เอาแต่ศึกษาปริยัติ ยิ่ง "รีบลัด–เรียนลัด" กันยิ่งกว่าหนักเข้าไปอีก คือ พึ่งแต่ภาษา ผูกผันคิดผูกโยงอยู่แต่กับเหตุ–ผล ของภาษา ของทฤษฎีต่าง ๆ แล้วก็*หลงตน*ว่า ตน "รู้แจ้ง" ตน "บรรลุ" โดยเขาจะไม่รู้เรื่อง "ฌาน" และจะปฏิเสธ "ฌาน" เอาด้วย "ศีล" เขาก็จะมองเมินดูถูก และ "สมาธิ" เขาก็จะมีกันแต่ "สมาธิ" ชั่วครู่ชั่วครั้ง อันเป็นเพียงจิตที่ "รวม" กันชั่วคราว เพื่อเพ่ง เพื่อคิด เท่านั้น เป็นเพียง "ขณิกะ" ซึ่งจะนับเป็น "สมาธิ" แท้ อันคือ จิตที่ตั้งยิ่งซึ่งเป็นได้อย่างนั้น ๆ มั่นคงแล้ว หรือ "สัมมาสมาธิ" ไม่ได้เลยจริง ๆ ดังได้อธิบายมาแล้ว

52

การฝึกหัด "ฌาน" **หรือ ฝึกหัด "สมาธิ"** ที่ถูกเป้าที่แม่นแท้นั้น คือ หัดทำให้ลด *(โลภะ–โทสะ–โมหะ หรือ กามฉันทะ – พยาบาท – ถีนมิทธะ – อุทธัจจกุกกุจจะ – วิจิกิจฉา)* หัดทำให้จิตเปลี่ยนไปสู่สภาพน้อยลง ๆ *(จากการติดการเสพย์)* หัดทำให้ดับ *(กิเลส–ตัณหา–อุปาทาน)* หัดทำให้ "รู้ชั่ว" ว่า "จิตสังขาร" ขนาดต่าง ๆ เป็นอย่างไร ? แตกต่างกันมากน้อย มีน้ำหนัก มีขีดขั้นเท่าไหน ๆ ?

ซึ่งถ้าจะหมายใจเอาว่า การปฏิบัติ "นั่งหลับตา" นี้ เป็นการเรียนขั้น "จิตในจิต" ขั้นอนุสัยกิเลส เรียกว่า เป็น "อุปการะ" แท้ กล่าวคือ เป็น "งาน" ขั้น "ใกล้" ความสำเร็จ หรือ ความบรรลุเข้าไป หรือ ใกล้นิพพานแล้วจริงๆ *(อุป=ใกล้, การ=งาน)* มันก็เป็นบทฝึกของผู้มี "ฐาน" ขั้น**อนาคามิจิต** ซึ่งใกล้จะเป็น "อรหัตตผลจิต" ดังนั้น ถ้าทำถูก "ฐานะ" แท้ *("กรรมฐาน" ที่ถูกแท้ตรงจริง)* ก็จะได้ "ผล" แท้ เป็น "ผล" ถูก มี "ผล" สูงจริง และเมื่อเป็น "ฌาน" เป็น "สมาธิ" แท้ ๆ ได้แล้วจริง แม้ลืมตาออกมาแล้วก็จะคงมี "ผล" นั้นอยู่จริง ๆ แท้ ๆ ไม่ใช่จะมี "ผล" เป็น "ฌาน" เป็น "สมาธิ" แต่เฉพาะแค่ชั่วในตอนหลับตาอยู่เท่านั้น

แต่ถ้าไม่ถูก "ฐานะ" แท้ ๆ จริง ไม่ถูกขั้นของผู้นั้น ๆ ก็มี "ผล" ไม่สูง เป็น "ผล" ที่ไม่ถูก ได้ "ผล" ไม่แท้ จะมีประโยชน์บ้างก็เพียงเกิดความชำนาญในเชิงนี้แง่นี้ เกิดความถนัด เกิดการทำได้เสมอ ๆ ในแบบนั้นเรื่องนั้น เท่านั้น

การมี "ฌาน" โดยนัยะทำเอาได้ เฉพาะอีตอน "หลับตา" นี้ แม้จะเป็น "สมาบัติ" คือ ทำได้เสมอ ๆ ขนาดใดก็ตาม หากยังมีข้อแม้ว่า **"ฌาน" นั้นจะต้องอยู่ในขณะ "หลับตา"** ตามนิยามของเขา ตามความกำหนดจำกัดของเขา ก็**ไม่ใช่ "สัมมาสมาธิ" ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า**หมายแน่ ๆ

เพราะ **"สมาธิ"** ที่เรียกเต็มๆว่า **"สัมมาสมาธิ" อันเป็น "ฌาน" ของพระพุทธเจ้านั้น** เมื่อเป็น**จิตที่มั่นคง**เป็นที่สุด *(สัมมาอริยมรรค องค์ที่ ๘)* **พ้นนิวรณ์กิเลสแน่แล้ว** **ก็จะพึงมีสัมมา** **แม้ "วาจา"** ก็มีได้ คือ แม้พูดจาอยู่**จะเสียงดังขนาดไหน** ก็ไม่มีกิเลสนิวรณ์ *(ไม่ใช่ จะไม่มีเสียงไม่มีภาษา เป็น*

“อรหันต์ใบ้” ไปเสียขิบ !) จึงจะอยู่ใน องค์ ๘ ของ “สัมมาอริยมรรค” **ทำงานประสมประสานกันอยู่ครบ** สัมมาแม้ “กัมมันโต” ก็มิได้ คือแม้ทำงานทำการใด ๆ อยู่ จะเป็นงานใหญ่ งานหนักขนาดไหน ซึ่งเห็นได้ออกชัดว่ามีเจตจำนงจะให้เป็นให้มีให้ได้ แต่ในจิตก็ไม่มีกิเลสนิวรณ์ เพราะท่านจะไม่หม่นหมอง จะไม่มีกังวล จะไม่มีธุลีทุกข์อยู่ในใจเลย **โดยเฉพาะท่านไม่ได้ทำเพื่อตัวเอง ไม่มีอะไรเพื่อตน ไม่มีการเสพสุข การหวังเพื่อสรรเสริญ หรือ หยาบใหญ่ไปจนเพื่อยศเพื่อลาภ ไม่มีในจิตของท่านผู้นั้นจริง ๆ หมดตัว หมดตน มีงานเพื่องาน หรือ มีงานเพื่อผู้อื่นอย่าง “รู้ชัด” แจ้งใจอยู่แท้ ๆ** *ไม่ใช่ว่า บรรลุแล้ว จิตหลุดพ้นถึงขั้น “อรหัตตผลจิต” แล้ว ในเหตุในปัจจัยใดๆ เป็นพระอรหันต์บริบูรณ์แล้ว แต่* **จะอยู่สงบได้** *หรือ จะมี “ฌาน” ก็เฉพาะในภาวะ* **หลับตา** *เท่านั้น* **“กัมมันโต”** *เลยเป็นอยู่แต่* **กัมมันโต** *ที่เป็นเพียงบทฝึก–บทแห่ง “สัลเลข” อันยังไม่ถึง “ทิฏฐธัมมสุขวิหาร” ขั้นปกติปัจจุบันธรรมดากันได้ซักที !*

ถ้าใครขืนเข้าใจว่า **“ฌาน” เป็น “สัลเลข”** อยู่ ไม่ใช่ *ภาวะ “ผล”* ไม่ใช่*ภาวะสำเร็จลง จบขั้นจบตอน* ไม่ใช่*สภาพสิ้นกิเลสลง ๆ หรือ เป็น “วิมุติ” ขึ้น ๆ จนที่สุด หมดสิ้นจนไม่ค้างไม่คา แต่ละขั้นแต่ละตอนจริง ๆ* ก็จะยังเป็นการเข้าใจที่ถือว่า “มิจฉาทิฏฐิ” อยู่ หรือ ยังมีความเข้าใจที่ยังไม่พ้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ เป็นที่สุด คือ ยังไม่ถึงขั้น “สัญญาเวทยิตนิโรธ” จริง

ดังนั้น ผู้มี **“ฌานสมาบัติ”** ที่เป็น **“สัมมาสมาธิ” แท้ ๆ** จึงจะสัมมาแม้ **“อาชีพ”** ก็มิได้ คือ ยังชีพไว้ด้วย อากัปกิริยาอย่างใด ๆ ก็ไม่มีกิเลสนิวรณ์ ๕ จริง ๆ แท้ ๆ มี “ทิฏฐธัมมสุขวิหาร” เป็นผู้มี “ชีพ” อยู่ใน “อาโลก” เป็น **สันตวิหาร**แท้ออกปานนี้แล ซึ่งจะไม่ใช่การนั่งหลับตาแล้วจิตก็เข้าไปจมอยู่กับอารมณ์เวิ้งว้างว่างโล่งใน “ภวังค์” เลย

ส่วน **“ฌาน”** ที่ไปจำเพาะเอาแต่ว่า จะมีได้ก็เฉพาะในขณะ “หลับตา” นั้น มันเป็น “สมาธิ” **ที่ไม่มีองค์ ๗ ของมรรคอริยสัจ***(ตามที่พระบรมศาสดาได้ตรัสไว้แน่ชัด ใน “มหาจัตตารีสกสูตร” มัชฌิม. อุปริ.)* เพราะเริ่มตั้งแต่ “ทิฏฐิ”

54

ก็เข้าใจไปอีกอย่างหนึ่งที่ต่างกัน คือ เข้าใจว่า "ฌาน" จะมีได้ก็ในอิตอนหลับตาปิดทวาร ๕ กันหมดสิ้นเท่านั้น จึงเรียกว่า "มิจฉาทิฏฐิ" อยู่ ดังนั้น "วาจา" ของผู้มี "ฌาน" แบบนี้ จึงจะต้องเป็น "วาจาใบ้" จะเรียกว่า "สัมมาวาจา" ก็ไม่ได้ เพราะมันไม่มี "วาจา" อะไรเลย ! และ "กัมมันโต" ของผู้มี "ฌาน" แบบนี้ จึงจะเป็นการหยุดงานทุกอย่าง เอาแต่นั่งนิ่ง นอนนิ่ง หรือ อยู่ว่างๆ เฉยๆ เปล่าประโยชน์ **อันเป็นทางมาแห่งความขี้เกียจ** เพราะติดยึดในความอยู่เฉย ๆ ความอยู่นิ่ง ๆ *ไม่เคลื่อนไหว ไม่ทำงานอันพึงควรทำให้ ถูกกาละ ถูกเทศะ ถูกหน้าที่ ถูก "งาน" อันเป็นสัมมาทิฏฐิแท้ ๆ ของพุทธนิยม* **ควรคบสิ่งที่ควรคบ ควรทำความคุ้นกับสิ่งที่ควรคุ้น ให้เคยให้เฉยได้ ให้ปล่อยให้เปล่าอย่างสนิทเป็นปกติ** การยังชีพ การเลี้ยงชีพ *(สัมมาอาชีว)* อยู่จึงยังไม่ "งาม" ยังไม่เป็น **ประโยชน์สูง - ประหยัดสุด** ได้อย่างแท้

การยังชีพ การเลี้ยงชีพ ของคนปฏิบัติ "ฌาน" แบบหลับตานี้จึง... แม้แต่จะ "บิณฑบาต" ก็จะขี้เกียจ หรือ ถึงไม่ขี้เกียจ ก็ "บิณฑบาต" โดยเป็น "ฌาน" เป็น "สัมมาสมาธิ" อันเป็นการทำงานอยู่อย่าง "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" ไม่ได้ ยิ่ง "สันตวิหาร" ก็ยิ่งไม่ได้ใหญ่ ดังนั้น เมื่อมันไม่เป็น "ทิฏฐธัมมสุขวิหาร" ดั่งกล่าว ได้เมื่อไม่เป็น "สันตวิหาร" ได้จริง จิตมันก็ทุกข์ จิตมันก็เลี่ยง เมื่อมี "ทางออก" ทางอื่นจึงรีบฉวยรีบบ่ายเบี่ยงหนี ไม่ยอมบิณฑบาต ความรู้ใน "บิณฑบาต" ก็เลือนหาย แม้แต่ความเคยก็ไม่มี ความคุ้นก็ไม่มี **"นิสัย" ในเรื่อง "บิณฑบาต"** *อันเป็นพุทธประเพณี เป็นมนุษยสัมพันธ์ขั้นสูงสุด* ก็ลดไป เลิกไป เพราะความเข้าใจไม่ทั่วถ้วน เพราะอำนาจของทุกข์ เพราะอำนาจของอนุสัยกิเลสมันบงการเช่นนี้แล **การสะสมจึงต้องเกิดขึ้น การหาอำนาจใหม่มาทดแทนเพื่อการยังชีพอยู่จึงเกิดขึ้น** *(ส่วนใหญ่ก็จะใช้อำนาจเงิน จึงต้องรับเงิน หรือ มีเงิน และ ใช้เงิน)* หรือไม่ก็เป็นอำนาจอื่นที่เป็นอำนาจผูกขาด เกาะยึด เช่น มีญาติโยมส่งเสียเป็นประจำ เลยถูกตรึงไว้ที่นั่นแหละ หลุดไปไหนไม่ได้ **แค่ "บิณฑบาต" ก็ทำไม่สำเร็จ**

55

แล้ว ก็ป่วยการจะกล่าวไปถึง "การงาน" (*สัมมากัมมันต*) หรือ การยังชีพ (*สัมมาอาชีว*) ขั้นออกเผยแพร่ศาสนาแท้ๆ เข้าหาปวงชน เคลื่อนย้ายไปให้กว้างขวาง เพื่อกระจายลัทธิ กระจายคุณธรรม เป็น "มนุษยสัมพันธ์" อันประเสริฐสูงค่า เป็น "เลข" อันคือ ธรรมที่สำคัญของศาสนาจริงๆ เช่นอย่าง องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ศาสดาทรงกระทำเป็นเยี่ยงอย่างไม่หยุดยั้งตลอดพระชนม์ชีพ ๔๕ พรรษา อย่าง พระอริยสาวก มหาสาวกได้กระทำดำเนินตามรอยพระยุคลบาทสืบศาสนามาตลอด แต่ผู้มี "ทิฏฐิ" ดังกล่าวมาแล้ว คือ ที่มีกุศโลบาย เอาแต่นั่งหลับตานั้น จะโน้มเอนไปในทางเกลียดคน เอาแต่หลบปวงชน เข้าป่า เข้าถ้ำ เป็นฤาษี เป็นเดียรถีย์ ดาบส เป็นไปตามลัทธิเก่าๆ เดิมๆ นั้นจริงๆ เพราะ "ทิฏฐิ" เป็นมิจฉามันย่อมพาไปตาม "แนวโน้ม" นั้นๆ นอกจากผู้ใด เกิด "ญาณ" เป็นสัมมาเกิด "ทิฏฐิ" เป็นสัมมาแล้วจริงในจิต แม้จะเป็นเพียง "ธรรมฐิติ" คือ มันเข้าใจ "ถูก" ในจิตลึกๆ อยู่ แล้วมันก็จะค่อยๆ ส่งผลออกมาให้ทำถูกทำตรง ถึงกายกรรม วจีกรรม ข้างนอกเองได้ แต่ก็เนิ่นช้าหน่อย เช่น ผู้ปฏิบัติโดยดำเนินปฏิปทาแบบ "นั่งหลับตา" บางกลุ่มบางเหล่า ก็พอมีตัวอย่าง แต่กระนั้นก็ดี จะให้ถูกให้ตรงให้ได้ "ผล" ครบผลเต็มนั้น ก็ยากหวังเหลือแสน

ถ้าผู้ใดเข้าใจ "ฌาน" โดยยึดเอานัยแบบหลับตา และเข้าใจเชื่อแน่ว่า ถ้าจะทำความสงบรำงับตัดกิเลสให้ได้นั้น **ต้องเป็นสภาพนั่งหลับตาเท่านั้น** แล้วก็ดับจิตหยุดจิตเข้าเท่านั้น จุดจบผู้นี้ ก็ไปสู่ "**อากิญจัญญายตนะ**" หรือ "**อสัญญีสัตว์**" เมื่อดับจิตได้เกลี้ยง หยุดได้สนิท คือ *หลับสนิท สิ้นสมปฤดี ไม่มีจิตรับรู้อะไรเลยจริงๆ* และจะเป็น "**เนวสัญญานาสัญญายตนะ**" เมื่อดับจิตไม่สนิท ไม่เกลี้ยงลง คือ *ยังรู้บ้างไม่รู้บ้าง แบบคนฝันเลอะ คนรู้อะไรก็ไม่ชัด ไม่แท้ ไม่แจ่มแจ้งจนแน่ใจจนยืนยันแก่ตนได้ว่าพ้นวิจิกิจฉา* อันเป็นลัทธิแบบ**อาฬารดาบส**กับแบบ**อุทกดาบส** ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เคยไปเรียนรู้มาแล้วทั้งสิ้น มันยังไม่ใช่ทางที่ดีที่สุด ทางที่ถูก ตรงที่สุด พระพุทธองค์จึงได้เลิกราไปค้นหาทางใหม่จนได้แจ้งในสภาวะที่ลึกซึ้งละเอียดใหม่

จึงได้ค้นพบ "สัมมาอริยมรรค" อันมีองค์ ๘ และมี "สัมมาญาณ" มี "สัมมาวิมุติ" เป็นที่สุด ซึ่งล้วนเป็นวิปัสสนา **ที่มีผลเป็น "ฌาน" เป็น "วิมุติ" อันสมถะสอดซ้อนอยู่ในตัวด้วยกัน อย่างผู้รู้-ผู้ตื่น-ผู้เบิกบานแจ่มใสจริงๆ พระองค์รวมเรียกว่า** "สติปัฏฐาน" **นับเป็น "ทางเอก" ทางเดียวที่จะพาบรรลุหลุดพ้นได้สูงสุด ลัดตรงสุด ละเอียดสุด จึงได้ฉายาว่า ลัทธิ "พุทธ"**

ดังนั้น "สติปัฏฐาน" หรือ วิปัสสนานั้น จึงมีได้ทั้งในขณะลืมตาโพลงๆ หรือ นั่งหลับตาอยู่ก็ได้ เมื่อเข้าใจแท้ ถูกต้องจริง และโดยเฉพาะ "**การบรรลุ**"นั้น จะต้องบรรลุในขณะที่มี "รู้" มีเหตุมีผลมีความรู้สึกธรรมดาๆ มีสติเต็มรอบ มีสภาพเข้าใจเต็มชัด ตัด ปล่อย วาง–กิเลส เว้นตัณหาขาดออกจากจิตจริง รู้จริง เข้าใจจริง เป็นปัจจุบันทันทีนั้นจริงๆ ว่า รู้อะไร ? เรื่องอะไร ? กิเลสอะไร ? ตัณหาอะไร ? อะไรหลุดออกไป ? อะไรที่ไม่มีในจิตเราจริงๆ ? ตัดสภาวะทุกข์ในจิตนั้นขาดผล็อยไปจริงๆ ! คลายปัญหาอะไร ? ก็รู้ในทันทีนั้น เกิดปัญญาจริง แม้จะบรรยายออกมาเป็นคำพูดยังไม่ได้ มันก็เป็น "ญาณ" เป็น "วิมุติ" เป็นปัญญา ขั้นที่ต้องเรียกว่า "อธิปัญญา" หรือ "ญาณ-ทัสสนะวิเศษ" จริงๆ

ถ้าเป็น "จิต" ดวงแรก หรือ เป็นครั้งแรกที่เรา "รู้แจ้ง" เราจะเกิด "ปีติ" แรง จะตื่นเต้นมากมาย จะ "อ๋อ !" ในใจ จะพ้น "วิจิกิจฉา" แท้ จะโล่งจะล่วงจะลุอย่างมากกว่าที่เคยเกิดอาการ "รู้" ในชีวิต · ต่อจากครั้งแรกนั้นแล้ว ครั้งต่อๆไปก็จะปีติเบาลง จะตื่นเต้นน้อยลงกว่าครั้งแรก แต่ก็จะแรงทุกครั้ง*ที่ครบรอบ ที่ถ้วนรอบแห่ง "จิตรู้"* ที่เป็นญาณ ที่เป็นวิมุติแท้ๆ จน "วิจิกิจฉา" สุดท้าย หลุดพ้นหมดสิ้น "**อวิชชาสวสังโยชน์**" ทุกๆแต่ละเปลาะ แต่ละชั้นของตัณหา ไม่ว่าจะเป็น

57

“กามตัณหา” ก็ดี “ภวตัณหา” ก็ดี “วิภวตัณหา” ก็ดี ถึงขั้นสุดขั้นปลายนับเนื่องเป็นพระอริยเจ้าขั้นสูงแล้ว หรือ เป็นพระอรหันต์ ก็จะไม่ตื่นเต้นไม่รุนแรงอีก แม้จะได้รู้ได้แจ้งได้เพิ่ม “โพธิญาณ” เพิ่มปฏิสัมภิทาญาณใดๆ อีกปานใด ก็ตาม

การหลุดพ้น การมีอะไรว่างขาดออกจากจิต กิเลสตัณหาถูกเผา ถูกฆ่าขาดจากจิตไป ดั่งนี้แหละ พอจิตตกอยู่ในสภาพ **ขาดแล้ว หลุดแล้ว ว่างแล้ว** นั้น ก็เรียกสภาพจิตนั้นว่า “ฌาน” เป็น “ปรมัง สุขัง” หรือ มัน “ยิ่งกว่าสุข” คือมันมีสภาวะ หรือ มีรสยิ่งกว่า “สุข” อย่างโลกๆเขามี เรียกในภาษาบาลีว่า “ทิฏฐธัมมสุขวิหาร” เมื่อ “ฌาน” ขึ้นถึง **ฌาน ๔** ในจิตระหว่างนั้น “อยาก” ก็ไม่มีหรือ อาการ “ไม่อยาก” ก็ไม่มี ทุกข์ก็ไม่มี สุขเพราะเหตุนั้น ๆ ก็ไม่มีจริง ๆ ไม่มีภาษาจะเรียก จึงขอยืมภาษามาใช้ว่า “ยิ่งกว่าสุข” หรือ “ปรมัง สุขัง” เป็น “ความสุขสบาย” ที่สงบจาก “*รสอร่อยสมใจอย่างโลกย์ ๆ*” บาลีก็เรียกว่า “วูปสม สุข” หรือ “อุปสม สุข”

เมื่อเริ่มต้นได้ “วูปสม สุข” หรือ “ปรมัง สุขัง” อันคือ **ปัฏฐาน** ของนิพพาน เป็นสภาพจุดเริ่มของการหมดสิ้น การหลุดพ้นแท้ ๆ เรียกว่ามี **ฌาน ๔** จิตของพระอริยเจ้าผู้นั้น ๆ ก็จะเริ่มนับได้ว่า เป็นผู้**เริ่มมีนิพพานตั้งลง**ที่จิต (*ปณิหิตนิพพาน*) เป็นสภาพมีรสชัด และรสนั้นเรียกว่า “วิมุติรส” มี**ปีติ**แรงดังกล่าวแล้ว (*แม้มี “วิมุติรส” แล้ว มันก็ยังจะมี “ปีติวิสัย” ซ้อนอยู่อีก อันเป็น “ปีติ” ขั้นละเอียดกระนี้ ๆ แหละ*) จึงยังไม่ใช่เป็น “นิพพาน” ขั้นบริบูรณ์ จิตจะต้องลด**ปีติ** (*ขั้น “ปีติวิสัย”*) ระงับยินดีลงอีก ถึงจะก้าวขึ้นเป็น “*นิมิตนิพพาน*” คือจะต้อง “*อัปปณิหิตนิพพาน*” ลงไป หมายความว่า จะต้อง **ไม่มีอารมณ์ยินดียินร้ายอะไรกับนิพพานนั้นให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก สภาพจิตที่เลื่อนจาก “ปณิหิตนิพพาน” ย่างเข้าสู่ “นิมิตนิพพาน” นั้น** ก็คือ *สภาพของ “อรูปฌาน” อันมี “อากาสานัญจายตน*__ฌาน__” *มี “วิญญาณัญจายตน* __ฌาน__” *มี “อากิญจัญญายตน*-__ฌาน__” *และ “เนวสัญญานาสัญญายตน*__ฌาน__” *เป็นสภาพของ “สันตวิหาร” เป็นความรำงับ เป็นสภาพหยุด สภาพสงบ สภาพพัก สภาพจบคดี สภาวะนี้แล*

58

เรียกว่า "วุฏฐาน" ขัดๆ ขึ้นมาอีก ขั้นแรกก็เป็นสภาพของจิตยึด "อากาส" ยึดปริเฉทรูป หรือยึด "จิตว่าง" ยึดความว่างแท้ๆ ยึดความโปร่งจริงๆ ยึดความเฉยที่เฉยยิ่งๆ ขึ้น *(ถ้าผู้ใดจิตยังไม่สามารถเพิ่มภูมิให้สูงขึ้น เข้าขั้นเกิด "อรูปฌาน"* (แบบพุทธถูกตรง) *ได้จริง ก็จะกลายเป็นคนเฉย เฉื่อย ชา เป็นคนเฉยเมย เย็นชืด เนือยหนักขึ้นๆ เรื่อยๆไป จริงๆ หนักเข้าๆ จะเบื่อแม้ชีวิตของตนเอง หรือไม่ก็เห็นแก่ตัวจัด ไม่เอาภาระอะไรหมด จะหนีคนเข้าป่า เข้าถ้ำ อยู่เงียบงุดสุดโต่ง เป็น* "อัตตกิลมถานุโยค" *ผู้มี "อาตมัน" เป็นที่สุด เช่น พวก* นิครนถ์ *ไปเลย)* ต่อเมื่อรู้ทัน "ความยึด" ของตน รู้ทันสภาวะของ "จิตว่าง" หรือ "ความว่าง" นั้นๆ สภาพ "รู้" เช่นนี้ เรียกว่า "ญาณ" และแล้วพร้อมๆกับรู้ มันจะเป็น "ฌาน" ต่อติดกันไปในทันที คือ จะ "เลิกยึด" การเลิกยึด "อากาส" ลงได้นี่แหละ เรียกว่า "*อากาสานัญจายตน***ฌาน**" และเป็นสภาพที่เรียกว่า "*วิญ-ญาณัญจายตนะ*" ซ้อนได้ทันที (ยังไม่ใช่ "*วิญญาณัญจายตน* **ฌาน**" ดอกนะ ! สังเกตดีๆ)

และโดยนัยะ "เชิงซ้อน" สุขุม ดังนี้เอง "*นิมิตนิพพาน*" ต่างๆเหล่านี้ จะต้องถูก "รู้" (ญาณ) และถูก "ดับลง" หรือ "หลุดไป" (วิมุติ) เป็น "*อนิมิตนิพพาน*" ขึ้นเรื่อยๆ สูงขึ้นๆ กล่าวคือ จะต้องรู้ความจริงในสภาพ "ว่าง" หรือ "หลุดพ้น" จากเหตุจากปัจจัยต่างๆ แม้ขนาดขั้นอารมณ์ที่เป็น "อรูปจิต" ออกปานนี้ ว่างลง วางเฉยได้แล้ว หลุดแล้ว หมดเกลี้ยงแล้ว ในระดับใด ? เรื่องใด ? ขั้นใด ? ก็ให้ "รู้" ให้จริง รู้ให้แท้ รู้ให้ "ตรงเป้า" อย่าให้เพี้ยน อย่าให้พร่า *(วิญญาณัญจายตนะ)*

การ "รู้" ได้ออกปานนี้ แล้วยังจะหลง "ความรู้" หลง "จิตรู้" หลง "ธาตุรู้" นั้นๆ ซ้ำซ้อนเข้าไปอีกไม่ได้เป็นอันขาด มิฉะนั้น มันจะเป็น "เชื้อ" ก่อให้เกิด "มานะ" ได้อย่างร้ายกาจทีเดียว จึ่งจะต้อง "ระลึก" เสมอ แจ้งใจตนเสมอให้ได้ว่า "หลง" แม้ความว่าง "หลง" แม้ความรู้ ความสูงส่งของจิตออกปานนี้ ก็ยังหาได้ไม่ จึ่งจะต้อง "ปล่อยจิต" ต้องวาง "*วิญญาณัญจายตนะ*" อีก **เห็นให้ได้ เข้าใจให้จริงให้ถึงว่า มันจะแสนรู้**

59

ออกปานใด มันจะสูงส่งออกขนาดไหน มันก็หาใช่ "ตัว" ใช่ "ตน" เป็นของเราของเขาที่ไหนก็หาใช่ไม่ ! มันก็คือ "พลังงาน" อันเยี่ยมยอดเป็นจริง ได้สภาพหนึ่งเท่านั้น ที่เกิดได้เป็นได้จริงออกปานนี้ *(ถ้าผู้ไม่พบสภาวะนี้จริง ไม่เกิดในจิต ไม่มีในของตนจริง เอาแต่คิด เอาแต่รู้แบบปริยัติ ก็จะไม่เป็นจริง จะวางจริงไม่ได้เป็นอันขาด)*

"ความไม่มีนิดหนึ่ง น้อยหนึ่ง ก็ไม่ให้มี" นั้น ก็คือ ไม่มีความยึด ไม่มีความหลงใน "*อากาสานัญจายตนะ*" และ "*วิญญาณัญจายตนะ*" นี่นี่เอง แหละ ตัวสำคัญ ใครก็ตาม เมื่อหลุดพ้น "กามตัณหา" มาได้สนิทแล้ว และ "ภวตัณหา" ขั้นรูปฌาน ก็หลุดพ้นมาได้สนิทอีก ระดับนี้ขั้นตอนนี้ คำว่า "ความไม่มีนิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่ให้มี" นั้น จึงหมายเอา "อรูป**ฌาน**" ที่เป็นสภาวะของ "*อากาสานัญจายตนะ*" กับ "*วิญญาณัญจายตนะ*" นี่แหละ ที่เราจะต้องไม่หลงยึด ไม่ให้มันมีอำนาจก่อ "*อายตน*" อย่างนี้ขึ้นได้ สิ่งที่ไม่ให้มีนั้น ก็คือ "อายตน" อย่างนี้ **ไม่ใช่ "ไม่มี" จิตทั้งจิต หรือ "ไม่มีความรู้สึกเอาเลย"** *(อสัญญี)* **อย่างนั้น ไม่ ! จริง ๆ** เมื่อ "ไม่มี" ได้แล้ว ก็เรียกว่า ถึงขั้น "*วิญญาณัญจายตน-***ฌาน**" หรือ เป็น "*อากิญจัญญายตนะ*" **แต่ประหลาดไหม ? คนผู้นี้ก็ยังมี "ความรับรู้" ยังมี "สติ" ยังมี "สัมปชัญญะ" ยังเป็นคนธรรมดา ๆ ที่มีทวารทั้ง ๕ ทั้ง ๖ เปิดรับรู้อยู่ตามปกติมนุษย์**

นี่คือ "**ฌาน**" ที่ย่างก้าวเข้าสู่ "สันตวิหาร" อันแท้จริง เมื่อมีแท้เป็นแท้จริง จะอยู่ในสภาพ "หลับตา" หรือ "ลืมตา" อยู่ ก็เรียกว่า "**ฌาน**" ทุกขณะ และเป็นผู้มีความสงบเป็นเครื่องอยู่ หรือ เป็นผู้มีจิตสงบ เป็นที่อาศัยอย่างเย็นใจยิ่ง นั่นเองจริง ๆ *(ผู้มี "สันตวิหาร")*

60

และโดยนัยเดียวกัน แม้แต่ใน "*อากิญจัญญายตนะ*" คือ "ความไม่มีอย่างเกลี้ยงเกลา" เป็น "*นิมิตนิพพาน*" อันสูงส่งออกปานนี้ ก็ยังจะหลงใน "นิพพาน" นี้หาได้ไม่ จะต้องไม่หลง จะต้องไม่ยึด จะต้องไม่เสพย์ แม้แต่ขั้น "*อากิญจัญญายตนะ*" นี้ หรือ ผู้มี "นิพพาน" แท้นั้น จะไปมั่วหลงยึด หลงสำคัญมั่นหมาย แม้ใน "นิพพาน" ออกปานใดก็ไม่ได้ ต้องล้าง หรือ สลัดคืน ปลดปล่อยอีกเป็น "*อนิมิตนิพพาน*" ให้เป็นที่สุดให้ได้ ทำได้เมื่อใดก็เป็น "*อากิญจัญญายตน***ฌาน**" เมื่อนั้น และพร้อมกันนั้นก็เป็น "*เนวสัญญานาสัญญายตนะ*" คือ มันจะรู้แท้แน่ใจเสียทีเดียวในครั้งแรกนั้นยังไม่ได้ จะว่า ไม่รู้ มันก็ดูเหมือนรู้ จะว่า รู้ ก็ยังจะต้องเพียรกำซับซาบ "รู้ยึด–รู้วาง" รู้ "วุฏฐาน" รู้ "อุฏฐาน" กันอีกหลายนักต่อนัก *(สำหรับผู้ที่ยังมีอินทรีย์พละไม่แก่กล้า มีบารมียังไม่สูงสุดจริงๆ)*

เพียรแล้วเพียรอีก สำหรับผู้ยังจะต้อง "เพียร" จริง หรือ คนเช่น "วิปัญจิตัญญู" หรือ "เนยยะบุคคล" หรือ แม้แต่ "อุคฆติตัญญู" ที่ต้องทบทวนอีกตั้งหลายอึดใจก็เถอะ ! ก็จะต้องมีสภาวะจิตเดินเป็น "มหัคคตจิต" ดังนี้ตามลำดับ

จนที่สุด ทบทวนย้อนไปมา *(อนุโลม–ปฏิโลม)* จนไม่ "**สำคัญ** *ผิด*" รู้แจ้งทุกสภาวะ แม้ขั้น "อรูปจิต" ถึงขั้นสุดออกปานนี้ ก็รู้ชัดรู้แจ้ง รู้ยิ่ง ไม่หลง ไม่เลอะ ไม่สับสน ไม่พร่ามัว "รู้มั่งไม่รู้มั่ง" นั้นไม่มีแล้ว สงสัยก็ไม่มี "อรูปจิต" **เช่นนี้ๆเองหนอ เรียกว่า** *อากิญจัญญายตนะ !* **เช่นนี้ๆเองหนอ เรียกว่า** *วิญญาณัญจายตนะ !* **เช่นนี้ๆเองหนะแหละ เรียกว่า** *อากาสานัญจายตนะ !* ไม่ "สำคัญผิด" ได้จริงๆ *(พ้น "สัญญาวิปลาส" ได้จริงๆ)* กำหนดหมายลงถูกตัว ถูกรูป และ**ดับ**เป็น "**ฌาน**" ลงสู่สภาวะ "*อากาสานัญจายตน***ฌาน**" ก็รู้จริงชัดเจน ! เป็น "*วิญญาณัญจายตน***ฌาน**" ก็รู้จริงชัดเจน ! เป็น "*อากิญจัญญายตน* **ฌาน**" ก็รู้จริงชัดเจน ! เมื่อไม่ "สำคัญผิด" ได้ออกปานนี้ เมื่อกำหนดหมายลงไป ในสภาวะแท้ ๆ ในจิตของตนได้ถูกตรง ออกปานนี้

สัมผัสรู้สภาวะที่หมายเอาได้ ถูกรูปถูกนามจริงๆ ออกปานนี้ ผู้สำคัญมั่นหมายลงไปได้แท้ ๆ จริง ๆ ถึงขั้นเช่นนี้แล เรียกว่า ผู้ผ่านพ้นอรูปจิตขั้นสุดเป็น "*เนวสัญญานาสัญญายตน***ฌาน**" หรือ เป็นผู้มี "ความรู้แล้วจริง ๆ" (เวทยิต) **รู้ใน "สัญญา" ทั้งหมด หรือ "สัญญา" นั่นแหละเกิดทำงานเป็น "ตัวรู้แท้-ตัวรู้ยอด" เต็มที่ไม่มีอะไรปน ไม่มีอะไรพราง** ที่ "เกิด" ก็รู้ในเกิด ที่ "ดับ" หรือ เรียกว่า "ไม่มี" ก็ดี เรียกว่า "หลุดพ้น" ก็ดี เรียกว่า "สูญ" แท้ๆ ก็ดี ก็รู้ในสภาพนั้น ๆ และรู้แม้กระทั่งว่า **อะไรที่จะยังต้อง "มี" ตามความเป็นจริงของ "สมมุติสัจจะ" อะไรดับสูญไปแล้วเป็น "ปรมัตถสัจจะ"**

อันคือ "สัญญา" ของพระโยคาวจรนั้น นั่นเอง **เกิด "รู้" เกิด "หลุดพ้น"** แท้ ๆ เป็นสภาวะในจิตของพระโยคาวจรเอง มิใช่คิด มิใช่นึก มิใช่เข้าใจแต่เพียงภาษา หรือ รู้ได้แต่เพียงบัญญัติ จึงเรียกว่า "สัญญาเวทยิต" อันเป็น "นิโรธ" ขั้นสูงสุดที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นพบ และสุขุมสุด ลึกซึ้งประณีตเป็นที่สุดจริง ๆ จนต้องเรียกว่า "**นิโรธอริยสัจ**" เพราะมันไม่ใช่ "นิโรธสมาบัติ" เหมือนของใคร ไม่เหมือนลัทธิใดเขาอื่นจริงๆ เรียกรวมเต็มคำสั้น ๆ ว่า "**สัญญาเวทยิตนิโรธ**" เป็นการทำ "*อนิมิตนิพพาน*" ขั้นสุดท้ายปลายจบ เมื่อทำได้ บรรลุแท้ ถึงจุดนั้นจริง ก็เป็น "*สุญญตนิพพาน*"

ต้องทำ "นิพพาน" ให้รู้ชัด ให้แจ้งชัดในจิตตนให้ได้ออกปานนี้เถิด จึงจะเป็นผู้ถึง "**นิโรธอริยสัจ**" ได้แท้ เพราะมี "**นิพพานสัจฉิกรณะ**" แล้ว กล่าวคือ เป็นผู้ทำ "นิพพาน" **ให้รู้ชัดรู้แจ้งแท้ๆ** แล้ว ขนาดใดเรียกอย่างไรก็รู้ ! ก็ทำได้ ! เข้าใจ "ความลงตัว" ความเป็น "ตัว" เป็น "รูป" ของนิพพานได้ทุกขนาด (*ที่จริง "นิพพาน" ไม่มี***รูป** *ไม่มี***ตัว** (*เราใช้ภาษา เรียกมันเท่านั้นว่า "อรหัตต" อันมาจาก* **อรห + อัตต** *คือ "ตัวของอรห"*

หรือรูปของ **อรห** *)* *มีแต่สภาวะของนิพพาน ไม่ว่าจะเรียก* **วิกขัมภนนิพพาน** *ก็ดี* **ตทังคนิพพาน** *ก็ดี* **ปฏิปัสสัทธินิพพาน** *ก็ดี* **นิสสรณนิพพาน** *ก็ดี กระทั่ง* **สมุจเฉทนิพพาน** *ก็ดี ก็เข้าใจแท้ มีสภาวะที่ได้สัมผัสจริงแน่ใจ ตนรู้ด้วยตนจริง ประมาณ (มัตตัญญู) ได้ด้วยตนถูกระดับ รู้ขนาดกำหนดได้หมายเอาชัดแท้ ไม่เลอะเทอะ ไม่วนๆปนๆพร่าๆ แต่รู้แจ้งชัดตรงจริงๆ หรือ* **อัปปณิหิต-นิพพาน** *ก็ตาม* **อนิมิตนิพพาน** *ก็ตาม* **สุญญตนิพพาน** *ก็ตาม ก็เข้าใจแท้ มีสภาวะที่ได้สัมผัสจริง แน่ใจตน รู้ด้วยตนจริง)* **จึงจะเรียกว่าเป็นผู้มี " นิพพานสัจฉิกิริยา " แท้ คือ เป็นผู้** รู้แจ้งรู้ชัด **ในอาการในสภาพของนิพพานจริง ๆ**

ผู้ได้ผ่านการฝึกแท้ เพียรแล้วเพียรอีกจริง ก็จะรู้กระจ่างในสภาวะของ "นิพพาน" ชนิดต่าง ๆ ที่เรียกชื่อออกมาหลาย ๆ ชื่อนั้น เช่น "**วิกขัมภนนิพพาน**" อันหมายถึง สภาวะจิตที่มีหยุดมีพักลงได้ มีจิตว่างลงได้ เพราะอาศัยการข่มกด หรือปล่อยวางได้ด้วยอำนาจทาง**เจโต** หรือ **ศรัทธา** คือ เชื่ออย่างนั้น ทำได้อย่างนั้น ไม่รู้เหตุรู้ผลอะไรนัก ก็ตาม (*แต่ก็จะต้องเป็นเรื่อง " เชื่อเอา* **ทางนิพพาน** *ที่ถูกแท้ " ด้วยเท่านั้นนะ ถ้าไม่ใช่* **ทางนิพพาน** *ที่ถูกที่แท้ มันก็ไม่เป็นการได้นิพพานแน่ มันก็ไปได้ดับจิต หรือ ได้อะไรต่อมิอะไรอย่างอื่นไป)* เมื่อเชื่อไป ก็ทำตามตะพึดก่อน เป็นบทฝึกหัดของพระโยคาวจร ลักษณะหนึ่ง

ซึ่งต่างกับ "**ตทังคนิพพาน**" อยู่ก็ตรงที่ **ตทังคนิพพาน**นั้น แม้จะหมายความว่า สภาวะจิตที่มีหยุดมีพักลงได้ มีจิตว่างลงได้ เป็นช่วง เป็นช่อง เป็นโอกาสเท่าที่ทำได้เหมือนๆกันกับ "**วิกขัมภนนิพพาน**" แต่ "**ตทังคนิพพาน**" นั้น หมายเอาการปล่อยวางได้ด้วยอำนาจ **ปัญญา** ผู้ถนัดทางปัญญาใช้เหตุใช้ผลเป็นการปลดปล่อย ซึ่งก็เป็นบทฝึกหัดของพระโยคาวจรอีก ลักษณะหนึ่ง

เมื่อฝึกหัดทำอยู่บ่อย ๆ ทวนแล้วทวนเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่าบ่อยๆ ก็จะเก่งขึ้นเป็น "**ปฏิปัสสัทธินิพพาน**" คือ เก่งเพราะสงบรำงับได้เสมอ ๆ ชำนาญขึ้นจนเก่งขึ้นอีก

63

จนเมื่อสลัดได้ทันที พอรู้สภาพจิตที่เป็นทุกข์ปุ๊บ ก็สลัดออกได้ปั๊บทันที ก็เรียกว่า "**นิสสรณนิพพาน**" เป็นการทำนิพพานให้เกิดขึ้นได้อย่างเชี่ยวชาญยิ่งนั่นเอง หมายถึงเป็นผู้มี "วสี" แล้ว หรือ มี "สิปปะ" *(ศิลปะ)* แล้ว แคล่วคล่องว่องไว มีฝีมือเด็ดขาด รวดเร็ว

จนที่สุดก็ทำได้เป็นเด็ดขาดเป็นแน่นอน เป็นแน่แท้อย่าง*พ้นสงสัย* ก็เรียกว่า "**สมุจเฉทนิพพาน**"

ลักษณะของ "**ปณิหิตนิพพาน**" ก็ดี "**อัปปณิหิตนิพพาน**" ก็ดี หรือ "**นิมิตนิพพาน**" ก็ตาม "**อนิมิตนิพพาน**" ก็ตาม กระทั่งถึง "**สุญญตนิพพาน**" ก็ได้อธิบายผ่านมาแล้ว สรุปขั้นตอนของมันอีกที ก็คือ เมื่อเราหลุดพ้นจาก "*ปณิหิตนิพพาน*" โดยใช้ภาษา เรียกว่า ต้องให้ถึงขั้น "**อัปปณิหิตนิพพาน**" นั้น ก็หมายความว่า นั่นแหละคือ การก้าวลงสู่สภาพ "**นิมิตนิพพาน**" และแล้วเราก็จะต้องหลุดพ้นจาก "*นิมิตนิพพาน*" เป็น "**อนิมิตนิพพาน**" ให้ได้ เมื่อถึงขั้น "*อนิมิตนิพพาน*" แล้ว ก็ให้เข้าใจในสภาวะนั้นให้เป็นที่แน่ใจ และจะยึดแม้สภาวะสูงยอดออกปานนี้ ก็ไม่ได้ ด้วยเหตุปัจจัยมันมากในโลก มันอาจจะทำให้เราเกิด "นิมิต" เล็ก นิมิตน้อยอีกบ้างก็ได้ตามเหตุตามปัจจัย ก็ให้รู้เท่าทันเหตุ–ปัจจัยให้ดีเป็นที่สุด และปลดปล่อยให้สู่จุดสูงสุดที่เราเคยได้เคยมีให้ได้อีกเสมอๆ นั่นแหละคือ การก้าวลงสู่สภาพ "**สุญญตนิพพาน**" เป็นจุดสูงสุดที่จะพึงใช้ภาษาเรียกสำหรับจุดดับ จุดว่าง จุดหมด อันคนจะพึงรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นปัจจุบันในขณะนั้นเดี๋ยวนั้นอยู่ทีเดียว

ผู้มี "**สมุจเฉทนิพพาน**" เป็นที่สุด เพราะทำ "นิพพาน" ได้ จนถึงขั้น "**สุญญตนิพพาน**" ดั่งได้อธิบายมาแล้ว แต่ยังเป็นผู้ที่ยังมีขันธ์ ๕ อยู่ครบ ยังไม่ตายเน่า จึงยังเป็นผู้ยังจะต้องพบกับสุขกับทุกข์โดย "สมมุติสัจจะ" อยู่ *(โดย "ปรมัตถสัจจะ" นั้น ท่านไม่ยึดมั่นถือมั่นในสุขในทุกข์ใดๆ ชนิดไม่ก่อให้เกิดโลภะ โทสะในจิตท่านได้แน่ๆ เพราะสิ้นโมหะอย่างแท้จริง จริงๆ)* แต่เมื่อยังมี รูป–นาม ขันธ์ ๕ อยู่ ก็ต้องยังมีผัสสะเป็นธรรมดาๆ มีสภาวะมากไปน้อยไป ตามฐานะของสมมุติสัจจะ

64

ในโลก ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องจะต้องพบปะ ต้องสัมพันธ์สัมผัสอยู่จริง เช่น ยังจะต้องมีความทนได้ยาก เมื่อมีการเจ็บปวด เพราะเหตุปัจจัยนั้นนี้ *(เช่น พระพุทธองค์ทรงบ่นว่า "ปวดหลัง" เพราะไปยืนรอในขณะพระนันทกะเทศนาอยู่นานไปใน "นันทกสูตร" สุตตัน. อังคุตตร. นวก. ข้อ ๒๐๘ ดังนี้ เป็นต้น)* ยังจะต้องทนได้ยาก เพราะป่วยไข้ ยังจะต้องทนได้ยาก เพราะการกระทำ **ความเกิด** อันจะพึงควร "พยายาม" ยังไปให้ถึงพร้อมตามกาละตามเทศะ จนได้ชื่อว่า เป็นผู้รู้ "กาละ" เป็นผู้ทำ "กาละ" และเป็นผู้ไม่มี "กาละ" หรือ เป็นผู้จบกาละ วางกาละลงได้จริงๆ เป็นที่สุด*(อกาลิโก)* กล่าวคือ เป็นผู้รู้ "กาละ" ที่ทำความเกิดนั้นๆ อยู่เสมอ แต่ก็เป็นผู้ตายอยู่ "ทุกกาละ" ด้วย หรือ เป็นผู้ "วาง" เสร็จสิ้นไปในทุกๆ กาละนั้นๆ ด้วย จึงนับว่า เป็นผู้ "ไม่มีกาละ" แท้*(ผู้มี "อกาลิโก" แล้วในตนจริง)* เพราะตนเป็นผู้ "ทำ" เอาเอง และ "ทำได้" จริงด้วย ดังนี้เป็นต้น ซึ่งมันล้วนเป็นเรื่องของ "สมมุติสัจจะ" ทั้งสิ้น อันจะต้องมี "ผัสสะ" เนื่องมาแต่รูปขันธ์–นามขันธ์ที่ยังไม่ตายเน่า ส่วน "อุปาทาน" นั้นท่านไม่มีให้มันปรุงปนคนคลุกจิตท่านห　! *(ท่านไม่มีทุกข์–สุขเป็น "ปรมัตถสัจจะ" แล้วจริงๆ ในตน)* และก็จะต้องเป็น "คว บจริง" จริงๆ ด้วยว่าท่าน "ไม่มี" แน่ๆ ซึ่งบางคนอาจจะ "หลง" ว่า "ตนไม่มี" แล้ว แต่ตนเองจับไม่ได้ ไล่ไม่ทัน กิเลส–อุปาทานนั้นๆ ของตน เท่านั้น จึงเป็นเรื่องของความยอดแห่ง "ญาณ" และความเยี่ยมแห่ง "วิมุติ" ที่แท้ที่จริง อย่างต้องรู้เองเห็นเอง สัมผัสเองเป็น "ปัจจัตตัง" เป็น "สันทิฏฐิโก" ให้ได้จริงๆ *(ผู้โกหกตนเอง ก็คือ "คนขี้โกหก" อยู่นั่นเอง และมีบาปหนักก็เพราะพาลหลอกคนอื่นๆ เขาด้วย)*

พระอริยเจ้าผู้ได้ผู้ถึง "**สมุจเฉทนิพพาน**" ผู้บรรลุ "**สุญญตนิพพาน**" แท้แล้วจริง แต่ยังไม่ตายเน่า ต้องพบกับสภาวะดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้นเป็นต้น ก็ชื่อว่า ผู้ถึงขั้น "**สอุปาทิเสสนิพพาน**" เป็นพระอรหันต์เป็นๆ พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วน "**อนุปาทิเสสนิพพาน**" นั้นคือ พระอรหันต์ตายเน่าลงจริงๆ หมดการรวมตัวของธาตุขันธ์กันแล้ว แม้แต่ "*สมมุติสัจจะ*" แห่งร่างแห่งกาย ก็แยก ก็ไม่เหลืออีก **ทุกข์สุขตามสภาวะแห่ง*สมมุติสัจจะ*ใดๆ** **ก็ไม่มีอีกเลยจริงๆ**

พระอรหันต์ที่ปล่อยวางสนิทสิ้นสูญ และดับสิ้นพรั่งพร้อมทั้ง "สอุปาทิเสสนิพพาน" ทั้ง "อนุปาทิเสสนิพพาน" บริบูรณ์ ก็เรียกว่า **"ปรินิพพาน"** คือ นิพพานแบบหมดถ้วนบริบูรณ์ ครบรอบเต็มนิพพานแท้ **มีได้เป็นได้กับพระอรหันต์ที่ปล่อยวางสนิทสิ้นสูญจริงๆ กับ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เท่านั้น** ส่วน**พระโพธิสัตว์**นั้น ต่อให้บรรลุเป็นพระบรมโพธิสัตว์ มหาสัตว์ขั้นแค่ใดๆก็ตาม ถ้าท่านไม่ดับธาตุขันธ์ ให้ถึง "อนุปาทิเสสนิพพาน" เป็นสุดท้ายจริงแท้ ก็ยังไม่ได้ชื่อว่าผู้ถึง "**ปรินิพพาน**" ก็เป็นจริงทั้ง ๒ ฝ่าย คือ เป็นจริงทั้งฝ่ายยึด "อรหันต์" เป็นที่สุด เช่น ฝ่าย "เถรวาท" เป็นต้น และเป็นจริงทั้งฝ่ายยึด "โพธิสัตว์" เป็นที่สุด เช่น ฝ่าย "มหายาน" เป็นต้น ก็ไม่ใช่ของแปลกประหลาดอะไร และ**พระโพธิสัตว์ ที่มีภูมิแห่ง "อรหันต์" บริบูรณ์แท้แล้ว ท่านจะ "ปรินิพพาน" เมื่อใดชาติใดๆ ก็ย่อมได้ ท่านจะไม่ "ปรินิพพาน" ก็เรื่องของท่าน**

ผู้รู้ จะ "รู้" ความเป็นโพธิสัตว์เอง จะ "นิพพาน" ตามขั้นตามภูมิแห่งความเป็นพระโพธิสัตว์ หรือ พระมหาสัตว์ของตนเอง และจะ "ปรินิพพาน" อย่างพระอรหันต์ หรือ อย่าง"สัมมาสัมพุทธเจ้า" เอง ตามสมรรถนะแห่งผู้นั้นๆ เองแล ถ้าผู้นั้น*ไม่สำคัญผิด*ไป **หลง**เข้าใจเอาว่า **พระโพธิสัตว์** คือ **ปุถุชน** หรือ นักสร้างนักก่อทางโลกๆ แล้วผู้นั้นก็ยังเป็นได้แค่ปุถุชน หรือ นักก่อนักสร้างอย่างคนโลกๆ อยู่เท่านั้นจริงๆ ถ้าหลงผิดดังกล่าวนี้ ก็ไม่มีทางได้ถึง แม้เพียงแค่ "**นิพพาน**" ต้นๆตื้นๆแน่ๆ อย่าไปพูดถึง "**ปรินิพพาน**" ให้ป่วยการเลย *(เพราะทิฏฐิยังไม่ "สัมมา" และกรรมก็ไม่ถูก "มรรคอริยสัจ" ด้วย)*

ผู้มี "**ฌาน**" ขั้นสูงสุด มี "วุฏฐาน" และมี "อุฏฐาน" ที่แท้แน่จริง จะไม่ลังเล จะไม่สงสัย จะไม่ข้อง ไม่ติดไม่ยึดใดเลยจริงๆ **แม้แต่การ "ข้อง" แค่เพียงใน "ใจ"** ก็จะไม่มีเลยในคำอธิบายนี้ จะพ้น "วิจิกิจฉาสังโยชน์เป็นที่สุดแห่งที่สุด" ไปได้เลย *(คือยังไงๆก็ไม่สงสัย ไม่แคลงใจอีกเลย)* และถึงซึ่ง "นิพพานแท้ๆแน่ๆ" *(คือไม่ข้องจริงๆ)*

66

คำว่า "**ฌาน**" จึงไม่ใช่ "สัลเลข" หรือ ไม่ใช่บทปฏิบัติ แต่เป็นปฏิเวธแท้ *มิใช่สภาวะของ การขัดอยู่ การเกลาอยู่ แต่เป็นสภาวะว่างลง เบาแล้ว* **ไม่ใช่สภาพ "มรรค" ที่หมายเอาว่า "มาก่อน" แต่เป็นสภาพ "ผล" ที่หมายเอาว่า "ทีหลัง"**

จงสำคัญในสภาวะ "ก่อน" และ "หลัง" ให้ชัดๆ

"**ฌาน**" เป็นตัว "สันติ" จริงๆ มิใช่ตัว "ปฏิกิริยา" เป็นตัวเพลาลงจริงๆ มิใช่ตัวเพิ่มบทเพิ่มบาทขึ้น แต่เป็นตัวผ่อนลง คลายลง หยุดลง หมดลง น้อยเรื่องลงแล้ว

"**ฌาน**" ไม่ใช่ "มรรค" จริงๆ "**ฌาน**" นั้นเป็น "ผล" เป็น**จรณะ**ระดับท้ายสุดใน**จรณะ ๑๕** "**ฌาน**" เป็น "สัมมาสมาธิ" ระดับสุดท้ายจริงๆ ในองค์มรรคทั้ง ๘ "**ฌาน**" ไม่ใช่ "ญาณ" แต่ "**ฌาน**" เป็น "วิมุติ" *("ฌาน" คือ ความเป็นเจ้าของ การเผา หรือคือ ผลการเผา "ฌาน" ไม่ใช่ผู้ทำการเผา)* "**ฌาน**" ไม่ใช่การงาน "**ฌาน**" คือ หยุดลง คือ เลิกได้ คือ เบาไป คือ บรรเทา คือ ขาดไปแล้ว คือ ไม่มีอารมณ์อย่างนั้นๆ แล้วในจิต คือ หมดเรื่องหมดราวกับเรื่องนั้นปัจจัยนั้น *แต่ผู้มี* "**ฌาน**" *คือ ผู้ทำการงานอะไรก็ได้อยู่ทีเดียว* แม้จะทำงานเกี่ยวข้องอยู่กับ "ปัจจัย" *(ต้นเหตุหรือตัวเหตุ)* ที่เคยทำให้เราโลภ เราโกรธ มาก่อนนั้นก็ยังได้ เมื่อคนผู้นั้นจิต "**สมุจเฉทวิมุติ**" แล้วจริง หมดโลภะ หมดโทสะ กับปัจจัยนั้นๆ แล้วสนิทจริง ในจิต ก็จะเหลือจิตบริสุทธิ์ที่รู้ยิ่งเห็นจริง ทำงานอยู่กับปัจจัยนั้นๆ เป็น "**ฌาน**" ที่วางเฉยขาดสนิทได้ เป็น "**สัมมาสมาธิ**" แท้แล้วแน่ จะไม่ต้องหลับตา–ปิดหู หรือ วิ่งหนีสิ่งนั้นเรื่องนั้นโดยไม่มีเหตุผลเลย จึงจะเรียกว่า "*สมาบัติ*" หรือ "**ฌานสมาบัติ**" แท้จริง อันหมายเอาว่า **เกิดอยู่เนืองๆ** *(ไม่ใช่นานๆ ทำเอาสักที)* เพราะ "*สมาบัติ*" มาจากรากศัพท์ **สม + อาบัติ** **สม** = อยู่เนืองๆ, เสมอๆ **อาบัติ** = "เกิด" *(ซึ่งเป็นการเกิดที่มีเชิงชี้ชัดอยู่ในทีอย่างลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปอีก)*

ถ้า "**ฌานสมาบัติ**" ใด จะมีได้เป็นได้ก็มีแต่ตอนไปนั่งหลับตาเข้า จึงจะมีได้

67

เป็นได้ มันก็ไม่ "เกิดอยู่เนือง ๆ" เท่า "ฌานสมาบัติ" ที่มิได้เป็นได้เกิดอยู่ตลอดเวลาทั้งลืมตาหลับตาแน่ ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็อย่างไหนล่ะ ? จึงจะเป็น "สมาบัติ" ที่คือ **เกิดอยู่เนือง ๆ** แท้ หรือ ถูกกว่ากัน !

ดังนั้น ถ้าใครไปนั่งหลับตาเข้าแล้วก็ทำตนให้มี "จิต" สงบ ระงับลง หยุดนิ่งลงไปได้ *(ไม่ว่าจะใช้อุบายวิธีใดๆก็ตาม)* แล้วจะกล้อมแกล้มนับว่า "**ฌาน**" ก็ได้เหมือนกัน เรียกผู้มีจิตสงบ จิตระงับจากกิเลสนิวรณ์ต่าง ๆ ชั่วคราวนั้นว่า เป็นผู้มี "**ฌาน**" ก็พอได้ แต่จะเป็น "**ฌาน**" ที่ไม่เปรื่อง "ญาณ" เป็น "**ฌาน**" ที่ไม่รู้ชั่ว*(อกุศลธรรม)* ไม่รู้ดี*(กุศลธรรม)* แท้ๆ ชัดกระจะกระจ่างมีองค์ประกอบครันภาวะ รู้กิเลส รู้ตัณหาของตน รู้ความติดความยึด (*อุปาทาน*) ของตนไม่กว้างขวางและยืนยันน้อยไป ไม่ได้ตัดถูกตัวกิเลส ไม่ได้ฆ่า *(ปหาน)* ถูกสภาวะของตัณหาปัจจุบันทันใดในโลกกว้าง ไม่รู้ "สมุทัย" ของโรคแท้ได้มากและแม่น เป็นแต่เพียงการได้สัมผัสปัจจุบันธรรมที่แคบๆ จุดเด่นที่ได้สำคัญก็คือ เป็นกรรมวิธีชนิดหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสงบ การพัก การระงับงานของจิตลงให้ได้ดีชนิดง่ายๆ เท่านั้น เป็นการผูกจิตไว้ หรือ หลอกจิตไว้ให้หยุดให้นิ่งเป็นสมถะละก็ง่ายจริง แต่มิใช่ "สติปัฏฐาน" และจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทาง "วิปัสสนา" ได้ไม่ง่ายเลย จิตที่ระงับ จิตที่หยุดลงนั้น ก็เพราะหลอกล่อเอาอุบายมาจูงจิตให้มาสนใจในจุดหนึ่งไปแท้ ไม่ใช่หยุดเพราะรู้เท่าทัน "ผัสสะ" จากทวาร ๕ ทวาร ๖ แล้วก็ได้หัดปล่อยจิต หัดวางจิต หัดหยุดจิตได้ จนไม่หวั่นไหว สงบอยู่จนนิ่ง ไม่สะเทือนสะท้อนต่อผัสสะนั้น **อย่างมีปัญญารู้ชัดทั้งทำได้จริง หยุดจิตได้แท้** ไม่ ! จึงไม่ใช่ "ผล" ของวิปัสสนาโดยตรงแต่เป็นผลสมถะ "ติขลุม"

หรือถ้าจะเปรียบก็เช่น เราต้องการฆ่าสัตว์พิษร้ายที่ซ่อนตนอยู่ในบ้านชั้นดีหลังหนึ่ง เราก็เล่นเอาไฟเผาบ้านหลังนั้นทั้งหลังทิ้งเสียเลย ซึ่งก็จริง สัตว์พิษร้ายนั้นอาจตาย แต่ "บ้าน" ที่มีประโยชน์ใช้งานได้อย่างดีมีค่า ไปเผามันทิ้งเสียทำไม ? ฉันใดก็ฉันนั้น กับการมานั่งหลับตาดับ "จิตไปทั้งจิต" ให้มันหยุดมันไม่รับรู้อะไร จึงมิใช่ "ฌาน" อันเป็นผลของวิปัสสนาหรือสติปัฏฐาน *(จิตมันมีประโยชน์ใช้งานได้อย่างดีมีค่า จะไปดับมันทิ้งเสียทำไม ? เลือกจับเอาแต่สัตว์พิษร้ายมาฆ่า*

68

หรือคือ เลือกอ่านกิเลส – ตัณหา – อุปาทาน ให้ออกให้ถูกตัวแล้ว ดับแต่เฉพาะกิเลส–ตัณหา–อุปาทานนั้นเถิด !)

เมื่อจิตสงบ (*อันไม่เป็นไปตามแบบสติปัฏฐาน*) จะเรียกว่า "ฌาน" ก็ได้ ซึ่งเขาก็เรียก "**ฌาน**" กันนั่นแหละ และออกจะเป็น "**ฌาน**" ที่แพร่หลายกว้างขวางเสียด้วย แต่เป็น "**ฌานขึ้ม**" หรือ "**ฌานชั่วคราว**" ไม่ใช่ "**ฌานแท้**" **หรือ** "**ฌานถาวร**" อะไรดอก ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ซึ่งที่แท้ก็คือ ผลของการถูกสะกดจิต (**hypnotized**) หรือ ที่เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า **trance** หรือ **ธยาน** อันนิยมเรียกกันในญี่ปุ่นในจีน คือ *สภาพของจิตเคลิบเคลิ้ม หรือ จิตที่ถูกสะกดไว้ให้ดับดิ่งนิ่งหยุด*จริง ๆ จะด้วยการให้ผู้อื่นสะกด หรือ ตนสะกดตนเองเอาเองก็เหมือนกัน และแท้จริงนั้น **trance** ที่จะดีเยี่ยม ก็จะต้องมุ่งใฝ่ให้เกิด **sense** คือ จะต้องให้มีสติ มีความรู้สึก มีความสำนึก หรือ เกิดความฉลาดเกิดรู้ยิ่ง ๆ ขึ้น นั่นเอง จึงจะเป็น "**วิปัสสนา**" จะมิใช่ว่า ทำตนให้เข้าสู่ความสิ้นสติ สมปฤดีอยู่ในความไม่รู้สึก หรือ โง่ๆ ทึบๆ บ้าๆ เป็น senselessness หรือ senselessly แน่ๆ จะต้องมุ่งมาดให้เป็น sensible หรือ sensibly คือ มีสติ, รู้จักเหตุผล, รู้ความสมควร หรือ รู้สำนึก, รู้ตัวรู้ตน, เห็นชัด นั่นแน่ ๆ **trance** ซึ่งคือ การถูกสะกด ความไม่รู้สึกตัว จึงอยากจะมี **sense** จึงดิ้นรนเป็น **sense** ลัทธิ **trance** จึงเห็นดีเห็นชอบที่จะเป็น **sense** ยิ่งกว่าจะได้ชื่อว่า **trance** อยู่เท่านั้น ดังนั้น แม้จะสะกดจิต หลับตาทำมาอย่างไร ถ้าไม่ "มิจฉาทิฏฐิ" หลงติดดับจิตเสียก็จะมามุ่งสู่ความเป็น **sense** กันทั้งสิ้นหมด หนักเข้า ก็เลยเอาแต่ ความฉลาด**เอาแต่ "ความรู้สึกนึกคิด" จัด** ลัทธินี้ จึงจะมาจบอยู่ที่ **sense** แล้วก็เพี้ยนเขียนกันเป็น **Zen** ในทุกวันนี้ นี่แหละ เรื่องของ "**ฌาน**" ๆ ที่มันไปๆ มาๆ ระหว่าง "คิด ๆ–หยุด ๆ" หรือ "พุ่งๆ–ดับ ๆ" หรือ "รู้ ๆ–โง่ ๆ" มันก็เป็นไปกันถึงปานนี้

และโดยรายละเอียดแล้ว **trance** ก็ไม่ใช่ **sense** (*หรือที่เรียกกันว่า "เซ็น" อันก็เกี่ยวข้องกับคำว่า* "**ฌาน**" *จริง ซึ่งเขาอธิบายกันว่า "เซ็น" มาจากคำว่า* "**ฌาน**" *เสียด้วยซ้ำ ที่เป็น "นิกายเซ็น" และก็นับถือกันว่า คือ ศาสนาพุทธนิกายหนึ่ง)* เพราะ

69

trance นั้น เน้นหมายไปข้างความพักของจิต ความหยุดรู้เอาเสียด้วย ถ้าจิตจะทำงาน หรือ สั่งการ ก็เป็นไปอย่างไร้สำนึก หรือ ไร้สติสัมปชัญญะ ส่วน sense นั้น เน้นหมายไปข้างความรับรู้ ความลึกแหลมของความรู้ อันมี "จุดโน้ม" ไปคนละทางอยู่ กล่าวคือ trance นั้น ไปข้าง "วิมุติ" หรือ ดับ และ sense นั้น ไปข้าง "ญาณ" หรือ เกิด ซึ่งจิตที่บรรลุธรรมของพุทธศาสนาแท้ จะต้องมีทั้งสองอย่างนี้อยู่พร้อมกัน มีทั้ง trance และมีทั้ง sense หากมีแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เป็นแค่ **"ฌานยืม"** หรือ **"ฌานที่ยังไม่แท้"** ยังไม่บริบูรณ์รอบเท่านั้นเอง

"ฌาน" แท้ๆของพุทธที่จริง จึงไม่ใช่แค่ **"ผลของการถูกสะกดจิต"** (trance) และไม่ใช่แค่ **ปัญญาที่คิดเก่ง รับสัมผัสได้เร็ว แยกแยะวิเคราะห์วิจัยได้ลึกแหลมแต่ถ่ายเดียว** (sense, sensitive) แต่ต้องมีทั้ง 2 สภาพ จริงๆ *(อุภโตภาควิมุติ)* เกจิอาจารย์ที่ถนัดกันคนละส่วนคนละสภาพ **ซึ่งเป็นผู้ยังไม่บรรลุแจ้งแทงทะลุเป็นที่สุด** ก็เอาไปใช้กัน อย่างไม่ถ้วนรอบ จึงเป็น **"ฌาน"** กันคนละแบบ ดังที่เห็น เป็นอยู่กันในปัจจุบันนี้ คือ **"ฌาน"** *ที่โต่งสุดไปแบบ "เซ็น" (sense, Zen)* กับ **"ฌาน"** *ที่โต่งสุดไปแบบ "อสัญญี" (trance)*

ซึ่ง **"ฌาน" แบบเซ็น** ในทุกวันนี้ ก็ขอให้เข้าใจด้วยว่า คือหมายเอาการบีดเบ้า หรือ ทำให้สงบรำงับลงได้ด้วยวิธีเซ็นนั้น ก็มีการดับลง บรรเทาลงได้เหมือนกัน แม้ด้วยเพียงการใช้เหตุผลทาง "ความนึกคิด–ความรู้" แต่ "ชั่วคราว" ยิ่ง จริงๆ มีระยะสั้นกว่า และมีทั้งน้ำหนักในการลดการฆ่ากิเลสในจิตได้เบากว่า **"ฌาน" แบบนั่งหลับตา**ดับเอาด้วยซ้ำไป พวกนี้สายปัญญา หรือ เรียกว่า *"วิตักกะจริต"* **จะสั่งสม "ฌาน" ด้วยวิธีนึกคิด ใคร่ครวญ วิเคราะห์** *(คล้ายพวก "วิปัสสนา" หรือ "สติปัฏฐาน" ยังกะอะไรดี)* เป็นพวก **sensitive** หรือ **sense** (เซ็น) เอาจริงๆ มากๆ เข้าก็เป็นพวก senselessly, senselessness คือ สติเฟื่อง, คิดเลอะๆ บ้าๆ บอๆ, โง่เลยเถิด, โง่ฟุ้งซ่าน *(ซึ่งไม่ใช่โง่ทึบ, โง่ไม่คิดไม่รับรู้ อันเป็นเรื่องของพวกสาย* trance *ดอกนะ !)* เอาด้วย อะไรๆก็ "ว่าง" อะไรๆก็ "ไม่มีตัวตน" อะไรๆ ก็ล้วน "ไม่มีอะไร" กลายเป็นเขาจะอยู่ด้วย "ความพอใจแห่งตน" *(ฮิปปี้ตระกูลหนึ่ง)*

70

แต่ก็ "ทำอะไร ๆ" อยู่ วุ่นน้อยบ้าง วุ่นมากบ้าง ทำอะไร ๆ ก็ไม่รู้จักกรรม ไม่มีบัญญารู้ "ผลของกรรม" ฆ่าคนก็ฆ่าว่าง ๆ, เสพกามก็เสพด้วยจิตว่าง ดังนี้ เบ็นต้น มากไปด้วยคารม มากไปด้วย "วาทะ" ที่ดิ้นได้ จนหา "ความลงตัว" หาที่จบที่ยุติที่หยุด ที่พอจริง ณ ที่ไหน ไม่ได้เลย และหรือ ถ้า "หลงตน" หนัก ๆ เข้า จะไม่นิยมพวก trance พวก "ฌาน" นั่งหลับตาไปเลย *(แต่แท้จริง* นิกายเซ็น*เขาที่เอานั่งหลับตากันก็มีด้วย อนุชนรุ่นหลังต่างหากมาแบ่งแยกกันเอง)* แล้ว "*ฌาน*" *แบบ* **trance** กับ "*ฌาน*" *แบบ***sense** จึงเถียงกัน ขัดกัน เบ็นปฏิบักษ์กัน เพราะความมีแนวโน้มไปคนละสภาพคนละแนวดังกล่าวแล้วนั่นเอง

"ความไม่รู้" (อวิชชา) หรือ "ความรู้" (วิชชา) ใน "**ฌาน**" ที่เกิดอยู่กับสภาพ "ลืมตา" และ "ความไม่รู้" (อวิชชา) หรือ "ความรู้" (วิชชา) ใน "**ฌาน**" ที่เกิดอยู่กับสภาพ "หลับตา" จึงมีได้เบ็นได้อยู่ ดังนี้

นัตถิ ฌานัง อบัญญัสสะ นัตถิ บัญญา อฌายิโน

ฌานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีบัญญา บัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน

ยัมหิ ฌานัญ จ บัญญา จ สเว นิพพานสันติเก

ฌานและบัญญาด้วย มีในผู้ใด ผู้นั้นปฏิบัติใกล้นิพพาน

(บาลี พระพุทธภาษิต พระธรรมบท ภิกขุวรรคที่ ๒๕ เรื่องสัมพหุลภิกขุ)

นอกจากจะได้ทราบชัดยืนยันเรื่อง "ฌาน" กับ "บัญญา" จากพระพุทธพจน์แล้ว ข้อสังเกตในคำตรัสนี้ ยังมีอีกคือ แค่ "**ผู้ปฏิบัติใกล้นิพพาน**" **ก็ยังได้ชื่อว่า มี "ฌาน" มี "บัญญา" แล้ว แล้วผู้มีนิพพานบริบูรณ์ หรือ ผู้ได้ชื่อว่า พระอรหันต์ แล้วแท้ๆ จะวนกลับไปไม่มี "ฌาน" กันกระนั้นหรือ ?**